

VYTAUTAS VAITIEK N A S:

Kod l 1300 laišk bendruomenes reikalu atsiliep tik 5?

JULIUS VIDZGIRIS:

valdži ateina technikas

SIMAS SUŽIED LIS:

Steigiamasis Seimas k r
valstyb trejus metus

ZENONAS IVINSKIS:

Kaip laikinoji vyriausyb
išsilaik šešias savaites

ALGIMANTAS ŠAL IUS:

Kaip tautines bendruomenes
ži ri patys amerikie iai

Bendruomen s keliu

VYTAUTAS VAITIEK NAS

KELI PAJUTOM TEISING

“Savo metu Joseph de Maistre yra pasak s, kad “emigrantai nieko negali ir nieko nereiskia — l’emigration ne peut rien et re vaut rien”. Tai griežtas pasakis. Ta iau dažiausiai jis yra teisingas, nes svetima gamtin bei kult rin aplinka nesyk sunaikina j gas, gal jusias gražiai išsiskleisti t vyn je. Išrautas iš savo žem s, iš savo istorijos, iš sav papro i , tremtinys paprastai esti išstatomas vis v j pavojams. Jis jauiasi nesaugus ne tik socialine prasme, kad nelengvai užsidirba duonos k sn , bet ir dvasine prasme, kad nežino, k jam atsiremti savo vidumi. Pavojus sudužti tremtiniui yra žymiai didesnis, negu krašto gyventojui. O jeigu tremtini pasidaro dešimtys t kstan i , tai tautai gr sm stovi prieš pat akis.

Klaida tad b t manyti, kad rezistencija yra tiktai uždavi-

nys t vyn s atžvilgiu. Ne. Rezistencija turi vykti ir tremties atžvilgiu. Tremtis yra pateisinama tautos istorijoje tik tada, kai virsta užuov ja, kurioje išsilaiko vertyb s, niokojamos krašte. Tod l reikia ginti šias vertybes nuo tremties dvasios pasik sinimo. Reikia šaukti tremtinius spirtis žudanioms tremties s lygoms. Dabartin laisvinimo kova yra žymiai platesn , negu tik politinis svetim j informavimas arba politini min i brandinimas tarp m s pa i . Šiandien mums reikia ne tik išvaduoti krašt , bet ir išgelb ti save pa ius. T vyn niokoja bolševikin dvasia, mus gadina tremties dvasia. Juk jeigu m s tremtiniai suskurs id jiškai, pab gs moraliai, žlugs tautiškai; jeigu prad s r pintis tik savimi, pamiršdami, jog yra ken ian ios tautos nariai — mes veltui b sime palik savo krašt ir jieškų prieglaudos svetur.

Taigi, šalia politinio uždavinio kovoti už mūsų krašto laisvą šiandien mums iškylo naujas uždavinys — kovoti už tremtinių tautinį ir žmogišką gyvastingumą. Jau beveik dešimt metų laukime, tik damiesi greitai grįši paliktus savo namus. Deja, šis l kėstis ne vyko ir n ra ženkl , kad jis greitai - vykt . Pasaulio eiga yra tokia, kad mūsų klajon s gali dar ilgai užtrukti. O juo ilgiau jos užtruks, juo tremties dvasia bus mums pragaištingesn . Tod l dabar kaip tik ir yra at j s laikas prad ti rezistenciją prieš tremties dvasi . Kiekvien emigracij laukia išnykimas, jeigu joje ne sigali rezistencinis s - j dis prieš pagund virsti iabuviu, prieš nor susikurti t - vyn , prieš sustingim tautinį je srityje. Reikia tad kurti lietuviškojoje tremtinių visuomen - je šitok rezistencinį s j d ; reikia ugdyti mummyse naują tremties s mon ir naują jos pergyvenimą, nes arba mes pasijusime es keleiviai bei svetimšaliai arba išnyksime, kaip prieš mus išnyko jau neviena emigracija”.

Tai Maceinos žodžiai iš “ L” No. 2. Aš juos ia kartoju, nes juose yra tremties programa, dabarties mūsų misijos gairės. Programa rezistenciniam s j - džiui prieš tremties dvasi , prieš

pagund virsti iabuviu. O šio s j džio kovos už tremtinių tautinį gyvastingumą pirmoji ir pagrindinė priemonė — lietuvi bendruomenės organizacija. Tiesiog spontaniškai t mint pagavom ir bendruomenės keliu pasukom. Instinktyviai pasirinkome teisingą keli .

GRAŽI PRADŽIA

“Pati Amerikos lietuvi organizacijos statybos pradžia pravesta labai iškilmingai. Lapkričio 18 d. 11 val. iškilmingos pamaldos Apreiškimo parapijos bažnyčioje, Brooklyne. Šv. Mišias atlaikė vysk. V. Brizgys. Tarp gausių dalyvių matėsi ALTo nari , šiaip nemaža lietuvi iš Newarko, Waterburio, N. Britain ir kit artimų ir tolimesni kolonijų . 2 v. po piet Statler viešbučio patalpose vyko. . . bendruomenės iškilmingas aktas. . . Pagerbiant visus mirusius kovotojus dėl lietuvių būs ir visus kritusius dėl Lietuvos laisvės Žilėvičiaus diriguojamas jungtinis choras pagaušančiai sugiedojo . . . Marija, Marija . . . Vliko narys ir Vykdomosios Tarybos vicepirmininkas prof. Kaminskas sveikindamas pabrėžė, kad nors Amerikos lietuvi organizacija yra nepolitinis, bet ji bus didelė atrama Lietuvos laisvinimo darbams. Profesorius supratimu,

nenuostabu, jei senesnieji Amerikos lietuviai tuo tarpu š naujagim pasitinka su tam tikru sant rumu. Lig šiol Amerikos lietuvi organizacijos buvo atsisir m ideologiniais ar net socialiniais skirtingumais. Iš to susidar ne tik tradicijos, bet ir tam tikros paži ros bei nuotai kos. Visa tai staiga pakeisti nelengva. Tatai pakeis tik Amerikos lietuvi bendruomen s organizacin praktika. Toji praktika turi b ti atsargi, pagr sta demokratiniais principais ir demokratijos dvasia . . . Kaikam nepatinka, kad Amerikos lietuvi bendruomen je es visi Amerikos lietuviai. Tai b t lyg prievarta. Profesorius teisingai pasteb jo, kad kiekvieno lietuviio pareigos bendruomenei t ra moralinio pob džio ir kad apie kitoki prievart negali b t kalbos. . . JAV lietuvi bendruomen s organizacin pradži sveikino Lietuvos pasiuntinys, ALTo pirmininkas, Balfo pirmi ninkas, vysk. Brizgys. Dalyvi per 1000. Amerikoj gimusi ir augusi lietuwait perskait bendruomen s akt , po kurio jungtinis choras užtrauk "Lietuviais esame mes gim ". . . ia pat bendruomen s reikalams sud ta per \$700.—. Vis nuotai ka šventiška, pakili.

Tai buvo 1951 m. lapkri io 18 d." (ži r. "Draugas", 1951.

11.22.). Tai buvo gražu, stailai didinga. Bet iš esm s tai buvo tik feierverkas. Blykst ir užgeso. Ir negalima sakyti, kad organizaciniam komitetui (Lokui) b t stig ger nor . Ne. Ger nor jam tikrai nestigo. Ir Lokas savo uždavin atliko jau tuo, kad prived bendruomen s organizacij iki tarybos.

RINKIMINIS SUJUDIMAS

Kai lygiai po 3 met nuo ano iškilmingo New Yorko akto, b tent 1954 m. lapkri io gale tarybos rinkim vyr. komisija prad jo tarybos rinkimus organizuoti, jai buvo pateikti tik 28 bendruomen s vieniet adresai: Bostono, Brooklyno, Chicagos (8), Clevelando, Detroito, Elizabetho, Great Necko, Hartfordo, Jersey City, Kearny, Lindeno, Los Angeles, Maspetho, Milwaukee, Newarko, Omahos, Philadelphijos, Waterburio, Waukegano, White Plains ir Worcesterio.

Taigi po 3 met nuo ano iškilmingo bendruomen s akto bendruomen vegetavo, išskyrus kelias atskiras kolonijas. Antai vienos SLA kuopos sekretorius, paprašytas rinkimin s talkos, savo laiške vyr. rinkim komisijai, be kita ko, klausia: "Kod l, neži rint ALB Loko jau keli met aktyviai varo-

mo organizacinio darbo, vis dar, galima sakyti, pats organizavimas neišryškįs teb ra tiek, kad jau b t aišku, ar ALB yra jau gimusi, ar pasmerkta merd ti...” Prad jus rinkimus organizuoti pirmiausia susidurta su klausimu, kuria baze rinkimus vykdyti? T 28 bendruomen s vienet r muose, ir tik? Kaikas linko pasisakyti už rinkimus status quo baze. Priešinga šitai status quo bazei buvo pasi lyta laisvo plebiscito baz : rinkimuose dalyvauti kviesti visus lietuvius, neapsunkinant jokiais formalumais ir jokiomis mokes tin mis prievol mis. Lokas ir vyr. rinkim komisijos dauguma pasisak už vidurio baz : kviesti balsuot visus, kurie at j balsuot susimok s bent už pusmet solidarumo mokas, t.y., bent pus dol. Kaikuriuose JAV pietin se valstyb se už teis dalyvauti vietiniuose rinkimuose, sako, taip pat nustatytas ke li doleri mokes tis, tuo b du siekiant sumažinti negr dalyvavim rinkimuose. Prieš ko kius “negrus” buvo nukreiptas bendruomen s rinkim mokes tis, — neaišku. Nors faktiškai jis ir nedidelis, bet psichologiškai jis labai neigiamai veik balsuotoj kontingent . Antai, kai vyr. rinkim komisija atsi klaus kolonijas, kiek maždaug jos numato balsuotoj , kad b t

galima bent apytikriai orientuo tis, kiek spausdinti balsavimo vok bei korteli , tai viena kolonija, be kita ko, raš : “Šiuo metu užsimok jusi nario mokes t nari t ra nedaug, per šimt ... Jeigu gi vyr. b-n s organai nutart ... leisti balsuoti ir neužsimok jusiems nario mokes io lietuviams, tai tada prašau atsi sti vok ir balsavimo lapeli 600 — 700...” Lokas balsavimo mokes t paliko, ir šioje kolonijoje vietoj 600 — 700 balsuotoj faktiškai balsavo 133. Neži rint šito mokes tin s prievol s surišimo su balsavimo teise, bet Lokui nutarus leisti balsavimuose dalyvauti ir tiems lietuviams, kurie tik balsavimo dien savo mokes tin prievol atliks, vyr. rinkim komisijai tuo pa iu buvo suteikta galimyb nesitenkinti tik esam 28 apylinki kontingentu, o steng tis rinkimus patraukti ir daugiau lietuvi . T galimyb vyr. rinkim komisija pagal savo išgales ir išman steng si panaudoti. Sunku pasakyti, kiek šios komisijos pastangos bus l musios, bet yra faktas, kad nuo komisijos veikimo pradžios, 1954. XI. m n. gale, iki rinkim dienos, 1955.V.1., prie buv. 28 bendruomen s vienet prisid jo dar 26 vienetai: Brocktono, Mass., Bushwick, N. Y., Springfield, Ill., Cypress Hills, N. Y.,

Paterson, N. J., Amsterdam, N. Y., St. Louis, Mo., Yonkers, N. Y., Selden, N. Y., Brooklyn — Ridgewood, N. Y., E. St. Louis, Ill., Columbus I, Ohio, Columbus II, Ohio (viena sen j ateivi , antra — nauj j), Lawrence, Mass., E. Chicago, Ind., Rochester, N. Y., Putnam, Conn., Grand Rapids, Mich., Baltimore, Md., N. Britain, Conn., Pittsburgh, Pa., Long Beach, Cal. (sen j ateivi), Rockford, Ill., Providence, R. I., Stamford, Conn., Bronx—Manhattan, N. Y. Faktiškai rinkimus vykd 59 rinkim komisijos, nes kaikurie bendruomen s vienetai tur jo kelis rinkim vienetus. Vyr. rinkim komisijos noruose buvo pasiekti bent 120 rinkimini vienet , bent tiek, kiek yra vadinam lietuvišk parapij .

PASTANGOS IR ATSTANGOS

Leiskite vienu kitu pavyzdžiu pailiustruoti kaikurias konkreias vyr. rinkim komisijos pastangas ir j rezultatus. Nor dama traukti bendruomen s gyvenim nušaliai nuo bendruomen s organizavimosi stovin ius lietuvius, dalyvaujantius betgi lietuvi parapijose ar susivienijimuose, vyr. rinkim komisija paruoš atitinkamo turinio laiškus ir vien su Loko pirmininko prel. J. Balk no pa-

rašu išsiuntin jo visiems jo konfratrams lietuviams kunigams, kuri JAV yra per 600, o antr j — su Loko pirmininko ir vyr. rinkim komisijos pirmininko parašais abiej susivienijim — SLA ir LRKSA — kuop sekretoriams, kuri taip pat yra apie 700. Apie 1300 asmenišk laišk , drauge prid jus Rinkim Tvarkos nuostatus, buvo tikima susilauks bent šiokio tokio atgarsio. Jei jau ne 10%, tai bent 5%. Faktiškai iš 1300 laišk gav j atsiliep 5: 1 naujasis ateivis ir 3 senieji bei 1 kolektyvas. Naujasis ateivis SLA kuopos sekretorius rašo: “manojoje apylink je... kaip tik šiomis dienomis rinkimin komisija jau sudaryta, o taip pat jau garsinamos rinkik registracijos vietos... Taigi man belieka... kiekviena proga paskatinti sav aplinkum aktyviai šiuose rinkimuose dalyvauti...” Iš kit SLA kuop jokio pasisakymo. Senasis ateivis, LRKSA kuopos sekretorius rašo: “Aš linksmas gav s nuo J s laišk Lietuvi Bendruomen s reikalui. Bet apgailiu, kad turiu pasakyti, ne nuo man s priklausio vietos lietuvius jungti bendruomen ir tt... Jei m s klebonas nor s, tai ateis LRKSA... kuopos susirinkim ir mes visi bendruomen prisid sim...” Deja, klebonas už dalyvavim bendruo-

men je nepasisak . Kitas LRK SA kuopos (Pennsylvanijos valstyb je) sekretorius rašo: "Gavau nuo jumis laišk , kvieiant organizuot "votavim " bendruomen . Tai ia yra didelis darbas, ia visos parapijos darbas. Kad žmon s reikal suprast , turi b t paaiškintas bažnyioje ir "mitinguose". Vasario 13 bus m s "susaid s" mitingas, tai j s si skite klebonui laišk ..." *Laiškai buvo pasi stį visiems klebonams!* Bet reaguavo tik 1. Jis, be kita ko, rašo: "Kas link tvrimo naujos organizacijos — Lietuvi Bendruomen s... Tamstos (prel. J. Balk no. Aut.) projektuojamoji s u k l man abejoni . Vis pirma ji yra svetima JV. Šios šalies gyventojams nelabai jauku prie jos prigul ti... Be to, pas mus turime daugiau kaip 20 vairi vairiausi draugij ... pas mus randasi Balfas, Altas ir LRK Federacija... D liai t priežas i malon kite laikyti mane išteisint . Asmeniškai neatsisakau prisid ti, paremti, kaip ir kitus Lietuvai brangius reikalus..." Taigi, asmeniškai paremsiu, bet parapijie i bendruomen neraginsiu. Kod l? tai gana aiškiai atsako vienos valstyb s Kunig Vienyb s susirinkimo pasisakymas ryšium su prel. J. Balk no laišku konfratrams: "Pritariame Lietuvi Bendruo-

men s id jai palaikyti ir stiprinti lietuvi kult r , kalb ir dvasi , bet, ži r dami besislepiant Lietuvi Bendruomen je liberalizmo pavoj , susilaikome nuo jos skyri steigimo". Žinanties Amerikos lietuvi netolim os praeities tarpusavines ideologines kovas, j brutalum ir barbariškum , šioks min to klebono ir min to Kunig Vienyb s susirinkimo nusistatymas psichologiškai yra suprantamas. Praeities kartaus patyrimo palik nuos dos yra vienas iš sunkiausiai veikiam bendruomen s veiklai kli i .

Antra vertus, neteisinga b t vis abejingum ar net priešiskum bendruomenei tiek didžiosios dalies lietuvi kunig , tiek pasaulie i veik j , redaktori , suvesti tik praeities nuos das. Neabejotinai, šalia toki nuos d yra daug ir kit tam priežas i . Joms visoms nuodugniau pasvarstyti reikt atskiros studijos. Apskritai kunig abejingumo ar priešiskumo bendruomenei priežastys, be min t nuos d , savo pagrinduose yra tos pa ios, apie kurias savo "Laiške Kunigams" kalba garsusis atsivert lis Giovanni Papi ni savo veikale "Popiežiaus Celestino VI Laiškai Žmon ms". Pasaulie i veik j antibendruomenin s nuotaikos dažnai eina tik iš to, kad tai yra šokis

ne pagal j muzik . Jeigu j re-
 pertuare bendruomen s maršo
 n ra ir nebuvo, tai kaipgi kas
 nors gali sigeisti neb to daly-
 ko — bendruomen s maršo! Iš-
 skyrus Lietuvos nepriklausomy-
 b s priešus, tik retas lietuvis ar
 lietuvi kilm s žmogus *iš prin-
 cipo* antibendruomenišškai gali
 nusiteikti. Iš principo bendruo-
 men s neigimas savo pagrinde
 tegal t tur ti arba atvirai ne-
 pasakom lietuvyb s atsižad -
 jim , arba atvirai nepasakom
 egojistin baim , kad demokra-
 tin bendruomen s s ranga ne-
 išryškint toki veik j visuo-
 meninio užnugario menkyst s.

K SAKO RINKIM DUOMENYS?

Šitokioje tad bendruomen s
 dalyk pad tyje tarybos rinkim
 rezultat pa ios bendruo-
 men s atžvilgiu negalima lai-
 kyti blog . T 6916 balsuotoj
 lyginamasis svoris juo didesnis,
 kad jie tur jo veikti ne tik mi-
 n tas, pasaky iau, "išorines"
 kli tis, bet ir lygiai dideles vi-
 dines bendruomen s kli tis: vi-
 suomenin abejingum , nertiš-
 kum , nor koveikiau tapti ia-
 buviu, aversij prieš nors tik ir
 simbolišk pus s dolerio mokes-
 t už balsavimo teis ir tt. ir tt.

Negalima laikyti rinkim re-
 zultat blog ir pa ios tarybos
 sud ties atžvilgiu.

Iš vadinam bendruomeni-
 nink pasi lyt rink jams 27
 kandidat taryb pra jo 13, iš
 KD si lyt 14 — pra jo 9, iš
 tautinink si lyt 27 — pra jo
 9, iš liaudinink —socialdemo-
 krat si lyt 21 — pra jo 1.
 Bendruomeninink si lytieji
 kandidatai surinko 51,278 bal-
 sus, t.y. 39,2% vis bals . J
 vienam kandidatui vidutiniškai
 išeina 1900bals . KD si lytieji
 14 kandidat surinko 26,503
 balsus, t.y. 20,3% vis bals .
 J vienam kandidatui vidutiniš-
 kai išeina 1893 balsai. Tautinin-
 k si lytieji 27 kandidatai su-
 rinko 42,032 balsus, t.y. 32,2%
 vis bals . J vienam kandida-
 tui išeina 1556 balsai. Liaudi-
 nink -socialdemokrat pasi ly-
 tieji 21 kandidatas surinko 24,-
 319 bals , t.y. 18,6% vis bal-
 s . J vienam kandidatui išeina
 vidutiniškai 1158 balsai. Šie
 duomenys apie praveistus atsto-
 vus ir surinktus balsus yra re-
 latyv s ta prasme, kad visa ei-
 l kandidat buvo ne viename
 pasi lyme. Tuos pa ius kaiku-
 riuos kandidatus si l ir ben-
 druomenininkai ir KD, arba ir
 tautininkai ir katalik federaci-
 ja, arba ir tautininkai ir liaudi-
 ninkai su socialdemokratais. Ši-
 toki kandidat balsai figuruo-
 ja ir vien ir kit duomenyse.
 Tod l ir duomen suma negali
 sudaryti 100%. Iš viso toki , jei

taip galima sakyti, bendr kandidat pra jo 10—7 bendruomeninink ir KD, 2 tautinink - liaudinink - socialdemokrat ir — tautinink -katalik . Du pra jo individualiai, o 15 pra jo iš atskir si lym : iš bendruomeninink — 6, iš tautinink — 6, iš KD — 2, iš liaudinink - socialdemokrat — 1. Turint galvoje, kad individualiai pra jusieji vadinami “nepriklausomieji” jau pa iu savo “nepriklausomumu” yra ar iausiai vadinam bendruomeninink , galima tarti, kad t bendruomeninink taryb savarankiškai bus pra j 8 ir 7 bendrai su KD. Be abejo jimo, faktiškai ir iš grupini si lym taryb pra j kandidatai pirmoj eil j dera laikyti taip pat bendruomenininkais, juo labiau, kad ne vienas iš j viename ar kitame grupiniame si lyme atsirado visai be savo valios ir noro, ir taryb eina dirbti ne kaip juos si liusios grup s žmon s, o pirmiausia kaip lietuvyb s rezistentai. Apskritai išrinktosios tarybos sud tis yra priaugusi savo uždavinius. Ir teisingai vyr. rinkim komisija paskutiniame savo aplinkraštyje bendruomen s apygard bei apylinki valdyboms ir rinkim komisijoms pažymi, kad “šiais rinkimais pad tas kertinis akmuo pastoviam JAV lietuvi bendruomen s or-

ganizaciniam pastatui. Teesie vis m s troškimas ir link jimas, kad išrinktoji bendruomen s taryba š pastat padaryt Amerikos lietuvi tautin s dvasios tvirtove”.

PASITIK JIMAS PAREIGOJA

Be abejo jimo, bendruomen s pareikštas tarybos žmon ms pasitik jimas yra sykiu ir didelis pareigojimas, ir ne tik j , išrinkt j , bet ir vis lietuvyb s likimu besisielojan i . Taryba joki stebukling priemoni lietuvybei palaikyti bei ugdyti netur s. Savo darbe ji pirmiausia tur s atsiremti pa ia bendruomene, jos pagrindu. Bendruomen s likimas sprendžiamas apa ioje, ne virš n se. Gal silpniausia Loko vieta yra buvusi jo santykiuose su bendruomen s apa ia, nes pats Lokas buvo ne iš apa ios iš j s. Taryba yra nat raliai iš bendruomen s išaugusi virš n , ir tod l jos ryšiai su bendruomen s apa ia yra nat raliai glaud s. Ir tik harmoninga tarybos ir pa ios bendruomen s plan ir darb s veik a paj gs išvesti bendruomen s laiv platesnius vandenis. Ogi rezistenciniam s j džiui prieš tremties dvasi šioje s veikoje tenka mieli vaidmuo. Jam, anot Mare Sangnier betariant, svarbiausias dalykas yra žinoti,

VALSTYB IR VALDŽIA

pilnutin demokratij (5)

PILNUTIN DEMOKRATIJ straiptis ciklas ia baigiamas. Juose buvo svarstoma, kaip demokratijos principas turėtų būti gyvendintas visose valstybinio gyvenimo srityse.

LAISV Nr. 2 buvo svarstoma, kad demokratijos principas gyvendinti kultūros srityje, kad tinkamai būtų pagerbti visų piliečių pasauliui riniai siktinimai.

Nr. 3 ir Nr. 4 svarstyta, kaip demokratijos principas gyvendinti kultūros srityje, kad kuo tiksliau būtų suorganizuota kultūrinė gamyba ir kuo teisingiau jos būtų paskirstytos tarp valstybės piliečių.

Nr. 5 svarstyta nepriklausomos Lietuvos valstybės jungimas Europos tautų šeimai.

Nr. 6 svarstoma, kaip paioje valstybėje suorganizuoti valdžią, kad ji kuo tiksliau piliečių demokratines laisves suderint su valstybės pažangai reikalinga tvarka ir susidrausminimu.

Paskatinimas, kad skaitytojai dalyvaudami klausimų svarstyme, rado atgarsio. Ir šiame nr. Julius Vidzgiris (Prancūzija) atsiliepia dėl vieno modernio laikų valdžios aparato reiškinio — technokratijos.

ar jis pats turi pakankamai dinamizmo ir valios, ar jo dvasia pakankamai tauri, preciziška ir užkariaujanti, kad galėtų savo norus ir viltis perkelti savos visuomenės masėms, t. y., kad skėmingiau galėtų vykdyti savo tremties misiją. Gegužės 1-sios balsavimai ir šia prasme teikia pagrįstą patikėjimą perspektyvoms.

VALDŽIOS DEMOKRATINIS RANGAS

Valstybės demokratine santvarkoje augšiausioji valdžia priklauso tautai. Šita valdžios kilmės demokratine idėja mės laikais jau yra taip sišaknijusi žmonėms, kad netgi totalistiniai režimai nedrįsta jos visai paneigti. Ir totalistinė valstybės konstitucijoje galime užtikti, kad valstybės „suverenumas priklauso tautai“. Bet tautai tik rodo, kad vienos tik konstitucinės deklaracijos apie valstybės augšiausios valdžios priklausomybę tautai dar neužtenka valstybės demokratinei santvarkai sukurti.

Kad tauta savo augšiausią valdžią galėtų praktiškai vykdyti, ji privalo tam tinkamą priemonių, ji privalo valdžios demokratine rangos.

Pati tauta betarpiškai savo augšiausiosios valdžios vykdyti negali. Tam ji privalo turėti organą. Kadangi valdžia yra trijų rangu: viena ranka kuria teisės nuostatus (statymų leidžiamoji valdžia), antra ją juos vykdo (vykdomoji valdžia), o trečia ją atstato sulaužyt teisę ir baudžia kaltuosius (teismo val-

džia), ir ir valdžios organai yra trejopi: statymams leisti, valstybės biudžetui nustatyti, kitoms tautos atstovybės pareigoms bei darbams yra seimas; statymams vykdyti ir kitiems valdymo veiksmams atlikti yra vyriausybė (prezidentas, ministerijos); o pažeistai teisei atstatyti, kaltiesiems bausti yra teismas.

Totalizmas skelbia, kad „valstybės valdžia yra vienatija ir nedaloma“. Tokio nusistatymo praktines išdavas esame matę nacionalsocialistinėje Vokietijoje, jos tebera akivaizdžios Soviet Rusijoje. Totalistinė valstybės valdžios vienatija reiškia, kad valdančioji niekingi žmoniai bendrija su vienodu cinizmu gali piktnaudžiauti tiek statym leidžiam, tiek vykdomaj, tiek ir teismo valdžiai. Musolinio, Hitlerio praktikuota ir bolševik tebepraktikuojama valdžios vienatijos sistema yra ne kas kita, kaip žmonių giminingas istorijoje dar nebūto žiaurumo tironija.

Demokratinė valstybės santvarka reikalauja, kad trilyp valdžios funkcijų pobūdis būtų atsižvelgta valstybės institucijų srangoje. Valdžios demokratinės sranga tik tada gali sklandžiai veikti, kai n statym leidžiamoji valdžia neviešpatauja vykdomajai, n, atvirkuš-

iai, vykdomoji valdžia savo galia neviešpatauja nei seimui, nei teismui. Nei seimas, nei vyriausybė, nei teismas skyrium savo galia neturi prasikišti iš kit dviej. Valdžios demokratinės sranga tik tada bus galinta sklandžiai funkcijuoti ir valstybė bus apsaugota nuo vienašališko valdžios susitelkimo arba seimo arba vyriausybės rankose, kai seimo, vyriausybės ir teismo s veika bus pagrastai kompetencijos tam tikra pusiausvyra. Kitaip sakant, atieties

Lietuvos demokratinė valdžios sranga, atsirasti trilyp valdžios funkcijų pobūdį, turi galinti m s taut jai priklausant suverenum reikšti tuo b du, kuris patikrint ne tik asmens demokratiniai teisi vykdyti, bet ir seimo orum, vyriausybės pastovum bei darbūngum, teismo kompetentingum, bei nepriklausomyb, o j vis darni pusiausvyrišk s veik.

SEIMAS, VYRIAUSYB, TEISMAS

Seimo tiesioginis uždavinys — leisti statymus, nustatyti valstybės pajam bei išlaid s mat, tvirtinti s matos vykdyti apyskait, kontroliuoti vyriausybės darbus. Jeigu pirmieji seimo galios dalykai beveik

vis vienaip suprantami ir vykdomi, tai d l pastarojo — seimo kontrol s vyriausybei — yra vairi nuomoni ir vairios praktikos.

Demokratin je Lietuvoje seimas vyriausyb kontroliavo tuo b du, kad kiekvienas naujas ministeris pirmininkas tur jo prisistatyti seimui su savo ministeri kabinetu, paskaityti seimui savo ministeri kabineto deklaracij ir prašyti seim pasitik jimo. Tai buvo pradinis pasitik jimas. Seimo aštuoni atstovai gal jo kiekvienu metu teikti ministeriui pirmininkui ar kuriam kitam ministeriui interpelij . Jei seimas interpelij priimt , tai d l jos, išklausk s vyriausyb s pasiaiškini mo, tur jo tarti vyriausybei pasitik jim . Tai tiesiogis pasitik jimo ar nepasitik jimo reiš kimas. Netiesiogiai seimas gal jo pareikšti vyriausybei nepasitik jim , kiekvien vyriausyb s sumanym svarstydamas ir j atmesdamas.

Taigi demokratin je Lietuvoje vykdomoji valdžia buvo labai seimo priklausoma. Seimo ir vyriausyb s kompetencijose nebuvo pusiausvyros. Teisyb , prezidentas, susitar s su ministeriu pirmininku, gal jo seim paleisti. 1923 m. tatau ir buvo padaryta, kai seimas pareišk E. Galvanausko vadovautai vy-

riausybei nepasitik jim . Bet kadangi ir pats prezidentas buvo to paties seimo išrinktas, be to, seim paleid s, naujojo seimo tur jo b ti perrenkamas, tai šitokia prezidento priklausomyb nuo seimo vykdomosios valdžios ir statym leidžiamosios valdžios gali s vaik vienašališkai lenk seimo naudai.

Teismo galia buvo apr žta tik civiline ir baudžiam ja sritimi. statym konstitucingumas, taip pat administracijos akt teis tumas teismo kompetencijai nepriklaus . Tod l teismo vaidmuo valdžios gali s veikoje buvo minimalus.

Kol seimas savo galiai vykdyti tur jo pastovi krikš ioniš k j partij koalicijos daugum , tol vyraujanti seimo galia paken iamai funkcijavo. Bet kai tre iojo seimo sud tis tos vyraujan ios seimo galios vykdym , kad ir laikinai, padar priklausom nuo Lietuvai nelojali element , valstyb s viduje susidar tokia socialini j - g tampa, kuri s moksl prieš jaun Lietuvos demokratin santvark past m jo nemaža net tikr demokrat . 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo šaknys gl d jo vienašališkai vyraujan ioje seimo galioje.

Ateities Lietuvos demokratin santvarka šitokio valdžios gali vienašališkumo turi iš-

vengti. Valdžios gali s veika turi remtis j pusiausvyra. Tam yra beveik lygiai ger vairi keli .

Galima vesti greta seimo dar senat , sudarom kio ir kult - ros savivaldybi pagrindu. Senatas atsvert seimo galios vie našališkum .

Galima sustiprinti vykdomo - sios valdžios nepriklausomyb nuo seimo, prezident renkant pa iai tautai, prezidentui pasi - renkant ministerius, kuriuos seimas tvirtint , bet kurie b t politiškai atsakingi tik presiden - tui. Seimas ministeriams nepa - sitik jim gal t reikšti tik ne - tiesiogiai, nustatydamas s ma - t .

Galima seimo ir vyriausy b s gali pusiausvyr išlaikyti ir tuo b du, kad prezidentas b t renkamas pa ios tautos arba iš seimo ir vietos, veikmens bei kult ros savivaldybi atstov sudaryto ypatingojo susirinki - mo, kad prezidentas seimui pa - si lyt kandidat ministerius pirmininkus, nors seimas gal t minister pirminink ir iš savo kandidat parinkti, bet kad mi - nisteri pirmininkas kitus mi - nisterius pats pasirinkt ir juos tvirtint tik prezidentas ir kad seimas ministeriui pirmininkui nepasitik jim pareikšti gal t tik tuo b du, kad absoliutine vis seimo bals dauguma iš -

rinkt nauj minister pirmi - nink . Savaime suprantama, kad tok seim , kuris ministeriui pirmininkui išrinkti negal t sudaryti absoliutin s vis sei - mo bals daugumos, presiden - tas tur t tur ti teis paleisti.

Kur seimo ir vyriausy b s ga - li pusiausvyriškai s veikai iš - laikyti augš iau pažym t ke - li tur t pasirinkti ateities Lietuva, šiandien dar peranks - ti galutinai spr sti. Aišku, kad vien kur j tur s pasirinkti, nor dama, kad demokratin s - ranga sklandžiai funkcijuot .

Savaime suprantama, valdžios gali pusiausvyrai išlaikyti tur s reikšm s ir teismo kome - tencijos išpl timas administra - cijos veiksm teis tumui ir sei - mo priimt statym konstitu - cingumui.

Savo ruožtu, kad teismas, vykdydamas teisingum , b t visiems lygiai objektyvus ir tei - singas, jis turi b ti ne tik kom - petentingas, bet ir nepriklauso - mas, t. y. palenktas tik staty - mui ir teis j s žinei. Tod l teis tai tapus teis ju prieš jo vali iš pareig atleisti, perkelti kitas pareigas arba toms pa - ioms pareigoms kit viet , paleisti pensij turi b ti ga - lima tik statymo nustatytais pagrindais ir tvarka ir tik pa - gal atitinkamo teismo sprendi - m .

Turint galvoje, kad augš iau-
siojo teismo statymus aiškina-
mieji nutarimai turi kaip ir s-
tatymin s reikšm s ir kad aiš-
kinamieji statym konstitucin-
gumo nutarimai saistys ir sta-
tym leidžiam j ir vykdom j
valdži , bus tikslinga, kad augš-
iausiojo teismo teis jus parink-
t prezidentas ir tvirtint sei-
mas.

POLITINIS SUSIGRUPAVIMAS

Žmoni politini nusistaty-
m vairumas reikalauja, kad
demokratin valstyb patikrin-
t asmeniui (1) teis tur ti sa-
vo nuomon d l valstyb s de-
mokratin institucij s rangos,
d l valstyb s uždavini ir j
vykdymo b d , ir (2) galint
asmen t savo nuomon viešai
reikšti ir teis tu demokratinu
b du vykdyti.

Savaime suprantama, kad vien-
nod politini nusistatym
žmon s sudaro politines grupes.
Politin s partijos yra valstyb s
demokratin s s rangos integra-
li dalis. Kur iš valstyb s gyve-
nimo politin s partijos išjun-
giamos, ten tuo pa iu iš vals-
tyb s gyvenimo išjungiamo ir
politin laisv . Antra vertus,
kai tautos politinis susigrupa-
vimas labai gausus ir susmul-
k j s, yra didelio pavojaus pa-
iai demokratinei santvarkai,

yra didelio pavojaus bendrajai
gerovei b ti palenktai grupi-
niam, o kartais net tik asme-
niam interesui.

Lietuvos paskutiniame demo-
kratiniame seime buvo atsto-
vaujama ne mažiau kaip de-
šimt politini samb ri : krikš-
ioni darbinink (Darbo Fe-
deracijos) (5), krikš ioni de-
mokrat (15), Klaip dos krašto
vokie i partij blogo (Land-
wirtschaftspartei ir Volkspartei)
(5), Lietuvos lenk (3), so-
cialdemokrat (15), tautinink
(3), kinink liberal (kinin-
k Partijos) (2), kinink krikš-
ioni (kinink S jungos)
(10), valstie i liaudinink (kai-
ri j liberal) (22), žyd par-
tij bloko (5).

Jau pats vienas politini sam-
b ri gausumas rodo, kad buv s
demokratin je Lietuvoje politi-
nis susigrupavimas buvo ydin-
gas. M s siekimas, kad *atei-
ties Lietuva b t galinta išsi-
versti su juo mažesniu kiekiu
politini partij .*

Bet demokratin s Lietuvos
politinis susigrupavimas nebu-
vo laimingas ir savo pagrid
pob džiui. Jei žyd , lenk , vo-
kie i politin s grup s buvo
grynai tautinio pob džio, tai
lietuvi politinio susigrupavi-
om pagrindas buvo pirmiausia
pasaul ži rinio pob džio. *Lie-
tuvos politin s partijos buvo ki-*

lusios ne iš tautos politini , socialini ar kini skirtybi , bet iš pasaul ži rini . Pagrindinis m s politini partij veido bruožas buvo pasaul ži rinio pob džio. Šitokis politinis susigrupavimas Lietuvos demokratinėi santvarkai nebuvo laimingas. M s politin s partijos seim ir jo rinkimus buvo paverčiusios ne tiek politini ir kini program , kiek pasaul ži rini princip rungtyni lauku. Tokiomis s lygomis negal jo tarpti nei demokratin dvasia, nei demokratin s tradicijos. Ir Lietuvos demokratin s santvarkos sužlugdymas gal jo taip lengvai vykti tik d l to, kad nebuvo subrandinta ir išugdyta tautos demokratin s mon . O tam kliud žymia dalimi ano meto m s politinio susigrupavimo pob dis.

Ta iau, jeigu mes norime ateities Lietuvoje tikrai demokratin s santvarkos, mes turime jau dabar ugdyti m s politinio susigrupavimo reformos mint . Mes turime politin susigrupavim pirmaisia gr sti valstyb s politini , socialini , kini uždavinai ir j vykdyti mo supratimo skirtyb mis. Ugdyme stipri savo asmens pasaul ži r , bet sav j pasaul ži r skirtyb mis negr skime savo politinio susigrupavimo. Jeigu Jungtin se Valstyb se

vienoje partijoje gali išsitekti drauge skirting pasaul ži r žmon s, jeigu D. Britanijoje pasdarbie ius ar pas konservatorius gali išsitekti drauge skirting pasaul ži r žmon s, tai kod l ateities Lietuvoje politinis susigrupavimas taip pat negal t pasekti anglosaks pavyzdžiu?

Teisyb , amerikoniškasis ar britiškasis politinis susigrupavimas s lygojami ne tik augštos politin s bei intelektualin s kult ros, bet ir *vis politini samb ri vienodo principinio nusiteikimo religijos ir jos institucij atžvilgiu*, religij pripaž stant pozityviu veiksnium . Bet n ra pagrindo netik ti, kad ateities Lietuvos šviesuomen šiais poži iriais neb t priaugusi Jungtini Valstybi ar D. Britanijos šviesuomen s politinio subrendimo lygio. M s tremties jaunoji karta politiškai br sdama anglosaksine aplinkoje, jau dabar yra pašaukta ugdyti m s politinio susigrupavimo reformos mint .

RINKIMAI

Politini partij uždavinys pasi lyti tautai valstyb s politini uždaviniai eil pagal j aktualum bei reikšmingum , pasi lyti t uždaviniai sprendimo b dus ir pa ius sprend jus. Iš politini partij pasisi lym tauta pasirenka tas paži ras, pa-

gal kurias ji nor t matyti tvarkom valstyb s gyvenim . Tautos pasirinkim nusprendžia dauguma. Ta iau demokratin je santvarkoje dauguma n ra visagal . Dauguma n ra kompetentinga spr sti pa i demokratijos princip , n ra kompetentinga nusavinti pagrindini asmens teisi . Kai dauguma pasik sina demokratijos principus ar nenusavinamas asmens teises, ji peržengia savo teisi ribas. Žinomas protestant teologas prof. R. Niebuhras teisingai sp ja demokratij “nekapituliuoti prieš daugumos išdidum ”. Demokratija turi gintis ir nuo daugumos, kai ši paneigia demokratinius principus, kurie saisto ir pa i daugum .

Skirtumas tarp daugumos ir mažumos demokratijoje yra realtyvus. Ir daugumos ir mažumos pareigos bei teis s esm je yra tos pa ios. Teisingai yra pasteb j s S. Šalkauskis, kad “nei dauguma, nei mažuma negali valstybiniame gyvenime nusistatyti ekskluzyvistiniu b du, t. y. monopolizuoti valdžios prerogatyvas savo naudai. Demokratin tvarka kaip tik reikalauja, kad daugumos nauda b t atseik ta teis tais mažumos reikalais visuotinio solidarumo dvasioje”. (“Židinys”, 1926 m. 8-9 nr. 41 psl.).

Ten pat S. Šalkauskis d l po-

zicijos santyki su opozicija yra šiaip pasisak s: “Pozicija privalo realizuoti nepartin valstyb s valdym , o opozicija net ir savo kritikoje turi dirbti kuriam j darb , nurodydama vyriausybei ne tik jos klaidas, bet ir tai, kaip šitos klaidos turi b ti atitaisytos”. Tai yra teisingas praktin s politikos principas, kuris ateities Lietuvoje turi tapti visuotiniu.

Kuri partij tauta parenka tam tikram laiko tarpui valstyb s politikai vairuoti, parodo rinkimai. Rinkimai yra priemon tautos daugumos valiai pasireikšti. Bet kad rinkimai iš tikr j parodyt tautos daugumos nusistatym , yra reikalingas j visuotinumumas; reikalinga, kad rinkimuose gal t dalyvauti visi tam tikro amžiaus sulauk ir teismo nesusiaurint teisi valstyb s pilie iai. N ra demokratijos ten, kur rinkim teis teturi tam tikra pilie i dalis. Vadinamieji cenziniai rinkimai, praktikuoti iš dalies ir Lietuvoje po demokratin s santvarkos panaikinimo, n ra demokratiniai rinkimai.

Kiekvieni demokratiniai rinkimai yra dviej dali : aktyviosios ir pasyviosios. Aktyvioji yra pats balsavimas, pasyvioji — balsuojam j susirinkimas, tai yra laisvas kandidat statymas. Balsavimo laisv pri-

pažsta ir net pareigoja ir totalistin s santvarkos. Už tat pasyvioji rinkim teis totalistin je santvarkoje yra jei ne sakmiai, tai praktiškai panai kinta. Kandidat statymas totalistin je santvarkoje yra val dan iosios klikos nuoži rai pa liktas. N ra tad demokratiniai rinkimai, kai rinkim visuotinum as tetaikomas balsavimui, bet netaikomas kandidat statymui.

Bet tikram tautos nusistatymui patirti vien rinkim visuotinumo dar neužtenka. Rink jai turi b ti apsaugoti nuo teroro ir betkuri nemalonum d l savo pareikšto nusistatymo. Tod l rinkimai turi b ti visiškai laisvi ir slapti. Demokratija bus žalojama, jei rinkim metu rinkikai bus g s dinami arba persekiojami d l savo paži r . Maža to. Rinkimai turi b ti ir lyg s. Niekas negali tur ti skirtingas rinkim teis s d l savo pad ties, lyties ar turto. Nors ir netiesioginiai rinkimai n ra nedemokratiniai, bet tautos valios pareiškimas visada yra tikresnis per tiesioginius rinkimus.

Lietuvoje seimo rinkimai turi b ti visuotiniai, tiesioginiai, lyg s, slapti ir laisvi.

Rinkim periodiškumas yra savaime suprantamas. Bet rinkimai neturi b ti perdažni, kad neb t griaunamas institucij

pastovumas ir j darbo našumas. Rinkimai neturi b ti ir perreti, kad b t palaikoma gyvenimo pažanga.

Pasirenkant rinkim sistem der t sustoti ties balsavimu *už asmenis, bet ne už s rašus*. Balsavimas už s rašus yra vis d lto tam tikras balsuotojo priedavimas. Balsuotojui atimama teis iš vis pasi lyt j kandidat laisvai pasirinkti tuos kandidatus, kuriuos jis randa vertus rinkti. Balsavimas s rašais teikia daugiau laisv s partij centrums. Balsuodamas už s rašus, rink jas turi pasitik ti partija, nes dažnai visai nepriklauso nuo rink jo, kuris iš balsuojamojo s rašo kandidat faktiškai pasinaudos mandatu. Demokratin s Lietuvos rinkimuose seim visos partijos žymiuosius savo veik jus išstatydavo pirmaisiais kandidatais beveik visose rinkim apygardose. Išstatydavo tam, kad lengviau b t išrenkami už lyderio nugaros einantieji antraeiliai kandidatai. Lyderiui pasirinkus vienos kurios apygardos mandat , nuo kit apygard eina užnugariniai kandidatai. Balsuojant už asmenis, toki reklaminiai kandidat b t išvengta ir balsuotojas b t galintas balsuoti tik už savo pasirinktus kandidatus. Balsuotojui šitoji galimyb negali b ti atsakyta.

ATEINA VALDŽI TECHNIKAS

JULIUS VIDZIRIS

1. Technika ir technokratija

M s amžius teis tai didžiuojasi technikos laimėjimais. Bet su jais eina ir nauji pavojai visuomeniniam gyvenimui.

Laikui bėgant technika vystymosi eiga senovėje, kaip ir viduramžiuose, galindavo žmogų prisitaikyti prie naujo gyvenimo formų, duodavo laiko pajungti technikai žmogaus reikalams. Todėl technika tarnavo žmogui. Staigus nūdienos technikos šuolis dabar grasina iškreipti šitą jos tarnybinį pobūdį.

Tarp labai pažengusių ir vis dar sparčiai besivystančių technikos iš vienos pusės ir atsilikusių esamų visuomeninių, politinių bei teisinių institucijų iš kitos pusės atsirado pavojingas tarpas. Jei mūsų technika, tariant prancūzų sociologo G. Gurvijo žodžiais, priklauso antrajai XX a. pusei, tai mūsų institucijos nešioja XIX a. pirmosios pusės žymes.

Modernioji technika grasina ne tiek pasiektais medžiagiais, gamybiniais laimėjimais, kiek pačia pastanga racionalizuoti, organizuoti, „sutechnikinti“ visą gyvenimą, kuriame žmogui neišvengiamai likt tik papras-

to ratuko mechanizme vaidmuo. Galutinai sutechnikinto pasaulio atmosferoje žmogus negalės laisvai kvėpuoti.

Tačiau yra tendencijos technikai panaudoti, norint valdyti visuomeninį gyvenimą. Žmogus, kuris valdo ar siekia valdžios technikos dėka, vadinamas technokratu, o pats technokratijos žodis reiškia technikos režimą.

2. Technokratijos skelbėjai

Technokratijos pirmatakiškai reiškėsi jau XIX a. pradžios utopiniame socializme. Minėti vertas prancūzų filosofas *Saint-Simon*, kuris šiandien atrodo kaip naujo laikų skelbėjas. Jis žvelgė, kad šviečiamoji amžiaus filosofija yra nepajungi. Jo garbintas protas, nors ir labai naudingas ginklas, daugiau griauja, nei pastato. Kad jis būtų kryptingas, jis turi, pasiremdamas istorija, statyti naują visuomenę — visuomenę pramonės ženkle. „Viskas per pramonę, viskas pramonei“.

Toks bus nuo 1817 m. *Saint-Simon* šūkis. Tai — pramonininkų ir gamybininkų socializmas, kuriame daiktų admini-

stravimas turi pakeisti ligšioliną asmenų valdymą. „Daiktai“ buvo suprantamos gamybos priemonės, fabrikai, supramonintas žemės kėlis. Tačiau nusakydamas ateities technokratijos bruožus, saint-simonizmas neatsitiktinai pakrypo religijon. Pramonininkai, naujos visuomenės statytojai, turi turėti tyrą kunigišką sielą ir visuotinio žmonijos likimo pojūtį, nes technika kartu yra ir pašaukimas.

Šia linkme žygiavo ir kitos XIX a. visuomeninės teorijos ta prasme, kad jos visos reikalavo pakeisti žmonių valdymą bei išnaudojimą protingu daiktų administravimu.

Savotišką technokratijos skelbimą buvo kitas prancūzas — statytojas Augustinas *Cournot*. Tai — matematikas ir filosofas, per mažai pažįstamas, bet gilus ir domus savo samprotavimais. Naujos techninės civilizacijos atėjimą jis aiškino dviem pradais — vitalinio ir racionalinio — kova istorijoje. Pats *Cournot* galbūt dar svajojo apie jų sutaikymą, tačiau jame labiau persivertė dvasios prajautimas, kad racionaliniai pradai laimės prieš vitalinius, vaizdingai tariant, auštant nebegirdsime lakštutės suokimo. Šita daiktų racionaliniai ir bendrieji pradai pergalės prieš gyvojo or-

ganizmo energijai bei savybės, anaipatol, nereiškia dvasios pergalės prieš medžiagą. Naujojo sumechaninto amžiaus žmogus vis labiau pasiduos savo protui kėliniams, institucijoms, technikai. Todėl jo formulė: „Nuokėlini karaliaus, koks buvo, žmogus pakilo, arba nusileido, (supraskit, kaip patiks) ligi vienos planetos koncesininko“.

Tarp kitų technokratijos pirmtakų dar minėtinas Valteris *Rathenau*, 1922 m. nužudytasis Vokietijos užsienio reikalų ministeris. Jis buvo ne tik valstybininkas, bet ir pramoninkas, vadovavo garsiai dar 1883 m. savo tėvo steigta elektros bendrovei ir troško darnaus didžiosios pramonės ir prasiškojo valstybiškumo suliejimo. Iš tikrųjų, jis bijojo, kad prasiškoji tradicija nesubyrt naujoje Vokietijoje. Jos užtikrinimui jis matė technokratijoje. Ateities valstybė jam atrodė kaip didelis suvalstybtas monopolis, organizuota viešojo darbo tarnyba, kurioje išryškės naujas žmogaus tipas. Tai — technikas, nei demokratinės bandos žmogus, nei kapitalizmo tarnas. Jame atsakominguo jausmas nustelbs gėbšumo ir pelno ieškojimo aistrą. Užtat pagal *Rathenau* technikui privaloma savotiška askezė, kurios pagrinde glūdi pasiaukojimo ir atsidav-

jimo moral : r pintis patenkinti kit reikalus, bet mok ti suvaldyti savo paties norus. Vaizdžiai kalbant, technikas - vykdy plan , kuris vis taut apr pins lengvomis mašinomis, bet jis pats vaikš ios p sias.

Daug triukšmo apie 1932 m. Amerikoje buvo suk l s Howard *Scott'o* vadovautas technokratinis jud jimas. Jo pradžios reikia ieškoti 1920 m. kin je kriz je. Nesvetima jam buvo tuo laiku paskelbta ekonomisto Thorstein *Veblen'o* kain sistemos kritika. Tod l kaitas pa i technokratij aptar , kaip *Veblen'o* doktrin , H. *Scott'o* pritaikint naujai krizei (G. Pirou). Pagal j politinis bei kinis visuomen s vadovavimas tur s b ti perleistas naujam visuomen s elitui — technikams. Ir tai es visiškai normalu, nes techniko ir kapitalisto interesai es priešingi. Inžinierius gauna nustatyt atlyginim , n ra suinteresuotas pelnu, jo r pestis gamyba sutink s su bendruoju visuomen s labu. Howard *Scott'o* technokrat r pestis buvo tiesiogiai panaudoti fizikos moksl pažang visuomeniniams klausimams spr sti. Pabr ždami milžinišk technikos pažang ir kin gamybos bei paskirstymo netvark , jie man pašalinti j

tiesioginiu technikos pažangos pritaikymu. Ta iau j sukeltas triukšmas greitai nutilo ir buvo užmirštas.

Panašaus likimo susilauk ir 1940 m. paskelbtos *Burnham'o* technokratin s mintys, nors negalima sakyti, kad jos jau nebet aktualios. Ir šiandien daug kas atmeta tiek kapitalizm , tiek komunizm , ir laukia išganymo iš technikos. *Burnham'as* taigojo, kad kapitalizmas pasmerktas žlugti moni ved j (menedžeri) naudai. Pastarieji sudar modernius moni kadrus ir nauj j planavim inteligentij . Liberaliniame pasaulyje galutinai kapitalist ištinkanti dviguba nesekm : iš jo rank išspr sta vis labiau sud tingesn mon s vedimo prieži ra, o iš kitos pus s jis nepaj gia atsispirti žiauriai konkurencijai. To pas koje vyksta dvigubas kapitalisto pasidavimas inžinieriaus ir menedžerio naudai, kurie nustato gamybos ir pardavimo ritm , organizuoja rinkas. Panašus reiškinys vykst s ir komunistiniame pasaulyje, kur sud tingo - kinio aparato negali kontroliuoti pavergta ir nenusivokianti darbininkija. Tokiu b du, pagal *Burnham'* , marksistinio socializmo, kaip ir liberalinio kapitalizmo horizontuose užtekanti nauja technikos žvaigžd .

3. *Technokratija — ir dabarties gyvenimas*

Tik prab gomis atpasakojo-me pagrindines technokratijos skelb j mintis. J vis di-džiausias nuopelnas yra tas, kad laiku atkreip d mes di-d jant technikos vaidmen vi-suomenini klausim sprendi-me.

Modernioji gamyba kuria vis sud tingesn technikin aparat , kurio valdymas priklauso vis maž jan io specialist b rio. Šia prasme tobul janti techni-ka neabejotinai suk r nauj elit ir jam suteik ypating viet ir svor demokratin je vi-suomen j. Svarbiausiuose klau-simuose neapsieinama be jo nuomon s. Jo balsas dažnai net lemian iu tampa. Be to, jo ga-lia yra visiškai nepriklausoma nuo to, ar gamybin s priemo-n s yra valstybin s, suvalsty-bintos ar privataus kapitalo rankose.

Pati demokratin valstyb yra priversta šauktis technik pagalbos, kad išspr st vairius vidaus klausimus. Neretai šian-dien ministerijose sprendžia ne ministeris, bet jo slapti patar -jai — specialistai. Nuolat gre-siantis masinis nedarbas reika-lauja iš valstyb s, kad ji prisi-imt naujus kinius sipareigo-jimus, kuri vykdym reikia patik ti taip pat specialistams.

Vis did jantis valstyb s siki-šimas sugriauna pramatymus ir viltis t , kurie tik josi pakeisti visuomen s santvark revoliu-cijos b du. Neži rint nuolati-nio masinio nedarbo gr sm s, iš tikr j proletariatas silpn ja kokybiškai ir kiekybiškai. Be-darbi daug net kinio gerb -vio bei pusiausvyros periodais, ta iau jie nekrypsta revoliu-cij . Revoliucija vykdoma dau-giau iš viršaus, planavim b -du, o ne iš apa ios, t.y. sukili-mais. Tai valstybinio aparato, o ne masi darbas.

Iš kitos pus s paprast dar-binink skai ius maž ja. *Colin Clark* skai iavimais, proletaria-to santvkiis su bendru dirban-i j skai iumi JAV-se siek 1830 m. — 65%, 1910 m. — 25%., 1941 m. — 18%. Kituose kraštuose šitas reiškinys ma-žiau pastebimas d l to, kad ten pati pramon s pažanga l tesn . Ta iau domu pažym ti, jog di-džioji Pranc zijos industriali-zacija nepak l darbinink skai-iaus, kaip galima buvo tik tis. Gamyba auga, bet darbininkija stovi: 1850 m. — 7 milijonai, ir šiandien beveik tiek pat; prieš 100 met tekstil je dirbo mili-jonas, ir šiandien tiek pat.

Ši raida rodo, kad darbinin-k klas yra nepaj gi sukelti revoliucij , pakeisti esamus vi-suomen s santykius. Juo labiau

tad didį pavojų, kad kin ir politin valdžia gali bti pasisavinta riboto skaičiaus specialistų, kurie valdo rinktines pozicijas ir naudojami nepaprastomis galiomis. Tai juos galima ir savotiškai privilegijuota į padėtis ne tik pajam atžvilgiu, bet ir prestižo. Net iš didžiausi sukr tim ši grup išeina mažiausiai paliesta, nes be jos neapsieina joks režimas, neišskyrus n sovietinio.

4. Technokratija ir demokratija

Modernioji technokratija nepateisino Saint-Simon pranašystės, kad "daikt administravimas pakeis asmen valdymą". Iš tikr į šiandien žmoni valdymas priklauso tiems, kurie valdo galingas gamybos priemones. Modernieji technokratai savo ruožtu nepasižymi nei visuotinio žmonijos likimo pajautimu, nei Rathenau jiems numatyta askeze. Priešingai, jau min to G. Gurvi o žodžiais tariant, šito besididžiuojan io savo galiomis "elito" moral yra Nietzsches antžmogio moral, moral "anapus g rior ir blogio", paženklinta mašinos kultu.

Nevisi ta iau vienodai vertina reali technokratijos gr sm. Labai aštri jai marksist kritika. Jeigu iš vienos pus s jie nesvyruodami laiko technokratijos reiškinis aiškiais kapita-

lizmo žlugimo ženklais, tai iš kitos pus s užsispyrusiai neigia naujos klas s susidarymo galimyb. Pagal juos, technokrat klas negali susidaryti. Kod l? Nes tai prieštaraut j išpažstamai klasi kovos dogmai. M s laikais esan ios tik dvi kovojan ios stovyklos: kapitalizmo ir proletariato. Technikas, kokia jo reikšm beb t, es s priverstas vien iš j pasirinkti ir faktiškai tarnauj s vienai arba kitai. Kai d l Sov. S-gos, ten iš viso toki reiškinis . Be abejo, kad kapitalistinio pasaulio apsiausta sovietin valstyb negalinti užtikrinti savo saugumo atsilikusia pramone, tod l ji priversta apeliuoti technik. Ta iau nereiki užmiršti, kad partija budi praviromis akimis. Technikas dirba jos prieži roje. Jei jo b kl geresn, tai tik d l to, kad jis yra ligi laiko lesinamas viš iukas. Žinoma, šita argumentacija visiškai nutyli dar žiauresn fakt, kad "visagal s" partijos prieži roje sunaikinami pasukutiniai žmogaus laisv s likuiai.

Prieš tikrov galima užmerkti akis, bet nuo to ji nesikeičia. Naujausioji istorija tikinamai byloja tai, kaip organizuoto kapitalizmo režime technokratija padeda sigal ti vairi spalv fašizmui, o suvalstybinto ar pla-

ningo kio režime gali tapti diktatorams.

Klysta tai, kas manyta, kad technokratijos grėsmė neišvengiama. Visuomenės mokslas persija nuo betkokio fatalizmo. Kova dar vyksta, ir jos laimėjimai nenuspręsta. Daug priklauso nuo to, kiek pavyks sukliudyti vienalytę technokratiką susidarym ir išspręsti šiandieninį kinų ir politi-

nių demokratijos konfliktą. Priemonės tam yra. Iš vienos pusės su moninga pliuralistine technika puikiai gali išnaudoti skirtingus interesus ir glaudint antagonizmą vairiuose technikos sluoksniuose. Iš kitos pusės reikia naujo kėlinio ir politiniai gali padalinimo, užtikrinti darbininkams ir vartotojams reikšmingą dalyvavimą kėlinio gamybos vedime.

Visuomenės gyvenime populiarūs posakiai: sena ir nauja, senoji ir naujoji karta. Šios sėvos reliatyvios, nes seni žmonės gali būti naujos dvasios ir atvirkesiai. Tai jau tuo išreiškiamos visuomeninio gyvenimo tendencijos.

Visuomeniniame gyvenime besilyginantitiki jėm savimi, nenor kito suprasti ir jam pripažinti geros valios, pastangas degraduoti savo oponent ir jė demagogiškai suniekinti, nenor ir nesugeb jėm savo asmens interes atjungti nuo visuomeninio labo, nusistatym : kas ne mano — tas negera . . .,— visa tai laikome sėna i s dalykais.

Noras savas id jas kitiems perteikti, bet džentelmenišką sutikimą, kad ir priešininko nusistatymas neb tinais vis 100% klaidingas; pripažinimas, kad praktiniam bendradarbiavimui laim ti yra galimi ir reikalingi kompromisai; siekimas laim ti sugyvenimo pažang , stengiantis pakelti save, o ne konkurentus žeminant, — yra tai naujas kelias visuomenės darbe.

(„Mažasis Židinys“, 1945 m. Nr. 2).

STEIGIAMASIS

SEIMAS

SIMAS SUŽIED LIS

STEIGIAMASIS SEIMAS buvo išrinktas 1920 m. balandžio 14, 15 ir 16 visuotiniu, lygiu, tiesioginiu ir slaptu balsavimu, proporcinge rinkimų sistema. Balsavimai pradžioje pakilia, daugelyje viet šventiška nuotaika, vykstant rinkimus vilkstinimis ir dainuojant. Balsavo daugiau kaip 90 procent turinti balsavimo teis Lietuvos gyventojai. Lietuviai surinko 91,9% vis balsų, žydai — 5,3%, lenkai — 2,6%, vokiečiai — 0,9%. Tai rodo, kad atkuriamos Lietuvos valstybės plotas, kuris dar nebuvo pastovesnis sienų apraštas, buvo grynai lietuviškas; vien tik lenkai galėjo būti kiek daugiau, tačiau jie rinkimus boikotavo ir laukė, kad Lenkija užims visą Lietuvą. Lenkai savo rankose laikė Vilnių ir buvo už m. didesnį rytinį ir pietinį Lietuvos plotą, negu įvairių skyrių akloji siena.

Rinkimuose daugumą balsų gavo krikščioniškasis blokas: krikščionys demokratai, kininkai, junga, darbo federacija — viso 59 atstovus; susiblokavusi valstieji junga su socialist-

Pranešimas 1955 m. gegužės 22 d. viešame New Yorko lietuvių susirinkime Steigiamojo Seimo susirinkimo 35-tąsias metines minint.

tais liaudininkais demokratais pravedė 28 atstovus; socialdemokratai — 12, žydai — 7, lenkai — 3, vokiečiai — 1, nepartiniai — 2 (K. Zubauskas ir J. Žitinevičius); viso 112 atstovų. Savo darbą St. Seimas pradėjo 1920 m. gegužės 15, baigė 1922 m. spalio 6. Per 29 mėnesius buvo sušaukti 257 plenumo posėdžiai, sudaryto 2 ministrų kabinetai, išleista apie 300 statymų, priimta konstitucija ir žemės reformos statymas.

PIRMOJO POSĖDŽIO St. Seimas susirinko 1920 m. gegužės 15, šeštadienį, paskutinį savaitę prieš Sekmines. Diena buvo kanota. Žemi debesis dulkė rasomis gaivavo pavasario želmenį. Diena buvo gera sodinti naujiems medeliams. St. Seimas savo darbą pradėjo pasodinti kelis žuolius. Galbūt tie žuoliukai buvo išdygę iš gilių, nubirusi nuo senų žuolų, kurie dar šlamio didžiausios Lietuvos praeitimi. Tiek ir tebuvo likę tos senos, garsios praeities; visa kita jau buvo nauja. Nauji buvo pasodinti ir žuolai — lietuvių tautos patvarumo simboliai.

St. Seimo rankos naujus medelius daigino Žaliojo kalno kaubury. Jis savo skardžiu leidosi gatv ir r mus, kurie v liau Seimo vard gavo. Greta buvo ir prezident ros r mai. Tame gi kalne, kur žuolai buvo pasodinti (pirm j nakt vien jau kažkas nupjov), netrukus iškilo dar kitas St. Seimo paminklas — jo kurta M. K.

iurlionio galerija. Joje gal jai matyti to žymaus m s dailininko paveiksl , “Karali pasaka” vadinam . G džioje žuol unksm je du karali nai ant savo delno laiko saul s vainiku švytint daikt — lietuviško kaimo pirkel . M. K. iurlionis dar nepriklausomyb s prieaušryje, Vilniaus Didžiojo Seimo vaizdu parod , kaip iš tamsios žuolijos, iš pasaulio užmiršties, iš galing kaimyn karali n saujoje sugniaužtos ir nuskaustos Lietuvos tviesk vaiski šviesa — nemarus lietuviškos dvasios ž r jimas po šiaudiniu stogu. Ta šiaudin pastog ni rioje nelaisv je išliko gaji ir gyva, atspari visokiems negandam, t vyn s meile ir dorumu tviskanti. Ji, ta lietuviška pirkel , kaip motina k dik , savo žuoline linge išsupst nepriklausomyb s l kest , išlaik jaunoje kartoje krašto laisv s ilges ir atgim nauja Lietuva.

St. Seimo uždavinys buvo

duoti tam lietuviškam kaimui atram — nuimti j visai nuo svetimo delno ir tvirtinti laisvoje savo žem je, kiek jos dar buvo lik lietuviškos, apgintos ar sunkiai dar ginamos. O lik jos buvo labai maža, palyginti su didžia praeitimi. Nauja valstyb k r si ant nedidelio, karo nualinto ir kaimyn nuilupto ploto, beveik plyno lauko. Supraskime tai visa to žodžio prasme: nebuvo nei tvirtio kio, nei pramon s, nei valstybin s administracijos, nei reikiam statym , nei patyrusi žmonė . Nestigo tiktai vieno dalyko — entuziazmo darbui ir idjom, arba, tariant Mykolo Krupavi iaus žodžiais, pasakytas Steigiamajame Seime, “ger troškim , kuriuos dar reik jo vilkti statym r buosna”. Ir reik jo juos vilkti pagal to gajaus lietuviško kaimo vali , tautos vali .

St. Seim atidarydamas Antanas Smetona, dar Valstyb s Tarybos rinktasis prezidentas, kaip tik ir pabr ž , kad ši prakilni , garbing dien Lietuva savo priešakyje pastato “savo tautos, savo visuomen s vali ”. To buvo laukta jau dvejus metus. Tiek laiko buvo nutek j , paskelbus Vasario 16 akt ir pažad jus, kad tur s b ti “kiek galima grei iau sušauktas steigiamasis seimas, demokratiniu

b du vis jos gyventoj išrinktas". Jis sek iš Vasario 16 deklaracijos.

Susirink s pirmojo pos džio, St. Seimas surišo save su Vasario 16 aktu dar ir kitu saitu. Vasario 16 rašte Lietuvos Taryba tepaskelb , kad ji "atstatanti nepriklausom demokratiniais pagrindais sutvarkyt Lietuvos valstyb ". St. Seimas visos lietuvi tautos vardu, ta priešakyje pastatyta jos valia, pareišk , kad demokratin nepriklausoma Lietuvos valstyb jau atstatyta, kad ji jau veikia. Aleksandras Stulginskis, išrinktas St. Seimo pirmininku, iškilmingai perskait toki deklaracij : "Lietuvos Steigiamasis Seimas, reikšdamas Lietuvos žmoni vali , proklamuoja esant atstatyt Nepriklausom Lietuvos valstyb , kaipo demokratin respublik , etnologin m sienom ir laisv nuo vis valstybini ryši , kurie yra buv su kitom valstyb m".

Š pareiškim St. Seimo atstovai pri m atsistoj , plodami ir sugiedodami Lietuvos himn . Nuskamb jo "Iš praeities Tavo s n s te stipryb semia... vardan tos Lietuvos vienyb te žydi"! O tos stipryb s ir vienyb s reik jo labai daug, daugiau negu ger troškim , kad galima b t realiai pasiekti trij deklaracijoje nusakyt daly-

k : a) demokratin s santvarkos, c) etnologini arba tautini sien ir c) išsilaisvinimo nuo kaimyn pretenzij arba buvusi su jais valstybini ryši .

DEMOKRATIN SANTVARKA buvo ano meto skambus š kis ir idealas, pasirinktas dar Vasario 16 akto. Ta iau mažai betr ko, kad Lietuvos demokratin s santvarkai b t buv s užd tas karališkas vainikas, pakvietus princ Urach ir paskelbus karaliu Mindaugu II. Jei ne germaniškas to princ kraujas, kuris m s gyslom netiko, bet tur j s apsaugoti nuo piktesni kaizerin s Vokietijos užma i (ji dar nebuvo karo baigusi), rasit, ir neb t buv prasta nauj j Lietuv sumegzti su sen ja, su pa ia jos pradžia. Demokratija ir po karališku skeptru kartais visai gerai klesti. Gal jo kli ti tiktai nemalon s praeities prisiminimai ir išgyvenimai rinktini karali laikais! Tada buvo irgi savotiška demokratija su diduomen s seimais, demokratija monarchin ir aristokratin , sakytumei, dar ir maskaradin , nes rinktieji karaliai it l l s buvo šokdinami ant palaido bajor diržo. Ta iau net Lenkija, klasin t rinktini karali šalis ir daugiau negu Lietuva paisiusi istorini ir bajorini

tradicij , negr žo “karališkos respublikos” laikus. Laikai buvo pasikeit . Karali sostus vert stiprios demokratini s - j dži v tros. Pro monarchij griuv sius nepriklausoma Lietuva pra jo neužsid jusi karališkos kepur s, si dintos iš bavarikiškos milin s, nors kviesliai princui Urachui buvo jau nuvež reikiam mat ir... lietuvi kalbos gramatik .

Nuo 1919 m. balandžio 4 Lietuva tur jo laikin j prezident ir seimo užvad — Valstyb s Taryb . Išrinkus St. Seim , abiej kadencijos pasibaig . Prezidentas Antanas Smetona, atidar s pirm j St. Seimo pos d , jame pareišk , kad visi, kas ligi šiol krašto tvarkymu r pinosi, “šiandien... pasitraukia ir atiduoda tam aukštajam susirinkimui vis krašto valdym ”. St. Seimas tapo augš iausia krašto valdžia, pirma tokia Lietuvos istorijoje, nes niekada Lietuvoje n ra buv nei visuotini demokratišk rinkim , nei tokios sud ties Seimo, kuris b - t ap m s visos šalies gyventojus. Šalia lietuvi , pa i krašto šeiminink , St. Seime tur jome žyd , lenk , vokie i , o vyriausyb je — žyd ir gud reikalam ministerius. Lietuva jo ne tiktai demokratijos, sustiprintos nauj laik , bet ir senos savo tradicin s toleranci-

jos keliu. Abu tie dalykai tarp sav s vijosi ir lietuvi tautai buvo savi. Jie sudar pagrind naujai valstybinei santvarkai, kuriai laikinas atsparas sukalaikinoji konstitucija, priimta St. Seimo 1920 birželio 10.

Pri mus laikin j konstitucij , Lietuvos prezidento pareigos buvo pavestos St. Seimo pirmininkui Aleksandrui Stulginskiui. Jisai pirm j seiministeri kabinet paved sudaryti Kaziui Griniui, v liau taip pat buvusiam Lietuvos prezidentui. Kabinetas buvo sudarytas tokios sud ties: ministeris pirmininkas K. Grinius, vidaus reikal ministeris R. Skipitis, užsienio — J. Puryckis, krašto apsaugos — K. Žukas, teisingumo — V. Karoblis, švietimo—K. Bizauskas, finans prekybos ir pramon s — E. Galvanauskas, žem s kio — J. Aleksa, žyd reikalam ministeris be portfelio — M. Soloveikas, gud — D. Siemaška. Kabinetas buvo koalicionis. Koalicij sudar du patys stambieji St. Seimo blokai — krikš ioni demokrat (59) ir valstie i liaudinink (28). Ministeriaius buvo paimti žmon s dar ir nekoalicioni grupi (Galvanauskas, Karoblis, Skipitis). Ieškota pla iausios baz s ir vienyb s, kurios kraštui tada labai reik jo.

K. Griniaus kabinetas išsilaik apie 20 mėnesių arba du trečdaliu St. Seimo posėdžiauto laiko. O tai buvo laikas, kai reikėjo ruošti ir priimti patys pirmieji ir pagrindiniai statymai, kurie ties atkuriamai valstybei pamatus, ir kuri reikėjo dar išsiaiškinti iš lauko ir vesti derybas su užsieniais. Medžiagos skirtingomis nuomonėmis ir nesutarimams buvo apstu, kabinetui griūti buvo lengva. Vis dėlto jis gana ilgai išsilaikė, daug darbo atliko ir atsistatydino tik tai po 1922 sausio 13 dienos Seimo posėdžio, kuriame valstiečiai liaudininkai į lyderio Mykolo Sleževičiaus buvo išvesti iš koalicijos. Buvo pareikštas nepasitenkinimas dėl kaikurių žemės reformos, mokyklų statymo ir konstitucijos paragrafų.

Antrasis ministrų kabinetas, išbuvęs iki pat St. Seimo pabaigos, 1922 vasario 8 buvo sudarytas tokios sudėties: ministras pirmininkas E. Galvanauskas, vidaus reikalų ministras K. Oleka, užsienių — V. Jurgutis, krašto apsaugos — B. Sližys, teisingumo — V. Karoblis, švietimo — P. Juodakis, finansų, prekybos ir pramonės — J. Dobkevičius, žemės ūkio — J. Aleksa, susisiekimo — P. Vileišis, žydų reikalams — M. Solovėičikas, gudų — D. Siemaška.

Šiame antrajame kabinete aiškiai krikšioniškojo bloko tebuvo V. Jurgutis, kiti — nepartiniai arba aiškiau neapsisprendę. Tai rodo, kad St. Seimo krikšioniškasis blokas, nors ir turėjo daugumą, nesivar pats vienas visko tvarkyti. Tik tai užsienio reikaluose ryžosi imtis didesnę atsakomybę.

Antra vertus, parlamente darbe dažnai pasitaikė, kad partijos, jei nesiveria piktą obstrukciją, išsiskiria tik dėl viešumos, siekiamos iš tikrųjų beveik to paties. Tai esti taktikos ir savo linijos reikalas. Už kulis bendradarbiavimas tam tikroje formoje palieka. Reikia pripažinti, kad to bendradarbiavimo dvasios St. Seimo partijoms neturėjo. Visos jos vedė ir tik pat tikslus — laisvą demokratiją Lietuvai. Net jų programose, smulkiau jas panagrinėjus, rasime daug bendro; išsiskirs tik tai, kaip kurie principai, griežčiau atremti krikšioniškųjų nusistatymų. Dėl to, jei St. Seimo diskusijose ir nuskambavo opoento adresu šurkštūs žodžiai, taikyti ir platesnei visuomenei išgirsti, balsuojant, žinoma, karštis yra jau atvėsus ir jei nepasisakoma už, tai bent susilaikoma. Taip yra praėjus St. Seime du pagrindiniai staty-

mai — konstitucija ir žem s reformos statymas.

KONSTITUCIJ redagavo St. Seimo komisija, kurios pirmininku buvo Antanas Tumnas, vicepirmininku Mykolas Sleževičius, uoliu redaktorium Zigmą Starkus, talkininkais — prel. K. Šaulys ir K. Venslauskis. Konstitucija buvo priimta 1922 m. rugpi io 1. Už konstitucij balsavo krikščioni demokrat blokas, susilaik valstie i liaudinink ir socialdemokrat atstovai, prieš balsavo vienas nepartinis J. Zubauskas. Gal kas iš gyv j St. Seimo atstov , kurie dalyvavo tame reikšmingame pos dyje, gal t pasakyti, ar jisai nor jo monarchijos ar diktat ros? Priimtoje konstitucijoje nebuvo nei vieno, nei antro “stiprios rankos” principo. Jis buvo paliktas pa ios lietuvi tautos rankose. Tiesa, konstitucijos pavyzdžiu buvo imta ir 1831 met Belgijos konstitucija, vadinasi karališkos šalies, bet lietuviškoji buvo numonarchinta ir savam reikalui pritaikyta.

Konstitucija buvo prad ta tokia žanga: “Vardan Dievo Visagalio, Lietuvi Tauta, d kingai min dama savo s n pastangas ir kilnias aukas, T vynei išvaduoti padarytas, atsta ius nepriklausom savo valstyb , ir nor dama nutiesti tvirtus de-

mokratingus jos nepriklausomam gyvenimui pagrindus, sudaryti s lygas teisingumui ir teis tumui tarpai ir patikrinti vis pilie i lygyb , laisv ir gerov , per savo galiotus atstovus, susirinkusius Steigiam j Seim , 1922 met rugpi io 1 dien pri m ši Lietuvos Valstyb s Konstitucij ”. J sudar 15 skyri su 108 paragrafais. Konstitucija buvo paskelbta 1922 m. rugpi io 6, pasirašyta Lietuvos prezidento pareigas einan io St. Seimo pirmininko A. Stulginskio, ministerio pirmininko E. Galvanauskio ir viso ministeri kabineto.

— Ar gera tai buvo konstitucija, ar visiems tiko?

N ra, turb t, tokio statymo, kuris kada nors b t visiem tik s. Kiekvienas statymas kuo nors ir kam užkli va. Taip buvo ir su 1922 met konstitucija. St. Seimo tie atstovai, kurie iš viso nenor jo prezidento institucijos (j gal s atstoti seimo pirmininkas), sak , jog konstitucija suteikianti prezidentui per pla ias, “karališkas teises”: jis gal s pat seim paleisti. Taciau buvo rašytas paragrafas, kad ir seimas gal s prezident atstatyti. Taigi, pusiausvyra išlaikyta. Iš kitos pus s, kaikurie žmon s v liau kalb jo, kad seimas ir prezidentas numatyti per dažnai rinkti — kas treji me-

tai; reik t bent penkeri ar prezidentui net septyneri met . Kadangi konstitucija ties “demokratingus pagrindus”, tai reikia sutikti, jog dažnesni rinkimai yra demokratiškesni, nors ir apsunkina valstyb didesn m išlaidom.

1922 met konstitucija buvo suredaguota gana liberalios demokratijos dvasioje. “Demokratija, anot J. Puryckio, buvo alfa ir omega St. Seimo politin s išminties. Demokratija buvo tar si kokia šventa dvasia, kuri tur jo apšviesti minias politine išmintimi ir suteikti joms politin neklaidingumo dovan ”. Galima jausti, kad tie žodžiai n ra giriamieji St. Seimo demokratiniam nusistatymui: jie turi prieskon pašaipos ir rašyti jau tada, kai valstybinei Lietuvos santvarkai buvo užd ta iš viršaus vairuojamoji vieno asmens ranka. St. Seimo priimtoji konstitucija negal jo jo, to asmens patenkinti, ir d l to ji buvo neteis tai kei iama net dviem atvejais: 1928 ir 1938 m. Neb tume gi žmoni gimin s vaikai, kad nepasiduotume naujom tendencijom, kurios žmoni visuomen je iškyla vis naujom bangom ir nusvilina per visus kraštus. Greta demokratinio s j džio Lietuv veik ir demokratijos priešyb — nuokrypa diktat r . D l to ir 1922

met konstitucija buvo kraipoma. Bet ar tai jaunai valstybei buvo sveika, jau kitas reikalas.

Kitados Solonas, dav s graikam pagrindinius statymus, bet pats savo žmoni iš krašto vejamas, kalb jo: “Pilie iai, laikykit s mano statym bent dešimt met , ir jei tada rodysis negerai, keiskite”. Patarimas buvo atremtas žmogaus psichik , jo sigyvenim statymus, tradicij , kuri taip pat laiko valstyb r muose, kaip statymai, ir nemažai duoda gero. B t gera buv ilgiau patverti su 1922 met konstitucija ir rugpi io 1 parinkti tautine švente (šven i ir poilsio statymas konstitucijos dien laik valstybine švente. Tik “panaikinus” pa i konstitucij , buvo panaikinta ir jos švent . Red.). Kitos tautos turi konstitucines šventes. Lenkai j šven ia nuo 1791 met , nors jiem taip pat reik jo nauj santvark kurti; “tre iojo geguž s konstitucija” teliko simboliu, tradicija. Lenkai jos neišmet patvorin.

Lietuva, deja, negavo progos su savo pirm ja konstitucija išm ginti ano soloniško, o gal ir salamoniško patarimo. O jis buvo žinomas ir laikytas geru. Antai, 1928 metais taisant konstitucij pagal “autoritetin princip ”, buvo rašytas ir toks paragrafas (106): “ji tikrinama ne

v liau kaip per dešimt met tautos atsiklausimo keliu". Manyta, kad dešimtis met žmones prie jos pripratins — prie mažiau demokratin s konstitucijos, kurioje iš 1922 met vis d lto daug kas palikta. Bet po dešimties met (1938) j v l kei iant, ir ne "tautos atsiklausimo keliu", kas buvo konstitucijoje numatyta, nebeliko n t dešimties met bandymo. Prisibijota, kad tautos valia gali b ti kitokia, negu pro j praskalus i virš nes tautos v d . Ir 1928 met konstitucija buvo sulaužyta.

Nuokrypos nuo demokratijos kelio sudar dar vien paradok s m s tautos istorijoje, kurioje ir šiaip j apstu. Tuo atžvilgiu pasirod me es "tradici jos žmon s", ir štai kokiu paradokso b du.

St. Seimo priimtoji demokratin konstitucija, be abejo, buvo tik raštas, dar ne akmenyje spaustas. Reik jo, kad demokratija b t sispaudusi pa ios tautos dvasi ir kad b t krašte atramos jai laikytis. Lietuvi tautai nei vieno, nei antro dalyko netr ko. Demokratija sruveno pro m s jausmus ir nusistatym ; jos princip nereik jo gaudyti iš skambi laisv s ir lygyb s š ki , kurie sprogdino didžias imperijas ar-

ba šokdino dideli socialini kontrast šalis. Lietuva nebuvo nei viena, nei antra. Ji seniai jau nebebuvo didel imperija ir kit nelaik pavergusi; lie tuvi tauta pati vadavosi iš vergijos, ir d l to laisv jai buvo gyvyb s reikalas, ne koks tik trauklus š kis. Lietuva nebuvo nei stambios industrijos, nei kapitalistin s komercijos šalis, kurioje b t tek rietis d l didesn s lygyb s. Mus pakankamai buvo kiti apriej . Vis okupant buvome sulyginti it lenta. Lygino mus ir kova d l laisv s ir meil savam mažam kraštui. Kova su svetimu piktu lietuvi tautoje buvo išugdžiusi pagarb persekiojamam bei vergiamam žmogui ir nepakentim priedartos. Ji buvo mums prikli prisiminti ir praktikuoti. D l to atkuriamoje Lietuvos valstyb je tur jo visišk laisv netos mažumos, kurios buvo mums priešiškos ir pasalkandžios, nes r m si stipriais pe iais gretimose valstyb se. Mums gr mojo ir mus bad , ir mes pak sdavom ne vien d l to, kad buvome maži, bet kad lietuvius apskri _ tai yra pakantus. Deja, pakantus daugiau kitiem, o ne sau — savo pirkios žmogui. ia mes ir kliuvome paradoks .

Kai lietuvi tautoje buvo ir demokratinis nusistatymas ir atramos jam stipr ti, kai tauta

buvo gana vienalyt religiniu, tautiniu ir socialiniu atžvilgiu, joje visd lto iškilo tarpusavio kovos. Dabar nesunku matyti, kad jos nesir m nei realia pad timi, nei tautos dauguma, bet buvo jai primestos iš viršaus, atneštini s, kaitintos dar stokos respekto savam žmogui. Buvo pasišokta lietuvi tautai prime- sti iš svetur nusigriebtos, ne- demokratiškos id jos, tariant, kad jos išreiškia visos tautos vali ir atitinka jos gerov . O bendra tautos valia geriausiai buvo išreikšta Vasario 16 akte ir iš jo sekusioje 1922 m. kon- stitucijoje. Ji buvo priimta dar neatv sus savanori kraujui. Juo nepriklausoma Lietuva bu- vo visiem lygiai apginta. (B.d.)

. . . Amerika, kaip ir visas kitas kult ringas pasaulis, su- pras, kad Lietuvos laisv s reika- las yra ne vien lietuvi reika- las. Žmon s su širdimi ir galva turi suprasti, bus priversti tai suprasti. Pavieni žmoni ir taut laisv yra bendras ir ne- dalomas išsilaikyti norin ios ci- vilizacijos pagrindas.

Aš noriu tik ti, aš pradedu tik ti tais žodžiais.

Ignas Šeinius

ŠEŠIOS SAVAIT S

ZENONAS IVINSKIS

Pra jo jau 14 met nuo to reikšmingo fakto, kai Levas Prapuolenis per Kauno radijo- fon 1941 birželio 23 ryt pu- siau dešimtos paskelb lietuvi tautai seniai laukt naujien :

“Raudonieji budeliai, žiauriai kankin m s krašt ... šiuo me- tu siaubo apimti netvarkingai b ga... Art ja vis Lietuvos žemi išvadavimo valanda... Bro- liai lietuviai!.. Imkit s ginklo... Tegyvuoja laisva nepriklausoma Lietuva!”

Tame pat atsišaukime, kuris per vis birželio 23 buvo kar- tojamas, buvo paskelbta ir Lie- tuvos Laikinosios Vyriausy b s (toliau: LLV) sud tis.

Vyriausyb paskelbti, perim- ti valdžios staigas vyriausy- b s rankas, kad at j vokie iai jau rast ne sovietinius oku- pantus, bet nepriklausomos Lie- tuvos organus, buvo vienas iš pagrindini sukilimo tiksl . D l to rengiant sukilimo plan- nus, buvo kuo slap iausiai pla-

nuojama ir vyriausyb s sud -
tis. Dar balandžio pradžioje vie -
name iš pasitarim teko daly -
vauti ir man. Jame jau buvo
minimos pavard s asmen , ku -
rie tur jo po sukilimo perimti
kuo skubiausiai ministerijas.
Per geguž s m n. ministeri su -
d tis buvo galutinai paruošta.
Kaikurie iš numatyt minis -
terius negyveno Kaune arba
d l birželio deportacij nebete -
ko ryšio. Tad kaikurie apie sa -
vo dalyvavim vyriausyb je te -
sužinojo tik iš radijo.

Dar ir po 14 met negalima
visapusiškai — istoriškai kalb -
ti apie an vyriausyb . Iš da -
lies d l to, kad daug susl p -
t originali ir svarbi doku -
ment šiuo metu yra nepriei -
nami — o j teko prisirinkti
kelis luobus, teko taip pat
kasdien užrašin ti apie vairius
kontaktus, santykius su vokie -
iais, svarbesnius epizodus iš
kabineto veiklos. Nuo atviro pa -
vaizdavimo ver ia susilaikyti ir
tas faktas, kad kaikuri svar -
bi asmen veiklos ne tik ne -
galima dar liesti, bet b t ne -
protinga min ti ir j pavar -
des. Toji žiauri realyb betgi
neklud o perduoti dal t at -
siminim , kurie atskleidžia vy -
riausyb s veikl , jos santykius
su visuomene ir su nauju oku -
pantu.

DAR TIK LAISV

Kai pirmadien birželio 23
per radij buvo paskelbta vy -
riausyb , jos nariai dar nega -
l jo susirinkti. Soviet kariuo -
men s daliniai, kad ir pakrik ,
dar švaist si po miest , visur
pošk jo š viai, o mas b go
Ukmerg s plentu.

Pirmas pranešimas per radi -
j užtiko J. Ambrazevi i ir
mane berengiant rankraš ius
naujam laikraš iui. Jam ia bu -
vo duotas simbolinis vardas —
“ Laisv ”. Buvo jau iama, kad
laisv dar neat jo. Dar tik pa -
keliui j . Tad tik tuo vardu
buvo paleistas laikraštis. Tuo
vardu jis jo visus 1941 me -
tus. Bet maž jo laisv s viltys,
ir Kaune imta leisti kolabo -
rantin s dvasios dienraštis
“Ateitis” vietoj “ Laisv ”. Tad
nuo 1943 m. pradžios “ Lais -
v ” buvo jau Lietuvi Fronto
atgaivintas pogrindyje. Pasku -
tinis mane pasiek s “ Laisv ”
nr. yra 1944.6.20 (Nr. 34).
Tremtyje jis buvo atnaujintas
1948 m., pakei iant rotatorin
biuleten “Maž j Židin”...

VYRIAUSYB “LOPOSI”

Tik birželio 24 ryt telefo -
nais susisiekus ir sutarus viet ,
pasieniais, pasisaugodami nuo
atsitiktinai skraidan i kulk ,
rinkosi LL vyriausyb s nariai
pirmojo pos džio. Jis vyko Do -

nelai io gatv je, buv. Leono XIII fondo namuose, kur anksčiau buvo "XX amžiaus", pasikui "Taryb Lietuvos" redakcija. Pos džiavo vos keli vyriausyb s nariai. Pats ministeris pirmininkas, užs. reikal ministeris ir krašto apsaugos ministeris nebuvo gal j atvykti iš Berlyno. Buvo žinia, kad du kiti jau niekad neatvyks. Kiti dar buvo toje Lietuvos dalyje, kuri tebebuvo bolševik rankose. Bet laukti nebebuvo galima. Reik jo pastatyti vokieius prieš vykus fakt, kad jie ateit ne sovietin, o laisv Lietuv, kurios staigos yra jau Lietuvos vyriausyb s rankose.

Apie min. pirminink nebuvo jokios tikslesn s informacijos. Tik viltys, kad jis atvyks. Jo pareig iš ia susirinkusi niekas nenor jo prisiimti. Pad t tada gelb jo J. Ambrazevius, švietimo ministeris, pasižad damas eiti pirmininko pareigas, iki jis atvyks. Buvo manoma, kad tai trij keturi dien klausimas. Realyb pasirod skaudesn . Vokieiai jo neišleido. Kai tai paaišk jo, švietimo ministeris nor jo nusiokratyti prisiimtomis ministerio pirmininko pareigomis por kart, kitiems jas piršdamas. Bet niekas nesutiko.

T pat dien reikiant minis-

terijas perimti, reik jo kooptuoti nauj ministeri, kurie nebuvo paskelbti per radij . Atsimenu, tiesiai iš kal jimo ištr - k s at jo LL vyriausyb s patalpas pk. J. Narakas, Ein s min. pirm. pareigas tuo pirmu susitikimu pristojo prie Narako, kad sutikt perimti vidaus reikal ministerij . Pulkininkas prad - jo aiškintis, kad permaža tur s administracinio patyrimo; bet jis mat s gatv je jau laisv pulk. J. Šlepet, kuriam administracija savas reikalas. "Susiraskite pulk. Šlepet ir susitarkite, katras perimsite darb ", ragino pirmininkaujantis. Po poros valand prisistat abudu pulkininkai, abudu išdžiovintais veidais, nukirptais plaukais. Juodu jau susitar : pulk. Šlepetys bus ministeris, antras pulkininkas pavaduotojas.

T pat dien tiesiai iš kal jimo LL vyriausyb s patalpas atsvyravo su neišnykstan iu iš veido šypsniu ir dr. Pranas Die lininkaitis. Iš ia buvo duotas sakymas paskelbti per radij jo ir eil s kit išsilaisvynusi kalini pavardes, kad j gimins, kurie dar netur jo progos susisiekti su laisvaisiais, patirt ger naujien . Dielininkaitis tur jo perimti darbo ministerij, iki gal s atvykti dr. J. Pajaujis, kuris per radij buvo paskelbtas tos ministerijos va-

dovu. Vietoje neatvykusio finans ministerio J. Matulionio — prašytas tas pareigas eiti St. Lušys, kuris ia buvo prisi-stat s ir kuris paskiau buvo toje ministerijoje viceministeriu. Panašiai buvo pakviestas teisingumo ministerius M. Mackevius. T pat dien buvo sudarytas štabas, kuris toliau vadovaut kariniams veiksams valant ar kovojant su bolševikais — gen. St. Pundzevius, gen. M. Rklaitis, pulk. dr. J. Vbra; paskirtas Kauno komendantu pulk. J. Bobelis. Jau vliu ir formaliau buvo pakviestas sveikatos ministerius dr. Vencius, susisiekimio A. Novickis, ir viceministeriai: K. Germanas — susisiekimio, J. Rainys — švietimo, J. Venclova — žem s kio, Pr. Padalskis — prekybos, J. Mikaila — pramon s, V. Švipas — komunalinio kio, pulk. Grudzinskas, - — maisto tiekimo valdytojas, J. Senkus — informacijos direktorius, taip pat Kauno burmistru paskirtas K. Paliauskas.

Ministeri skai ius buvo išpl stas tiek, kiek t ministerij reik jo perimti. Taip buvo papildytas ir palopytas LV kompleksas.

Birželio 26 vyriausyb iš Leono XIII nam persik l buv. Taupom j kas r mus, priešais teatr , kur buvo "LTSR"

komisar tarybos rezidencija. Ministerio pirmininko pareigas einan iam J. Ambrazevi iui teko M. Gedvilos kabinetas, iš kurio b gdamas komisar tarybos pirmininkas nebuvo sp j s pasiimti n partijos bilieta. Šalimais pirmininkaujan io buvo kanceliarijos viršininko (dr. V. Viliamo) kambarys. Kitame pirmininkaujan io šone buvo pos dži sal , kur ministeri kabinetas pos džiavo kasdien ne tik popieiais, bet dažnai ir priešpietin mis valandomis.

LLV ŠAUKIASI VISUOMEN

Jau birželio 25 LLV paskelb atsišaukim taut . Jame skaitome:

"Nepriklausomosios Lietuvos valstyb jau atstatyta... Raudonosios Lietuvos istorija jau baigta, ir jos puslap užver iam kaip klaik , košmariš k sapn ".

Sunku šiandien gyvai perduoti, su koku nuostabiu dvasios pakilimu, su koku dideliu širdies palengv jimu skait a nuo metu lietuvis šiuos žodžius, nes jie buvo paimti lyg iš jo paties pergyvenim , kai dar jam nuo veido nebuvo išnyk s masini deportacij siaubo šeš lis... Kitas naujas žodis visuomen , kai birželio 26 pavakare buvo laidojamos apie 80 partizan auk Kauno kapuose. Tarp raudan i motin ir

žmon bei visos minios, kuriai laidojami buvo nepaž stami, bet broliai, vyriausyb s atstovo J. Ambrazevi iaus kalba buvo iš-tisias himnas lietuvi patriotiz-mui...

“Kokia stipri t vyn s meil jau yra išaugusi jos vaik šir-dyse, kad ištisi b riai, šimtai — t kstan iai., savo noru ryžtasi mirti, bet ne vergauti”.

Per radij girdimam tokiam žodžiui visa Lietuva tegal jo pritarti, nes visoje Lietuvoje gausiai pridyg partizan kapai skelb akivaizd tautos karžy-giškum .

Entuziazmas jo per krašt . vair s kolektyvai, staigos, -mon s, inteligentai, darbinin-kai, kininkai džiaug si išsiva-davimu iš vergijos. Sveikini-mai vyriausybei jo dešimtimis iš vairiausi viet . Reik jo tie-siog jaudintis, skaitant ant “pergamento” ar kokio kitokio provincijos krautuv je surasto popieriaus gražiai išrašytus ir išpieštus sveikinimo tekstus, po kuriais buvo šimtai pavardži , dažnai r pestingai darbo rank išvingiuotomis raid mis. Kai te-legrafas ir telefonas iš viso tik karo reikalams teveik , tokie sveikinimai b davo pristatomi savomis priemon mis — moto-ciklais, dvira iais, arkliais ir p s iomis, ir j susidar stora byla.

LL VLRIAUSYB S NARIAI

KAZYS ŠKIRPA — min. pirm. nominuotas

JUOZAS AMBRAZEVI IUS — švietimo min., j s min. pirm. pareigas

ADOLFAS DAMUŠIS — pra-mon s min.

VYTAUTAS LANDSBERGIS - ŽEMKALNIS — komunalinio kio min.

ME YS MACKEVI IUS — teisingumo min.

JONAS MATULIONIS — finans min.

ANTANAS NOVICKIS — susisiekimo min.

JUOZAS PAJAUJIS — darbo min.

STASYS RAŠTIKIS — krašto apsaugos min.

RAPOLAS SKIPITIS — užsienio reik. min. (nominuotas)

JONAS ŠLEPETYS vidaus reikal min.

PRANAS VAINAUSKAS — prekybos ir kontrol s min.

KSAVERAS VENCIVS — sveikatos min.

BALYS VITKUS — žem s kio min.

LEVAS PRAPUOLENIS — LAF galiotinis prie vyriausyb s

Sekmadieniais vyriausyb s nariai, kol nebuvo jiems atimtos paskutin s susisiekimo priemon s, lank provincij ir in-formavo gyventojus apie pad-t . Ir visuomen gyveno tuo pa-iu užsidedimu, iš kurio kilo ir b dingas vienoje kalboje vy-riausybei pirmininkaujan io pa-reiškimas:

mums buvo padovanotos gyvybės, ir jas turime dabar paskirti Lietuvos labui...

Kai at jo pati sunkiausia diena naujoje okupacijoje, kai naujasis okupantas reikalavo, kad vyriausyb nebessivadint vyriausybe, o tik "ratais" ar panašiai, savo nusistatymui ir balsui sustiprinti vyriausyb susikviet apie 60 vairi visuomenės veikėj. Ir ia be jokio svyravimo visuomenės atstovai pritar vyriausybės nusistatymui neišduoti idealo, vardan kurio sukil liai krauj liejo.

Bet tie vokie i reikalavimai ir spaudimai vis stipr jo ir stipr jo.

PRIEŠ LLV NACIAI

Jau birželio 25 ryt Kauno karo lauko komendantas gen. Pohl sakmiai pabr ž LL vyriausybės atstovams (J. Šlepeiu, V. Landsbergiui-Žemkalniui, St. Lušiu ir Z Ivinskui), kad su LL vyriausybe jis negal s tartis: tam jis netur s joki galiojim . Bet su tos vyriausybės paskirtu komendantu pulk. J. Bobeliu palaikyti santykius jau nemat kli i . Nors gen. Pohl ir v liau parod didelio korektiškumo LL vyriausybės atžvilgiu, bet iš dažn vizit pas j (savo "Feldkommandantur" gen. Pohl k r buv. Lietuvos užsieni reikal mi-

nisterijos r muose) buvo matyti, kad jam buvo trukdoma palaikyti betkokius santykius su lietuvi vyriausybe; jis visd lto parodydavo daugiau respekto jai, nei jam buvo leidžiama iš viršaus. ia jau reiš si ir toliau labiau ryšk jo skirtinga kariuomen s ir partijos linija, ar bent taktas.

Tos pa ios dienos vakare, kai gen. Pohl ant rotuš s aikšt s žolyno LL vyriausybės nariams dav audiencij ir atsakin jo vairius klausimus, per Kauno radiofon vokie i kariams vokieškai "Propaganda Kompagnie" spikeriai kalb jo apie sen j "ordino žemi " laim jim , apie "vokie i Memelio (Klaip dos) atgavim " ir tt. T pat dien , rodos, ir vokie i telegram agent ra paskelb miglotais žodžiais, kad es Baltijos kraštuose kaikuri asmen reiškiamos aspiracijos neišreiskia auswaertigesamto nuomon s...

Nuo šio momento apdairiau galvojan iam lietuviui buvo aišku, kad LL vyriausybės dienos negal s b ti ilgos; kad vokie iai yra perd m priešingi nepriklausomai Lietuvai atstatyti. Birželio gale buvo aišku, kad lietuvi tautos sukilimas prieš bolševikus ir LL vyriausybės paskelbimas buvo stipriai susikryživ su naci tikslu —

iš Baltijos krašt pagaliau pasidaryti žemės kio baz , taip reikaling industrializuotam reichui. Naciai vaizdavosi, kad jie atbaigs tai, ko ne steng kryžiuo i ordinas (pal. "Mein Kampf").

Tai buvo skaudi ir žiauri tikrov , prieštaraujanti žmonim viltims. Ir vyriausyb jaut , kaip okupantai žingsnis po žingsnio vis labiau suvaržo jos veikimo laisv ir kaip, nepaisydami protest , visk perima savo rankas. Buvo neleista lietuviams organizuoti savo tautinio korpo, o iš raudonosios armijos ištr kusus lietuvi dalinius iš karto pam nelaisv . Tuojuo buvo užblokuotas radiofonas vyriausyb s skelbimams, sukonfiskavo pašto ženklus, išleistus sukilimui pamin ti. Nebuvo galima vyriausybei pasinaudoti tuo pa iu " Laisv " laikraš iu. Nor jo, kad vyriausyb pasilikt be balso, ir tada, tik josi, savaime apie j visi užmirš. Toliau at m visas susisiekimo priemones, kad negal t vyriausyb n pajud ti. Pagaliau naciai at m ir min. kabineto patalpas, neleisdami pasiimti net rašom j mašin li ; ministerio pirmininko kabinete sisk r komisaras Crameris, o LLV persik l Donelai io gatv je senuosius min. kabineto namus. Visa tai buvo daroma

tylomis, neva karo reikalais pasiteisinant.

Tik pa ios LL vyriausyb s nari nedr so internuoti ar smurtu nušalinti. Tai neb t populiaru. Iš kitos pus s nenustojo m gin pa ios vyriausyb s narius geruoju palenkti savo pus . Iš Berlyno atsi sti lietuviai (Dr. P. Germantas ir kt.) band tikinti LL vyriausyb , kad es nelaikas išeiti su "separatiniais" planais, kol bolševizmas neparblokštas. At jus pergals dienai fuehreris es neužmirš lietuvi tautos. Tie balsai buvo taikomi J. Ambrazevi i , gen. Raštik ir kitus vyriausyb s narius (greitai dr. Germantas tos misijos atsisak ir su J. Ambrazevi ium, Z. Ivinskiu, K. Alminauskiu m slaptai bendradarbiauti, sumaniai ir dr siai vykdydamas antinacin politik Lietuvoms mokyklose).

Kai gestapo bei SD (Sicherheitsdienst) žinioje dirban i lietuvi balsai buvo persilpni peršaukti lietuvi aspiracijas, iš Berlyno atvyko, iš "Hauptamt der Sicherheitspolizei und des SD" pats pulk. dr. Greife, kuris dar prieš kar buvo tur j s vairi kontakt su lietuviiais Berlyne, Karaliau iuje ir kitur. Jis pirmiausia kibo gen. Raštik . Kai jo kalbin jimai ir grasinimai represijomis prieš atskirus vyriausyb s narius nepa-

veik, liepos 12 atvyko iš partijos (NSDP) užsieni politikos biuro, kuris veik prie Ribbentropo ministerijos, pats to biuro vedėjas, jaunas energingas dr. Kleistas. Akivaizdoje visos savo gausios svitos jis pareiškė J. Ambrazevičiui ir Z. Ivinskiui, kad LL vyriausybė negali būti toleruojama; ji turi persiformuoti kokį komitetą ar tarybą prie vokiečių valdžios; kad iš pulk. K. Škirpos, kuris tuo metu sėdėjo Berlyne, nieko nesitiktų, nes su juo vokiečių vyriausybė nepalaiko ryšio.

Ir Kleistas išvyko negavęs to, ko buvo atvykęs.

Pasikalbėjimas su Kleistu buvo prieš pietus. Atsitiktinis, ar neatsitiktinis buvo dalykas, kad tą patį dieną pavakare karo lauko komendantas gen. Pohl atsiuntė einančiam ministerio pirmininko pareigas ir krašto apsaugos ministeriui specialius kvietimus karių teatrui, kuriuose po kelis kartus buvo tituluojama dr. Kleisto draustu vartoti titulu: ministeriu...

LIETUVI RANKOS PRIEŠ LLV

Gestapas griebėsi pagaliau savo išmągintose priemonėse — skaldyti puolamą auką, susirasti lietuvių, kurių rankomis likviduoti visos tautos aspiracijas. Jis pasirinko senus vokiečių bendradarbius, buvusius Lietu-

vos kariuomenės majorus J. Pyragium ir grupelę jo vadovaujamą jauną vyrą, kurie dėl savo ankstesnio palankumo vokiečiams turėjo teisę tvarkyti lietuvių tautos santykius su vokiečiais. Su šiais politiniais avantiuristais ar kaikiuriais gal suklaidintais vyrais Sicherheitsdienst surežisavo anksčiau žinomą išdavystę — liepos 23–24 nakties “perversmą” prieš LL vyriausybę, nors paskui jie aiškino, kad tai buvo nukreipta tik prieš Kauno miesto komendantą pulk. J. Bobelį.

Nesileisdamas į to sukilimo kaltininkus, tepaminuosiu tik, kad per juos naciai savo tikslą pasiekė: pirmu kartu sukompromituodami lietuvių visuomenę, sudarydami spūdį, kad ji nevieninga, kad LL vyriausybė nusistatymui nepritaria “visuomenė”... Kai einęs minist. pirmininko pareigas pareiškė vienam iš tų “perversmininkų”, jog jie sukompromitavo lietuvių tautą ir tegul jie dabar perima LL vyriausybės pareigas ir atsakomybę prieš tautą, tada jis nenorėjo imtis vyriausybės pareigų, nes jas pasiimti ir toliau ginti nepriklausomybę siekimas būtų nusikaltimas prieš gestapą, o sutikti nepriklausomybę išsižadėti būtų nusikaltimas prieš lietuvių tautą. Nei vieno, nei antro jie nenorėjo.

Lietuvišką avanti rist skandalas buvo sukeltas liepos 23 — 24 d. — kaip tik LL vyriausybės užgnaužimo išvakarėse. Liepos 25 d. jau formaliai buvo paskelbtas Ostlandas su reichskomisarų Lohse, su Lietuvos generaliniu komisarų von Rentelnu, su gebietskomisarais.

Šitas komisariato steigimas padarė toliau LL vyriausybės veikimui visai nebe manoma. Vienam tos vyriausybės nariui, gen. St. Raštikiui, generalkomisarams mągino piršti, kad jis priimtų komisaro patikėtinio pareigas. Bet gen. Raštikis atsiskaitė. Tada gen. komisarą pasirinko pirmuoju tarpu ne vyriausybės žmogus — gen. Kubilinas (kurio pavardė buvo paskelbta "Kubilanas").

Rugpjūčio 5 d. LL vyriausybės buvo paskutinis posėdis. Pirmininkaujant padariusi viso 6 savaitė laikotarpio apžvalgą, vyriausybė konstatavo, kad dėl okupacijos valdžios daromų kliūčių, LL vyriausybė yra priversta sustabdyti savo veikimą prieš savo ir tautos valią ... Tą patį vakarą vyriausybė, L. Aktyvist Frontas, gausi visuomenė susirinko karo muziejaus sodele, pirmininkaujantis švietimo ministeris ir krašto apsaugos ministeris padėjo vainiką prie nežinomo kareivio kapo... Bet ir tai naujam okupant-

tui rodė pavojingą — šios paskutinės iškilimų foto nuotraukas gestapas tiesiog iš fotografų sukonfiskavo.

LLV REIKŠMĖ

Politiniu atžvilgiu LL vyriausybės paskelbimas ir išsilaukymas šešias savaites buvo sukilimo prieš bolševikus apvainikavimas. Vyriausybės buvimas rodo, kad sukilimas tikrai atker suvereninius organus pačiame krašte. Jos reiškia krašto valią turįjį kito efekto, nei atstovai, kurie yra užsieniuose ir savaime toli nuo pačios tautos. Antikomunistinės vyriausybės buvimas niekais verta sovietinė propagandą, kuri tvirtino, kad lietuviai savanoruose silyng Soviet Sąjungą. Jeigu tautos valia būtų buvusi tokia sovietinė, tai tauta būtų neprileidusi antisovietinės vyriausybės ir ją likvidavusi. O jos veikimui likvidavoti tik naciai.

LL vyriausybės veikimas niekais pavertė ir eilę nacių propagandos triukų. Pvz., kai naciai norėjo pasirodyti Lietuvos kininkų geradariai ir grąžinti jiems žemes, tai jie buvo pasivylė, nes LL vyriausybė jau buvo panaikinusi sovietinę nacionalizaciją, ir visas žemes faktinai jų savininkai valdė. Tada naciai turėjo paskelbti, kad jie

pripažsta sovietin nacionalizaciją, ir paskui individualiai atskiriems kininkams žemes grąžinti. Iš tokio farso buvo tik pikto juoko.

Rezistencijai prieš naują nacinių okupaciją LL vyriausybės veikimas turėjo taip pat didelį reikšmę. Ji suspėjo parinkti ministerijas ir savivaldybių administracijas personalu žmones, nusiteikusius lietuviškai, aktyviai, kovingai. Jų žymi dauguma išliko ministerijoms per civilinę valdymą. Savais pataikais vokiečiai nepajėgė pakeisti. Valdžios staigose susodinti, šitie lietuviai patriotai saugojo jaunimą nuo nacinių ir nuo mimos darbų ar kariuomenės; spėdino pagrindines organizacijas nuo gresiančio gaudymo darbų; iš kiti staigiai parėdavo materialinę pagalbą šeimoms. Eilė šit tyli kovotojų savo ištikimybę rezistencijai ir Lietuvai baigė kacetė.

Paskiau susikūrė Vlikas ir kiti "veiksniai" memorandumuose užsieniui gausiai operuodavo sukilimo ir LL vyriausybės buvimo argumentu prieš sovietus. Bet LL vyriausybės buvimas ir veikimas taip pat veikni bėdavo nutylimas pareiškimuose, skirtuose vidaus reikalams. Tiesa, atkuriant užsieniuose Lietuvos laisvinimo or-

gan, kaikiurie teisininkai siūlė atgaivinti LL vyriausybės veikimą. Tada atkrist visoki ginčijam galiojimai, ginčijamos subordinacijos klausimai. Bet jau buvo pasireiškus kitas organas — Vlikas. Psichologiškai suprantama, kad nė vienas organizmas patsai nenori išnykti ar kit formą pereiti. Dar svarbiau, kad Vlike pirmuoju smūku jau grojo senosios atgijusios partijos, o jos jautė, kad LL vyriausybė nebuvo nei partijos, nei jėga. Dėl to kuriant toliau laisvinimo organizacijoms reikšminga LL vyriausybės plytelė buvo atidėta šaliai.

Laisv. Nr. 4 prof. Adolfas Damušis pasakojo apie herojinę lietuvių rezistenciją, prasiveržusią 1941 m. sukilimu prieš pirmąją sovietinę okupaciją. Jo pasakojimą pratsia dabar prof. Zenonas Ivinskis, kalbėdamas apie sukilimo paskelbtą Lietuvos Laikinąją Vyriausybę.

Prof. Z. Ivinskis nebuvo Laikinosios Vyriausybės narys. Bet jo paslaugomis naudojosi tuo metu daugelis ministrų, kai tekdavo kur reikalą aiškintis su vokiečiais. Jis taip pat rinkosi šiuo metu svarbesnę dokumentaciją ir veikė kiekvienos dienos vakar pirmininkaujantis vyriausybei painformuodavo ją apie svarbiuosius dienos vykius, kad juos galėtų surašyti savo veidam dienoraštį.

L I E T U V A

K A R I N A S

*ia amžinai skamb s jos vardas — Lietuva,
O lygumos, laukai ir up s j kartos.
Piliakalniuos užkeiktos karalait s miega,
Ir d li kaulai milžin tautos . . .*

*Žyd s pavasariai, laukai ir lygumos,
Ir kiekvienam žiedely Lietuva žyd s,
Rankas išk l kryžiai kl pos,
Rugpi io naktys snigs žvaigžd m.*

*Žyd s rugiai, svyruos artojai dirvoj
Ir kaulus milžin noragais jie išvers,
Vaivorykšt s iš l to links ant šilo —
Lig dugno ežerus melsvus išgers.*

*O amžinai skamb s jos vardas — Lietuva,
O lygumos, laukai ir up s j kartos . . .
ia žydi sm ly savanori kraujas,
Piliakalniuose kaulai milžin tautos.*

Iš partizan poezijos

Jaunimas su kauke turi augti Lietuvoje

Korespondentai iš Vakar pasaulio atsilanko Soviet S jungoje, tačiau Lietuv ar kitas Baltijos valstybes jiems neleidžia užsukti. Tos sritys priklauso prie draudžiam j lankyti, žini iš ten turime tik kitu keliu — iš pagrindžio žmoni , patekusi Vakarus ar iš repatrijavusi užsienie i . J žiniomis pasinaudami, ia norim sustoti prie vienos okupuotosios Lietuvos gyvenimo dalies — jaunimo mokyklose. Vaizdu dėliai imame tik vien provincijos vidurin mokykl , koki yra dauguma.

Toje vidurini je mokykloje yra 11 met kursas. Pradžios mokyklai išeiti skiriami 4 metai, viduriniam mokslui treji ir aukštesniajam kiti 4. Po 4 met reikia laikyti egzaminus iš pradžios mokyklos kurso, po kit 3 met iš vidurin s mokyklos kurso; baigus visus 11 met ir išlaikus egzaminus, duodamas jau atestatas. Kas baig 7 metus, gali toliau eiti politechnikumus, vairius institutus, akademijas ar specialias mokyklas. Tik visus 11 met baig s gali eiti universitet .

Gali eiti universitet , bet gali ir neiti. Nes tai priklauso ne tiek nuo to, ar gerai mokeisi, bet daugiau nuo to, kaip tave rekomenduos komjau-nimo ar partijos atstovai.

Gerai mokyti s ra lengva Lietu-voje mokykloje. Ne d l to, kad b t dideli reikalavimai. Ne. Daugiausia d l to, kad tr ksta tinkam mokslui s lyg . Šioje mokykloje yra apie 300 mokini . J didžioji dalis yra valstie i vaikai. mokykl jie vaikš-ioja iš nam po 6 — 8 — 10 kilometr . Ruden ar žiem , kai trumpo dienos ir blogi orai, daugelis mo-

kini susimeta grup mis, samdosi miestelyje kambar , patys perkasi maist , patys taisosi valg , ir moky-tis tenka daugeliui naktimis prie menkos šviesos — žibalin s lempos. Dar 1954 m. pradžioje pati mokykla netur jo elektros šviesos. Jos vos užteko milicijai, sveikatos namams, geležinkelio stotiai, depo ir geležin-kelie i namams. Už tat vasar mokykloje pamokos po 45 minutes, žiem . tik po 35, kad galima b t mokyti s prie dienos šviesos. Neužtenka mokyklai ir patalp . Viena moki-ni dalis mokosi joje prieš pietus, kita popiet.

Mokykloje nuolat lankosi inspek-toriai, tikrindami daugiausia mokini politin lyg . Neužtenka to, kad mokykloje yra vadinamas komsorgas, kurio pareigos tarp mokini tokios, kaip kariuomen je politruko. Šalia j dar special s inspektoriai tikrina, ar pakankamai mokiniai paž sta kom-partijos istorij , ar pakankamai su-sigyven su komunizmo dvasia. Ypa-iai reikalaudavo, kad b t pagerbt rus didvyriai; rus kult ra, rus armijos galingumas ir jos pranašu-mas prieš Vakarus. Už nepakanka-m politin išsilavinim daug pribar-davo inspektoriai mokytojus.

Lank si mokykl ir komjauni-mo inspektoriai, jei neb davu pakan-kamai komjaunimo organizatori pa ioje mokykloje tarp mokytoj . Vienaip jie verbuoja mokinius jau-nesn se klas se, kitaip vyresn se. Jaunesn se, sakysim, toks inspekto-rius ar mokytojas užrašo lentoje pa-reiškimo tekst , kad nori stoti komjaunimo organizacij ; liepia pas-kui mokiniam t tekst persirašyti lapelius ar s siuvinius ir pasirašyti; paskui tuos lapelius bei s siuvinius surenka, ir jau yra gatavi pareiški-

Į D J O S

mai. Vyresnėse klasėse padaroma kitaip. Atvykęs inspektorius ar kompartijos atstovas pasiūkia mokinius po vieną "raudonąjį kumpelį". Prie stalo, užtiesto raudonai, pasisodina mokinį ir teiraujasi, kodėl jis nestoja komjaunime, kodėl jis priešingas tai organizacijai, ar galėtų jai jam neleidžia. Jei mokinys prasiūta, kad būtų draudžia, tada toks inspektorius vyksta pas tave. Kai nesiseka susikalbėti gražiau, partijos atstovas primena tave, kad jis naus ar dukters mokslas baigsis su vidurine mokykla, jei jie nestos komjaunime. Ir priešingai, jei bus geras komjaunimo narys, galės gauti stipendiją ir stoti universitete.

Ir tai nėra tik grasinimas. Mokyklos baigimo pažymėjimas tikrai bus geresnis, jei mokinys yra komjaunuolis. Mokinys gali ir gerai mokytis ir per egzaminus gerai mokytis išeiti per metus kursą, bet švietimo atstovai jo pažymius sumažins, jeigu komjaunuoli ar kompartijos atstovai bus jį rekomendavę kaip "politiškai nepažangus", "politiškai atsilikęs", "politiškai neaktyvus". O su silpnesniais pažymiais jis negalės stoti universitete, nes stojant reikalingas ne tik atestatas, bet tarp kitų popieris ir kompartijos pažymėjimas, kuris teikiamas universitetui uždarytame voke.

Kad apsisaugot nuo blogo pažymio, kaikurie negabesni mokiniai stvoja komjaunuolius. Vieni tik iš oportunistų, bet kiti ir iš fanatizmo. Kiekvienoje klasėje yra tokie po vieną antrą, kurie seka kitus mokinius. Nors jų nedaug, bet su tokiais kiti mokiniai ir mokytojai turi nemažą vargą. Viena, nemokdami pamokos, jie tuojau aiškinasi, kad

nesupratę, ir mokytojas turi aiškinti iš naujo. Tai trukdo pažangesniems normal darbui, prisideda prie to, kad bendras švietimo lygis žemas. Antra, kai komjaunuoliai gauna mokius pažymius, tuoj reaguoja partija ir taria, ar mokytojas nėra nusistatęs prieš komjaunuolių organizaciją. Be to, mokytojų lyg dažnai žemina ir vadinama "procentomanija": mokytojas tegali rašyti tik tam tikrą procentą nepatenkinamų pažymių.

Nors partinis spaudimas stiprus, bet iš 300 šios mokyklos mokinių, komjaunuolių dar 1953 pabaigoje buvo nedaugiau kaip 10%. Nors propaganda prieš religiją varoma ir per kitas pamokas ir specialiai, bet iš 300 mokinių per 200 lankė bažnyčią ir jo sakramentą. Tokius kritikuoja mokiniai susirinkimuose ir jų pavardes skelbia sieniniuose laikraščiuose.

Kalėdinių švenčių metu mokslas nebuvo nutraukiamas. Tada mokiniai darė nervingai, klasė sunkiai suvaldomos. Tas pats darėsi ir vasario 16.

Pasitaiko, kad mokiniai susimeta pagrindines organizacijas. Tokia organizacija buvo iššifruota 1952 Kaune ir daug mokinių suimta. Toki atsitikimui šioje provincijos mokykloje nebuvo. Tik ir tie mokiniai priešingi visam režimui. Gyvenimas juos išmok netikėti mokytojų žodžiais ir atskirti, kur jie kalba išsitikinimo ir kur iš prievartos. Išmokyk taip pat daugiau tylėti ir savo nepasitenkinimo nerodyti veiksmais. Susidaro jaunimas kaukų, po kuria slepia savo mintis ir pergyvenimus, slepia jaunimui būdingą gaivališką tiesumą ir atvirumą, laukdami, kada galės išrūkti iš mokyklos.

Tik baigęs 7 klases, 14 — 15 metų vaikas ima pažymėjimą ir savo asmens charakteristiką ir mginą stoti technikos mokykla ar kitas specialias mokyklas, kurios paskubina duoti profesiją. Toki esti apie 70%. Kai tokia mokykla turi pakankamai kandidatų ir naują nepriima, būv kandidatai jį grąžina atgal

vidurin mokykl . Toki gr žtan i esti apie 20% iš t , kurie buvo pasi-trauk . Tada m ginta ištes ti, iki baigs visus 11 met , ir atsidadys ke-lias universitetus. Bet juo labai ne-daug gauna pasukti.

SUBOLŠEVIKINTAS ŽODYNAS

Lietuvoje išleistas 1954 met gale "Dabartin s lietuvi kalbos žodynas", Žodyno komisijoje buvo J. Bal ikonis, J. Kabelka, K. Karsokas, J. Kruopas (atsakomasis redaktorius), rusas B. Larinas, A. Lyberis ir K. Ulvydas, žodžius aiškindami, redaktoriai buvo priversti naudotis sovietiniais žody-nais.

D mesio verta, kad dalis lietuvišk žodži ia "laidojami" — tokie kaip "kininkas", "seni nas" vadinami "pasenusiais". Eil žodži aiškinami bolševikiškai ar bent uždedamas kaip karvei balnas bolševikin s propagan-dos sakiny s. Pvz.

"tauta. Balt ir slav kalb artimu-mas yra lietuvi gen i , lietuvi kal-bos ilg amži bendro su slavais eko-nominio, kult rinio ir politinio vysty-mesi rezultatas. Džiaugsmo ir laim s kupina vieningoje tarybini taut šei-moje Spalo demonstracijoje žengia lietuvi tauta".

genocidas, gyventoj atskir gru-pi išnaikinimas rasiniais ir naciona-liniais (religiniais) motyvais — sun-čiausias nusikaltimas žmonijai, kur daro imperialistin buržuazija".

badas... "Amerikos imperialistai pavergtas tautas marina badu".

J. Diržys

Europoje yra daugiau galimybi tur ti tikslesni apie Lietuv informacij , kurios gali dominti rezisten-cij . Tam reikalui Laisv žurnalas paskyr Frankfurte savo nuolatin bendradarb .

REZISTENCIJOS PAGERBIMAS

Birželio 23 vis daugiau paminima Lietuvos rezistencija. Tai dieniai bu-vo duotas ir J. Brazai io praneši-mas per Amerikos Bals Europoje Lietuvos jaunimui. Jo ištraukos:

Laisvajame pasaulyje šiomis die-nomis lietuviiai prisimena tas birže-lio 15, 14 ir 23...

Birželio 15 ir 14 tai ženklas gro-biamos, naikinamos, deportuojamos, ken ian ios Lietuvos. Birželio 23 at-ver ia kit lietuvi dvasios lap . Tai pasipriešinusios, kovojan ios, laimin-ios Lietuvos lapas. Birželio 14 pri-mena, kad lietuvi tauta buvo viena iš pirm j Vakaruose sovietinio im-perializmo auk . Birželio 23 liudijo, kad lietuviiai buvo vieni iš pirm j , kurie svetimam smurtui pasiprieši-no. Ir dabar birželio 23 proga laisv -je esantieji lietuviiai mini lietuvi tautos rezistencij , pasipriešinimo dvasi , kuri per eil met reiškiasi vairiomis formomis.

T vyn s pasipriešinimo dvasi la-biausiai seka jaunimas. Iš partizan parašytos knygos Partizanai už ge-ležin s uždangos, iš laisv n pakliu-vusi žmoni pasakojimo jie seka tuos nežinomus didvyrius, vyrus ir moteris, seka ir tuos pasyviosios re-zistencijos žmones, kurie sugeba maskuoti savo veid ir veikl , kad išvengt betiksl s aukos. Min jimuo-se prie inscenuoto partizano kapo pergryvena graud partizano likim , išreikšt partizan poezijos tokiuose žodžiuose:

Ateis pavasariai, pask s laukai
žieduose,
Miškuose pirmosios žibuokl s
sužyd s,
O kas ateis prie tavo kapo,
žuv s partizane,
Ir kas vainik iš pirm žied
užd s.

Jaunimo susibimuose dažnai skamba graudi partizan daina "Gegužle, šmetel tu anksčiau pas mus parlak", arba gilios tautos meilės daina: "Aš verčiau parimus tarpvarų darželio".

Tarptautiniuose jaunimo suvažiavimuose, leidiniuose svetimomis kalbomis jaunimas nepraleidžia progos liudyti tiek apie kankinamą Lietuvą, tiek ir apie lietuvių herojinį pasipriešinimo dvasią.

Ir liudija su kmingai. Laisvajam pasauliui pažįstami jau ne tik Lietuvos skundai. Vis daugiau dmesio kreipia pavergtį pasipriešinimo dvasią ir žygius. Lietuvių rezisterijos žmonėms liudijimai Amerikos kongreso Kersteno komisijoje, Sovietų MGB pulkininko Burlickio parodymai, iš Vorkutos grūžisio vokiečių gydytojo Scholmerio, amerikiečių Noble ir kt. pasakojimai parodaisvajam pasauliui, kad bolševikams pasisek užgrobti valstybes, bet nepasisek laimėti palankumo bolševizmui nei palaužti lietuvių laisvą norą nei išlaisvinimo vilties. Vakaruose stipriai sitikinimas, kad didžiausias talkininkas kovoje prieš komunizmą tai pavergtį valia neišsivadinti laisvą troškimo.

Birželio 23 laisvą esantieji lietuvių gyvai jau iš, kaip geležinį uždangą ne stengia nuslūpti ne tik Lietuvos kankinimą, bet ir jo, pasipriešinimo dvasios. Lyg neregimais spinduliais, lyg oro tiltu jungiasi t dieni laisvą esantieji su pavergtaisiais. T dieni abeji ima giliau gyventi tuo pačiu tik jimu, kur laisvą kovotojų kapo akivaizdoje išreiškia partizan poezijos autorius:

Ir iš žuvai. Ir parašei krauju ant
tavo žemės:

"Lietuvi, amžiais bėk didus, nes
tavo kelias — kruvina kova".

Ir metai eis, žydai laukai prie
kelio,

Ir kelsis vėl iš kraujo Lietuva.

TREMTYJĖ

Gudai ir Lietuva

Po paskutinio karo Vokietijoje Vlikas susirišo tuoj pat su latviais ir estais; bendrai politinei veiklai jie sudarė Baltų Tarybą. Po poros metų pradėjo bendradarbiauti ir su ukrainiečiais; darant protarpiais bendrus keturių pasitarimus. Penktuoju būtu galėj būtų gudai. Tuebingene buvo atmosfera paruošta bendrame visuomenės susirinkime, kuriame dviem pranešimais, lietuvių ir gudo, buvo apžvelgti istoriniai tarp lietuvių ir gūdų santykiai. Tai jau po to pirmas lietuvių ir gūdų politikos susitikimas Muenchene nesurado bendro ryšio. Iš lietuvių pusės, kaip ir seniau, buvo pareikštas džiaugsmas bundantį gūdų tautą ir su simpatija sutiktos gūdų pastangos sukurti savo valstybę. Tai jau gūdų politikos teritorinis pretenzijos ne tik Vilniui, bet vos ne iki Vievio nustatymu neribotam laikui bet kur artimesnį bendradarbiavimą, iki gūdų veikėjai realiau pergalvos savo tezes, žemiau dedama apžvalga rodo, kad ir dabar gūdų veikėjai blaivesnio žvilgsnio nematyti.

*

JAV Atstovų Rinkimo komisija, tyrinėjusi, kaip Sovietų Sąjunga brutaliai įga prisijungė Baltijos ir kitus kraštus, savo teisminei apklausin jį davinius sutraukė apžvalginį raportą, padarytą Atstovų Rinkimuose (Nr. 2684, Part 16) ir išleido jį atskiru leidiniu Summary Report of the Select Committee on Communist Aggression, Washington, 1955, 44 p.). Leidinys daro gerą spaudą. Jame gana ryškiai, nors ir suglaustai sumintieji esminiai bolševikų teroro bruožai, etapai ir metodai, apie kuriuos komisija yra patyrusi iš tiesioginių liudininkų ir dokumentinės medžiagos. Raporte nurodoma, kad buvo padaryta 50 viešųjų posėdžių, apklausta Amerikoje bei Europoje 335

asmenys, ir peržiūrėti 1,500 vienetų vaizdo rodosios medžiagos.

Be šio pagrindinio ataskaitos, komisijos vardu išleisti dar specialieji raportai, skirti atskiriems kraštams ir žydams. Jų viso yra 14 ir apima Lenkiją (nr. 1, 37 p.), žydus (nr. 2, 34 p.), Estiją (nr. 3, 34 p.), Ukrainą (nr. 4, 36 p.), Armėniją (nr. 5, 16 p.), Gruziją (nr. 6, 31 p.), Bulgariją (nr. 7, 18 p.), ekoslavikiją (nr. 8), Gudiją (nr. 9, 31 p.), Vengriją (nr. 10, 28 p.), Rumuniją (nr. 11, 25 p.), Latviją (nr. 12, 25 p.), Albaniją (nr. 14, 22 p.) ir Lietuvą (nr. 14, 22 p.). Šie specialieji raportai, komisijai užsakius, buvo paruošti į žuizt universiteto Washingtono (Georgetown University), pasitaikinus atskirai tautoms žmonėms. Lietuviškajam raportui paruošti, kaip paaiškėjo iš sukelto ginčo spaudoje, buvo pavestas dr. Domas Krivickas.

Visuose raportuose randame vienodus žangas, kurios išleistas brošiūras pristato amerikiečių visuomenei tokiais pačiais komisijos žodžiais:

„Tikimasi, kad šis raportas amerikiečių visuomenei padės geriau suprasti tautas ir žmones, pavergtus komunizmo, ir aiškiau susiminti tarptautinio komunizmo kriminalinės konspiracijos esmę, tikslus ir taktiką“.

Kad Amerikos visuomenė geriau nusimantų, kas yra tie bolševikų pavergti kraštai, duoti trumpi istoriniai tarpai, kurie praeitį suriša su dabartimi. Tos dalies autoriai plačiau istorinius vandenius nesileidžia, daugiau liečia pačius naujausius laikus, kitą kaimynų atžvilgiu laikosi santariai. Mintis kreipiama pat tiksl — iškelti komunistinės konspiracijos žalą.

Iš tos linijos ryškiai iššoksta Gudijai skirtas raportas (nr. 9). Jo istorinis tarpas apima daugiau negu trečdalį viso teksto (11 pusl. iš 31) ir jame pasakojama ne tai, kas priklauso Gudijos praeitai, o rašyje nurašoma Lietuvos praeitis.

Kod li gundai taip padarę ?

Gudijos raportas „istorikui“ dar pagunda, prisidengus Atstovų Rinkimo komisijos vardu, pakloti pretenzijas

Lietuvos žemes ir jos praeitį dviem tikslam: viena, parodyti, kokia galinga ir garsi buvo Gudija praeityje; antra, oficialiai lyg ir teisinti tai, ko siekiama. Juk paskui bus galima sakyti: ana, JAV oficialiame leidinyje buvo taip ir taip rašyta. Kad tai yra dar nesubrendusios tautos ir jos vadovų žymė, aišku tik tiems, kurie Rytų Europos istoriją pažįsta geriau už tų Gudijos raportą „istoriką“. Kas to nežino, gali ir patikėti, jog „Gudija vaidino didelį vaidmenį viduramžiais“, kaip rašoma Gudijos raportą pradžioje, ir kad ji neatsirado tikslai po antrojo Didžiojo karo, kai „buvo vesta Jungtinės Tautos Gudijos Sovietinė Respublikos vardu“. Va, ir tam faktui paneigti gundam teko griebtis istorijos klastojimo, nes praeityje niekada nėra buvę nei didelės, nei nepriklausomos Gudijos valstybės. Ji yra paskutini laikadaras, kuris norima vilkti istorinai Lietuvos drabužiu su „Gudijos valstybiniu ženklu“ — Lietuvos Vytimi, ir su „Gudijos valstybine viliava“ — lenkiškąjį vars trispalvę. Galima tai dar teisinti, nes tie simboliai praeityje apmė ir gudų gyvenamas sritis, bet patys istoriniai faktai yra jau nebe simboliai, ir jų žarstymas savo aruod praeities nepakeičia. O aname Gudijos raporte, aklaui užsimerkus, praeitis išverčiama it kokias rankovs.

Gudijos raporte pat pradžioje sudaromas spdis, kad gundai, o ne kurios kitos slavų giminės, pirmieji msi jungtis ir sudar stiprią valstybę Dauguvos ir Dniepro aukštupiuose su centru Polocke. Polocko kunigaikštis iai „valdė baltų gimines iki pat Baltijos mari“. Toje valstybėje dar XII amžiuje buvusios „gudiškos Vilniaus ir Gardino kunigaikštystės“, Vilnius ir kitose vietose suminimas anksčiau, negu isto-

rijoje išskyla jo vardas (1323). Labai keista ir nesuprantama, kaip ta "galinga valstybė" nei iš šio, nei iš to susmenga, dingsta kažkur jos kunigaikštis ir išskyla "gudas" Mindaugas. Jis laikomas Naugarduko kunigaikščio Ringaudos numi, galimas daiktas pagonis (was apparently a pagan), bet 1250 metais krikščijai, popiežiaus vainikuotas karalium (nesakoma — Lietuvos, Lettovie), nužudytas savo sūnaus. Kiek žodži — tiek nes moni !

Mindaugas nebuvo joks gudas, jo t vo vardas nežinomas; jis krikščijai tik vien kart ; buvo nužudytas su dviem savo sūnais, o ne sūnaus; Vilniaus jokie šaltiniai Mindaugo vardo nemini, jie nežino ir to, kad Polocko kunigaikštis b t kada vald baltus net iki pa ios Baltijos.

Tos pa ios nes mon s kartojamoms apie Gedimin ir Algird . Gediminas steig s savo sostin Vilniuje, "vakarin se gud žem se", nes jam "patogiau buv " vesti kov su kryžiuoiais. Gudai "nelaimingai traukiami" tas kovas; vadinas, gud tos kovos neliet . Algirdas, tariant vulgariai, daromas jau tikru "kacapu": jis gud kalb padar s "valstybine kalba", 10 savo s n iš 12 išaukl j s provoslavais. O yra žinoma, kad daugiau Algirdo s n buvo nekrikščijai, iki jie suaugo, ir "valstybin s gud kalbos" joks Lietuvos kunigaikštis ne ved . Tiesa, bažnytin slav kalba, ne gud , buvo vartojama oficialiem raštam, bet šalia jos raštui vartotos dar lotyn ir vokie i kalbos.

Apie K stut , kurio jau nebuvo galima sugudinti, terašoma, kad jis, "galimas daiktas" buv s Trak kunigaikštis, nors tai yra žinoma tiesa. Vytautas Didysis n žodžiu neužsimenamas. Jis, mat, per daug istorijoje žinomas ir gud sterbl nebuvo kaip jo sužerti. Apskritai, toliau Gudijos istorijos pasakojimas staiga susitraukia, nes Lietuvos kunigaikštis ,

kurie kartu buvo ir Lenkijos karaliai, nebuvo kaip gudinti.

Išeinama v l laukus tiktai XIX amžiuje, po padalinim , ir ia pasakojama, kaip gudai, magiškaus kil prieš Maskv (1831 ir 1861), kaip jie veikliai dalyvav 1905 met revoliucijoje, kaip nuo 1907 met labai žymus gud jud jimas buv s seminarijoje ir akademijoje, kaip pirmojo Didžiojo karo metu jie si l Vilniuje ir Petrapilyje — kunig lietuviam atkurti Didži j Lietuvos Kunigakštyst , bet lietuviai "bijoj pradingti savo mažu skai iumi". Bolševikam gudai taip pat spyr si, kiek gal j , ir ia lietuviai talkin (vienintelis palankus atsiliepimas apie lietuvius, kurie telaikomi "žemaisiais").

Šioje pagyr istorijoje galima b t daug patais padaryti, bet valia žmon m girtis, kai kit nekabina. Krinta ak tik tai, kad ir ia viso gudiškojo jud jimo centru daromas Vilnius. ia t ra tiek tiesos, kad gudiškajai s monei žadinti daugiau padar Vilniaus krašto sugud j lietuviai ar lenkai negu Minskosrities tikrieji gudai.

Pagaliau Gudijos raporte stipriai iššoksta gnybtel jimas lenkam, o reverensas bolševikam. Rašoma, b tent, kad lenk okupacijos metu (1920 — 1939) gudam buv mažiaus laisv s negu dabar po bolševik letena. "Gudijos SSR suteik jauniui darb , studij galimyb ir didesn laisv , negu buvo prie lenk " — tvirtinama žodis žodin (14 p.). Kam tada reik jo broši ros antroje dalyje pasakoti apie bolševik teror ?

Reikia laikyti nesusipratimu, kad tokios broši ros išaina iš oficiali JAV staig . Lietuviam gi yra sp jimas pasitempti informacijos lauke. Jei b t daugiau gerai patuošt , lengvai paskaitom ir patraukli leidini apie Lietuv , betkam grei-

Tautin s bendruomen s amerikie i akimis

Šiomet geguž s 1 Amerikos lietu-
viai prad jo nauj bandym savo istorijoje — išlaikyti sav tautin kul-
t r visus lietuvius apiman ios bendruomen s organizacijos pagalba.

Šia proga paseksime, kaip amerikie iai sociologai ži ri tautini bendruomeni likim Amerikoje.

Tautines mažumas Amerikoje labiausiai respektuoja — bent žodžiu — Amerikos politin s partijos, ypa-
iai demokratai, steig “tautybi komitet ” prie partijos vyriausios b stin s. Pagrindin jo paskirtis — patraukti rinkikus savo pus . O iš paskir mažum daugiausia Amerikos sociolog ir laikraštiniink d mesio susilaukdavo lig šiol pati gausingiausioji — negrai, kurie savo fiziniu skirtingumu sukelia daugiau problem amerikie i tautos pl to t je.

Amerikie i moksle vyrauja nuomon , kad vadinamoji “tirpinimo katilo” teorija (“melting pot”— pirm kart žodis pavartotas 1906 Israel Zangwill vaidinime) esanti veiksmingesn nei “kult rinio pluralizmo” ar “taut tautos” teorija, formavusi amerikie i taut (“kult rinio pluralizmo” terminas buvo panaudotas pirmu kartu Horacijaus M. Kallen straipsniuose ir knygoje “Assimilation and Democracy”).

iau užkli t ir tie melai, kurie dabar skleidžiami mažiau nusimantantiems Ryt Europos klausimais. Tai yra taip pat kovos baras, kur pro pirštus ži r ti negalima. Ginant praeit, labai dažnai ginama ir ateitis.

S. S.

Kaip k r si tautin s bendruomen s Amerikoje

Nathan Glazier domiai apib dina tautini bendruomeni k rim si. Es vokie iai ir airiai pirma tapo tauta, o paskui suk r ir valstyb . Kai jos pa ioje Amerikoje band steigti savo tautines valstybes, JAV Kongresas rado reikal specialiu statymu tai uždrausti ia, žinoma, daug sv r tai, kad visur pirmieji pasireikšdavo anglosaksai, o kiti paskui tur davo prie j taikytis ir virsti “tirpinimo katilo” aukomis. Atsparesni buvo v lesn s imigracijos norvegai ir švedai, gana ilgai paj g atsilaikyti tirpinimo j gai. Atvyk jie dar nesijaut es vienos tautos vai-
kai; jie grupavosi pagal paliktos gimtin s miestelius ir parapijas. Tik susid r su svetimta kult ra, jie tapo s moningesniais savosios kult ros saugotojais, leisdami savo laikrašius, lankydami savas mokyklas, klausydami savo parapijos kunig . Tiau miest ir pramon s augimas didel j dal vis d lto “maiš katil ” ir asimiliavo.

Glazier prieina išvad , kad Amerikoje tautin s bendruomen s tebesilaiko d l to, jog jos arba tur jo aiški ideologij , kaip vokie iai ir airiai, arba gyveno atskirose izoliuotose kolonijose, kaip skandinavai, lietuviai ir kt.

Per amerikoniškum lietuvyb

Es lenkai, lietuviai, kroatai, slovakai, slov nai..., atvyk Amerik , šio šimtme io pradžioje, buvo pertams s, kad j ideologija gal t juos sulaikyti nuo nutaut jimo, nors jie ir steng si iškovoti nepriklausomyb savo gimtiesiems kraštams Europoje. Es lietuviai tik Amerikoje pasijuto es giminingi, tur t pa-
i kalb bei bendrus interesus. Iš atsilikusi kaimie i jie pasidar išprususiais miestie iais. Kaip R. E. Park rašo, net pirmasis laikraštis lietuvi kalba pasirod s ne

Lietuvoje, bet Amerikoje (autorius ia klysta, nes F. Kelkio ir F. Kuršai io laikrašiai daug anksiau pasirodė Pr s Lietuvoj, ne Amerikoj). Tik v liau emigrantin s grup s es . prad jusios skirstytis ne kaimais ar miesteliais, bet pagal politines ideologijas. Tai persimet ir bundan i . ryt Europ . Taip ekoslovakija, rašo Glazier, užgim vieno susirinkimo Pittsburghe metu! O Lietuvos kaimieiai pirma tapo amerikieiais, ne lietuviais.

Tamsumas skatina nutaut jim

Kadangi augštesnysis ryt Europos krašt sluogsnis, — mano Glazier, — kr kult r tik sau, žemesnysis sluogsnis buvo paliktas tamsoje. Tod l migrant vaikai — antroji karta — steng si kuo greičiau išsiskirti nuo savo tv — pirmosios kartos. Es pirmoji karta buvusi tokia tamsi, kad nežinojusi, kokios tautyb s ji esanti. Oficialiai jie buvo vadinami "Russki" arba "austro - vengrais", o paniekinamai — "bohunks". Ankstyvosios emigracijos lietuviai dažnai savo vadindavo "polaks", kol v liau išvirto "litvakais". Louis Adamic knygoje "What's your name" sp dingai aprašo vieno toki "bohunks" tv (slovak) vaiko likim . Jis band pakeisti pavard ir staiga tapti "amerikieiu". Ta iau visokios b - dos ir vargai darbe ir šeimoje j taip užgul , kad jis atgavo pusiausvyr tik nutar s gr žti prie savosios tautin s bendruomen s. Aplamai sociologai prieina išvad , kad — nors tai sunkiai tikinama — treioji imigrant karta rodo tendencij domtis savo seneli kult ra ir didžiutis j tautybe.

Beje, Glazier pastebi, kad nemaža "bohunks" an k dalis bando greičiausiu laiku sigyti naujojo krašto amerikonišk prestiž pa iu paprasiausiu b du — suanglindami savo pavard , kartais pakeisdami net tik jim , ta iau j daugumas nesidrovi pasisakyti es "slovakai",

M s socialistinis jaunimas pasisak

Vienas iš pokar s visuomeninio gyvenimo revoliucingiausi reiškiniai neabejotinai yra Europos socialdemokratijos vidin kova d l savo idinini pagrind . Kadangi socialdemokratinis s j dis yra vienas iš didži j visuomenini s j dži , ypačiai Europoje, tai ši jo vidin kova verta rimto domesio. Verta ji rimto d mesio dar ir d l to, kad tai yra pastangos nutraukti id jinius saitus su bolševizmu, tad esm je yra ir antibolševistin kova.

Socialdemokratijos ideologija lig šiol buvo atremta trims stulpais: istoriniu materializmu, klasi kova ir religijos neigimu. Tais paiais ideologiniais pagrindais remiasi ir bolševizmas. "Bolševizmas, atskil s nuo socialistinio s j džio, pasisavino jo ideologinius pradus (m. p. Vt. Vt.), jais remia savo siekimus, jais stengiasi gr sti ir pateisinti savo veikl , kad ir žiauriai juos klastodamas", — rašo m s socialdemokratai (ži r. "Ateities Keliau", 1949 m., No 1(17), ps. 5).

"lenkai" ar "lietuviai". N ra abejon s, kad jie kalba angliškai, nau dojasi Amerikos kult ra ir garbina Diev amerikoniška savo tik jimo forma, ta iau tuo pat metu jie remia ir tautines bendruomenes ir šiek tiek j prisilaiko, vedami kažkokio jausmo, susijusio su nostalgija ar sunkiai ap iuopiama ideologija. Beje, toji ideologija skiriasi nuo devynioliktojo šimtmeio imigrant (o taip pat ir nuo paskutini j met tremtini ideologijos. Red.). Kad ir nesiryždamas sp ti tautini bendruomeni likimo Amerikoje, Glazier vis d lto samprotauja, kad j išsilaikymas priklauso nuo j vad sugeb jimo suderinti amerikie i kult r su savo tautiniais interesais bei sava kult ra.

A. Šal ius

1. Nauji keliai Vokietijoje

Nesigilinant priežastis, tenka konstatuoti fakt., kad po II pasaulinio karo Europos socialdemokratijos vadovaujančius sluoksnius m reikštis stipri iniciatyva šiuos socialdemokratijos ideologin s giminyst s saitus su bolševikais nutraukti, atnaujina socialdemokratijos pagrindus. Ir jeigu iš vienos pus s visa eil vidurio ir ryt Europos, taip pat Vokietijos socialdemokratinio s j džio žymi veik j atsid r bolševik stovykloje, tai iš antros pus s Vokietijos, Austrijos, Olandijos, Danijos socialdemokratinio s j džio virš n se nuo pat 1945 m. ia stipriau, ia silpniau, bet nuolat reiškiasi pastangos reviduoti socialdemokratijos ideologinius pagrindus. Toks žinomas tarptautinio masto socialdemokratas vokietis dr. Carlo Schmidas jau 1946 m. sak , kad

“Šiandien žinome senosios partin s programos kaikurias teorijas niekam tikusias... Viena iš toki teorij yra istorinio materializmo dogma, pagal kuri visa, kas vyksta,, gamtinio d snio b tinumu yra nuspr sta tik-tai kini veiknis ... visas istorinis vyksmas yra ne kas kita, kaip kini ir klasini santyki išraiška; idealistiniai ir doriniai akstinai iš es m s neko negali pakeisti; net jie patys yra tik nes moninga tam tikros kin s pad ties apraiška... šitas mokslas, kuris prieš kelis dešimtmečius daug kam buvo tarsi religija, turinti absoliutin tikrum , yra iš pagrind atmetinas... Tuo pa iu yra išreiškiamas atsisakymas ir nuo klasi kovos dogmos. Pas mus anksiau buvo mokoma, kad betkuri istorija, betkuri pažanga ar reakcija savo pagrinde es ne kas kita, kaip savaimingas klasi kovos padarinys... Jeigu mes šiandien sakome..., kad socialdemokratija jau neb ra klasi kovos partija, tai yra tiktai ilgo patyrimo ir išsivystymo išvada... Markso veikaluose galima rasti, kad religija esanti opiumas liau-

džiai, nes ji leid ianti pamiršti klases skriaudas, ir pomirtinio gyvenimo paguoda atimanti revoliucin energij ... Tod l anks iau., daugelis m s draug buvo pasidar išvad , kad s moninvas darbininkas privals ..religij ... jei jau ne apskritai neigti, tai bent išvyti iš savo paties gyvenimo... Pasakykime atvirai: socialdemokrat .. partija., n ra antikrikš ioniška partija... Antikrikš ioniškas, net antibažnytiškas nusistatymas, kaip toks, negali rasti vietos m s eil se” (ži r. “Schwaebisches Tagblatt”, 1946.2.19., No 147, ps. 5).

Tas pat mintis dr. Schmidas kar-toja ir 1953. Ir dabar jam talkina jau ne tik socialdemokratin virš - ni žmon s, kaip dr. Hoegneris, Loebe, Keuteris, bet ir socialdemokratinis jaunimas (ži r. “Laisv ” 1954 m., No. 2(39), ps. 47—49).

2. M siškiai senu keliu

Šioj kovej d l socialdemokratijos ideologini pagrind revizijos mums ypa iai domi m s j socialdemokrat pozicija. Kai 1946 m. m s socialdemokratams, šven iant savo organizuoto reiškimosi 50 met sukakt , buvo pateiktas klausimas: “Kaip jie nusistatys istorinio materializmo, klasi kovos ir kovos su religija atžvilgiu?”, — tai atsakymai tais klausimais tada nebuvo pažang s. Istoriniam materializmui m s socialdemokratai buvo ištiki-mi, nes, nors istorijos ir visuomeni santyki teisingas supratimas, “gamtos d sni pažinimas, sudaro žmogaus protui daug tamsi kamp ”, visd lto ir “šioje srityje mokslas jau senokai tar savo svar ir aišk žod ” ir “tas žodis yra istorinio materializmo filosofijoje” (ži r. “Ateities Keliu”, 1946, No. 2, ps. 6).

Mažiau aiškumo buvo atsakyme d l klasi kovos principo. “Klasi kova ne socialist išgalvota. Visuomen s klas s yra gyvenimo faktas. Fakto pas ka — klasi priešingu-

mai ir rezultatas — klasi kova". Bet ar ši kova yra principas, kuriuo grindžiama socialin santvarka, ar tik blogybe, kuri reikia šalinti? Ar ši kova turi baigtis klasi susinaikinimu, ar susiderinimu? tai aiškiaus atsakymo tada negauta, nors bendras sp dis, kad marksistinis klasi kovos principas m s socialdemokratams tebegaliojo, išliko (žr. "Ateities Keliai" 1946, No. 3, ps. 12).

Religijos ir bažny ios atžvilgiu m s socialdemokratams tada pasisak k dar skirtum "tarp religijos bei religini žmogaus sitikinim ir pa i tikybin sistem ". "Tik k, kaip nori; kap ir kuo tiki — tavojo proto ir s žin s dalykas"; ta iau "socialdemokrat nusistatymu tikybiniai asmens ir tikybin bendruomeni reikalai neb t siejami su j kiniais ir socialiniais santykiais" (žr. "Ateities Keliai" 1946, No. 3, ps. 8).

S žin s laisv s teis tai n ra tik žmogaus teis savo vidin nusistatym , betteis š vidin nusistatym praktiškai reikšti gyvenime. Net bolševikiniai metodai, kaip rodo sovietin tikrov , ne stengia žmoni vidini nusistatym pavergti, bet tai dar nerodo ten esant s žin s laisv , nes yra persekiojamas t vidini nusistatym reiškimasis gyvenime. Tod l ir m s socialdemokrat nusistatymas atskirti... mokykl nuo bažny ios" negalima kitaip suprasti, kaip religin s bendruomen s nariams s žin s laisv s vykdymo paneigim , nuosekliai einant iš religijos marksistin s sampratos, bet lygiai nuosekliai nesuderinam su demokratijos principais.

Ne m s paklausimai, bet pati Europos socialdemokratins minties raida vert m s socialdemokratams kiek v liau (1949 m.) klausti save: "Ar viskas tvarkoje socialdemokratijos ideologiniame багаže? Ar netenka kaiko keisti savo paži rose ir savo veikimo taktikoje?" Atsakymas ir šiuo atveju toks pat, kaip 1946 m.; "socialdemokratija jau ia-

si stipresn savo ideologiniuose pagrinduose, kaip kada nors buvusi... prad nereikia keisti" (ži r. "Ateities Keliai" 1949 m., No. 1(17), ps. 6).

3. Jaunimo pažanga

Po visa to negalima nelaikyti tam tikra staigmena m s socialistinio akademinio jaunimo samb rio kovo 12 d. New Yorke suorganizuotos dr. J. Repe kos paskaitos, siekusios "atskleisti Vakar politini laisvi r senos akademins s kult ros dirvoje brendusio demokratinio socializmo teikiamas perspektyvas ir surasti savo krašto viet bei nustatyti m s (socialist — Vt. Vt.) uždavinius t perspektyv r muose". Ne pati paskaita staigmeniška, bet kaip kurios m s socialdemokrat jaunosios kartos v liavininko pareikštos id jos. B tent, dr. Repe kos pareiškimas, kad socialistiniam akademiniam jaunimui dialektinio materializmo ir klasi kovos marksistin s dogmos nebeegzistuojan ios. Vietoj dialektinio materializmo jaunieji socialdemokratams iškelia etin humanizm ir žmogaus asmens vert , pabr ždami demokratin asmens pirmumo princip . Vietoj klasi kovos paskaitoje iškelta mintis, kad socialin demokratija turi remtis kooperavimu ir vis žmoni solidarumu. Vietoj gamybos priemoni suvalstybinimo pabr žtas j suvisuomenimas. Pabr žtas ir priva ios nuosavyb s reikalingumas, nes tai esanti viena iš žmogaus laisv s s lyg . Primintas valstyb s tarnybinis pob dis: ne žmogus valstybei, bet valstyb žmoni laisvei ir gerovei, žodžiu, dr. Repe kos, kaip m s socialistinio akademinio jaunimo samb rio v liavininko, pareikštose id jose aiškiai justi socialdemokratinei ideologijai nauj pagrind jieškojimas. Nesvarbu, ar tai yra tik Europos atitinkam socialdemokratini id j raidos atgarsis, ar savaimingai m s socialistinio akademinio jaunimo s mon -

je subrendusi reakcija prieš marksistines dogmas, visokių atvejų tai yra reikšmingas m s socialdemokratinės ideologijos revizionizmo reiškinys, kur tenka laikytis pažangiu. Bdinga, kad paskaitoje dalyvav senieji m s socialdemokratijos ideologai šiam jaunimo revizionistiniams pasireiškimui neoponaavo ir savo 1946, 1949 m. nusistatymo negyn .

4. Sustojimas pusiaukel je

Bdingas taiau m s socialistinio akademinio jaunimo v liavininko pasisakymas d l demokratinio socializmo perspektyv religijos ir bažny ios atžvilgiu. Gaila, šiuo atžvilgiu socialdemokratinio jaunimo mintis dar nepaj g veikti rutinos ir savo nusistatymu jis nei per plauk nepaženg toliau nuo 1946 m. nusistatymo. Pagal prelegento s žin s laisv s supratim religijai belieka reikštis "privatin je sferoje". Savaiame suprantama, religin s bendruomen s viešam reiškimuisi vietos negali b ti, nes "mes (socialistinio akademinio jaunimo samb ris, Vt. Vt.) laikome š tonišku nusikaltimu žmogaus nuodijim organizuotai". Atseit, religija — opiumas liaudžiai, ir bažny ia organizuoto nuodijimo vykdytoja. "Klero primesta dvasin vergija", "dogmatiniai voratinkliai", "feodalizmo saman os", "klerikalin s grup s" kliudo "žmogaus prigimiai pilnai pasireikšti", ir d l to demokratiniam Lietuv os tarpсныje "tautos mas s negal jo dalyvauti efektyviai sprendimuose". Atseit, jas reikia išlaisvinti. Taigi ia išnyksta riba tarp m s socialistinio akademinio jaunimo nusistatym ir bolševik , kurie taip pat "laisvina" žmog ir pa i Lietuv iš "dogmatini voratinkl i" ir religijai palieka tik privatin sfer , šiuo atžvilgiu socialistinio akademinio jaunimo nusistatymas atskleid ne Vakar akademin s kult ros dirvoje brendusio demokratinio socializmo teikiamas perspektyvas, bet perspektyvas "made in Soviet Russia". šioki perspekty-

Dienos reikalai laisvinimo veikloje

1. Momentas viltingas, bet ir pavojingas

Art janti keturi didži j konferencija atneš nervingumo pavergt j tarpe. Nervingumas kyla iš naujvil i , bet sykiu ir iš naujo pavojaus, perstumdant j gas Europos žem lapyje. Konferencijoje bus svarstomas Europos likimas, taigi ir pavergt j krašt reikalai. Nors Sovietai m gins gauti esamai pad iai Vakar aprobat , bet prileidžiama, kad jie sutiks eiti ir tam tikras nuolaidas pavergtuose kraštuose ar j laidyje. Svarbiausias betgi r pestis, kiek bus

v fone visai suprantama, kad, j nuomone, kult rin demokratija t ra fasadas pridengti prievartai" net a bejotina, ar "demokratija leidžia t vams indoktrinuoti (atseit, religiška i nuteikti, Vt. Vt.) savo vaikus".

Šiokia s žin s laisv s samprata liudija, kad m s socialdemokratinis jaunimas ne tik nesp ja su Europos socialdemokratin s minties raida s žin s laisv s atžvilgiu, bet yra atsilik s ir apskritai nuo demokratin s s žin s laisv s minties laim jim , išreikšt kad ir Visuotin je Žmogaus Teisi Deklaracijoje ir tuo b du jau gavusi tarptautin s teis s konkre i nuostat form .

Tenka taiau viltis, kad, kart sulaužius pirmuosius ledus, atsiskaidius dialektinio materializmo ir klasikos kovos marksistini dogm , taip neseniai dar, anot Carlo Schmidt, tur jusi daug kam absoliutin tikrum , su laiku bus prieita t pa i išvad ir d l religijos ir bažny ios marksistin s sampratos, nesgi negalima tik ti, kad etinis humanizmas iš principo neigt s žin s laisv s praktin pasireiškim per religines bendruomenes, per mokykl , per šeim .

Vt. Vt.

veikli bei atspari Amerika: ar ji nebus sugundyta eiti taip pat nuolaidas pavergt j krašt atžvilgiu.

Spaudžiama Europos s junginink ir savo viduje r pestingai auginamos "koegzistencijos", arba, prezidento žodžiu tariant, modus videndi šalinink, Amerika atsistoja prieš dilemą: palaikyti idealistin savo politik visuotinai ir reikalauti laisv s visiems pavergtiesiems, ar siekti jos dalinai, aiškintis, kad šiandien sieks gauti pozityv sprendim vienai sričiai, rytoj kitai, dalimis — taip kaip sovietai dalimis nori tas sritis pavergti. Jeigu laim t antroji kryptis Amerikos politikoje, tai Baltijos valstyb s priklausys prie t klausim, kurie bus v liausiai sprendžiami.

Antroji kryptis Amerikoje yra gyva ir stipriai palaikoma. Valstyb s sekretoriaus J. F. Dulles prasaritimai (skirti ne propagandiniam reikalui tarp balt) apie laisv s reikal Balkan valstyb ms ir Lenkijai, o nutyl jimas Baltijos valstybi duoda tam tikro pagrindo baltams itin susirinti ir sustiprinti propagandin veikl, kad balt likimas neb t išskirtas iš visos pavergtosios Europos likimo. O ta veikla Amerikoje manoma labiau nei kur kitur, nes Amerikos vyriausyb yra jautri visuomen s opinijai.

2. Pavergt j solidarumas

Pavergtosios Europos taut organizacija yra pajutusi, kad jos stiprumas yra jos solidarai veikla. Nors kai kurios tautos jau ia savo politin pranašum, bet ir jos yra pasiryžusios žygiuoti su visais pavergtaisiais. D l to seimas vieningai pasisak specialia rezoliucija, reikalaujan ia gr žinti Baltijos valstyb ms laisv .

Pavergt j Europos taut seimas taip pat pajuto, kad yra at j s metas iš negatyvini reikalavim pereiti pozityvinius — iš maldavimo nesankcionuoti esamos pad ties rei-

kalavim atstatyti buvusi laisv pad t. Jeigu patys pavergtieji nereikalau, tai kas gi už juos reikalau. Jeigu jie nedegs laisv s siekimu, kaip jie kitus uždegs, kad už juos siekt. Šia prasme Europos pavergt taut vardu buvo teiktas ir vakar užsieni reikal ministeriams memorandumas.

3. Solidarumo nejausti tarp lietuvišk veiksn

Tarp lietuvišk "veiksni" kilo nesutarimo, ar eiti šiuo keliu, kuriuo užsimojo eiti Europos pavergt j taut organizacija, ar tenkintis tradiciniu atsargiu prašymu — nesankcionuoti aneksijos Baltijos valstybi kraštuose. Lietuvi delegacija pavergtosios Europos organizacijoje

PREZ. ROOSEVELTO ŽODŽIAI ALTUI:

Lietuva n ra praradus savo nepriklausomyb s; jos nepriklausomyb tik laikinai yra sukliudyta. Po kurio laiko Lietuva v l bus laisva valstyb . Ir tai vyks grei iau, negu manoma.

Tuos žodžius prezidentas tar 1940 spalį 15 Amerikos Lietuvi Tarybai.

PREZ. ROOSEVELTO ŽODŽIAI BENEŠUI:

Jungtines Valstyb s n ra paj gios ir n nemano trukdyti galutinio Pabaltijo prijungimo prie SSSR. Bet jos taip pat negali nesiskaityti su pasaulio vieš ja opinija ir tod l turi rpeistingai ieškoti b d ir form kaip ši opinij apeiti.

Tuos žodžius prezidentas karo metais tar ekoslovakijos Benešui, prašydamas perduoti juos Stalinui. Juos mini Beneš s savo atsiminimuose, išleistuose Londone.

nu jo pirmuoju keliu, pasisakydama už reikalavim, duoti pavergtuose kraštuose laisvus rinkimus. Dalis diplomat ir Vlikas pasiliko prie antrojo.

Kiekvienas žygis turi savo už ir prieš argumentus. Mums suprantamas diplomat atsargumas. Suprantamas ir samprotavimas, kad geriau yra neprašyti ir nereikalauti, jei iš anksto žinai, kad nelaim si. Suprantamas ir galimas nuogstavimas, kad kai kurios atstovyb s kybo kaip ant si lo, ir griežtesnis pasiskardėnimas gali b ti sm gis tam si lui. Tai ia uo labiau rezistencin organizacija negali niekad nustoti reikalav to, ko tauta labiausiai yra reikalinga — laisv s. Kiekvienas tam reikalavimui turi savas formas, bet pats reikalavimas niekad neturi nutilti, nors d l to ir b t kokios rizikos. Negi to turi reikalauti tik Amerikos kongresmanai, ne mes patys!

Blogiausia betgi, kad lietuvišk "veiksni " žygi nepasisek suderinti ir šiuo kartu. Buvo paskelbta apie Vliko, diplomat, Alto, LLK konferencij Paryžiuje, bet dar nelaukiant tos konferencijos atskiri veiksniai savo individualius ir nesuderintus žygius padar. Numatyta konferencija lig šiol ne vyko. St. Lozoraitis suabejojo iš pradži, ar ji reikalinga; gal gi esamuosius klausimus, raš jis Vliko pirmininkui, galima išsiaiškinti laiškais. Vliko pirmininkas spy - si' už konferencij. Ir LLK pirmininkas už konferencij tarpininkavo. Paskiausiai buvo iškeltas dar naujas argumentas prieš konferencij, kai Vlike vyko "valdžios kriz " — es su kuo gi tarsies, kai "valdžia" nutarusi pasitraukti.

Konferencija, žinoma, n ra esminis dalykas; apgail ti tenka tik tai, kad ir šiuo svarbiu momentu gausi "veiksni " veikla nebuvo suderinta.

4. Krizi dienos nelaiku

Pa iam Vlikui nelengva laisvinimo žygius ne tik derinti, bet ir juos apgalvoti; daug kas daroma improvizuotai. (Negalima laikyti vykusia improvizacija Vliko telegramos J. Tautom, kad jos paveikt soviet S-g Lietuvos aneksij paskelbti niekine, nesan ia). Vliko žmoni energija išeina pastangoms pa i organizacij išlaikyti ir kovai d l išsilaikymo. Per pus met buvo vos vienas Vliko pos dis — birželio 6-7. Jame su visu aštrumu iškilo v l ne laisvinimo žygiai, bet kova tarp "pozicijos" ir "opozicijos".

Vliko pirmininkas daugiausia rod iniciatyvos pertraukti "opozicij " "pozicij " ar bent j sušvelninti ir suskaldyti. Opozicija, kurioje lig šiol reišk si tautininkai, laisv s kovotojai, scc. demokratai ir kinink partija, ir šio pos džio metu iš jo su reikalavimu rinkti Vliko ir VT pirmininkus, kurie yra pasilik iš pernai met pakeitus statut. Tautininkai pad t pa aštrino, kai j atstovas teik ia pareiškim, kad nedalyvausi s Vliko pos džiuose, iki b sianti atstatyta teis ta tvarka. Panašiai šiame ir eventualiai kituose pos džiuose nedalyvausi s ir laisv s kovotoj atstovas.

Kompromiso su tautinink reikalavimais ieškojo grupi pasitarimas, kuriame dalyvavo be ligšiolin s "pozicijos" dar ir soc. dem. su kinink partija. Jie sutar, kad Vliko ir VT pirmininkai atsistatydins (kaip to reikalavo tautininkai), bet atsistatydinimo raštus teiks tada, kai bus susitarta d l nauj. Taigi susitarta d l "principo". Bet tie "principai" sukelia painiav, kai juos reikia paversti praktine konkretybe. Šiuo atveju painiava atgyja, kai reikia surasti naujus kandidatus pirmininkus. Vienoje pus je galvoja, kad užteks tuos pa jus perrinkti; kitoj pus j — kad turi b ti nauji žmon s. D l j derybos gali eiti, o kol nesu-

tars, tai pirmininkai neatsistatydins. Sprendimas panašus New Yorke grupi centr komisijos sprendim d l Vliko perk limo — es Vliko pos džia gali b ti daromi ir ne Euro poje... gali b ti, bet tokis formulavimas leidžia ir praktin išvad , kad gali ir neb ti arba b ti kada nors neribotu laiku... Panašioje pad tyje atsiduria dabar pirminink klausimas.

Vliko komunikate paskelbtas ir skambus nutarimas, kad praple iama Vliko Vykdomosios Tarybos "baz ". Praktiškai toks nutarimas tereiškia "pozicijos" pasiryžim atskelti iš "opozicijos" soc. dem. atstov , duodant jam apmokam VT nario viet . O paskelbim , kad VT pirmininkus si lomas soc. dem. atstovas J. Glemža, gal tum laikyti grei iau nerimtu pokštu t , kurie nor t po laisv s kovotoj naujo atstovo dabar dar nauju laipsniu nustumdyti rezistencinio organo autoritet .

Atsižvelgiant politin moment , sakytum, tos kriz s yra labai nelai ku. Bet k padarysi, kad jos yra jau chroniškos. J nebeslep jau ir Vliko pirmininkas pareiškime Eltos Informacijose.

5. Pagrindo beieškant

Laisvinimo veikla neb ra patenkinama, kai jau yra eil "veiksni ". J kiekvienas reiškiasi su savais pasisakymais ir vis daugiau ar mažiau lietuvi ar Lietuvos vardu. Partizanin s iniciatyvos reiškiasi ir informacin je srityje, persilie jant per oficiali j informacij staig galvas. Tokioje pad tyje kai kurie iš politik "garsiai pasvarsto" išeities klausim — grynai praktin s išeities: kas gi tur t nustatyti bendr linij ?

Nesvarstas gin o, ar diplomat viršus, ar Vliko ar ko kito, d mesio verta mintis — orientuotis tuos organus, kurie praktiškai daugiausia ir efektyviausiai parodo toje srityje veiklos. Diplomatai? Nors ir nemalo-

JUNGTIN S PAVERGTOSIOS TAUTOS

ryšium su keturi konferencija teik Washingtonui savo siekimus d l Soviet pavergt krašt :

1. atitraukti Soviet karines j gas, policij ir visus kitus sovietinius elementus;
2. sudaryti laikinas valdžias;
3. atstatyti pilietines ir žmogaus teises;
4. likviduoti visas komunistinio saugumo ir policini dalini r šis;
5. išvalyti tautines karines j gas;
6. paleisti politinius kalinius ir gr žinti deportuotus ir išvežtus;
7. gr žinti laisv politin ms demokratin ms partijoms veikti;
8. sudaryti laikin sias demokratines vyriausybes;
9. daryti laisvus rinkimus tarptautin je kontrol je.

nu pasakyti, deja, daugumas j yra pasilik šalia dienos politikos ir jos vykius nereaguoja, o lietuviškoje visuomen je n ra virt , išskyrus mažas išimtis, tos visuomen s židiniai. Vlikas? Jis to nori ir m gina pareigas eiti, bet d l vidaus kriz s nebe paj gia. LLK? Sakoma, jis n ra visai nepriklausomas organas. Ta iau LLK žmon s daugiausia pasireiškia savo veikla kitame organe — Lietuvos delegacijoje pavergt Europos taut seime.

Pastarasis organas, ta delegacija, tuo tarpu daugiausia ir pla iusiai išeina pasaul . Jis gal t b ti baz tokiam organui, kuris nuspr st lietuvi bendr politin linij .

Jei tos misijos jis nor t , tada b t reikalingas patais . Ir jos ne-

Id jos spaudoje

Periodin j spaudoje per šiuos pastaruosius m nesius buvo maža pozityvi politini svarstym . Perna lankantis Vliko ir VT pirmininkams Vliko, LLK, Alto konferencijoje buvo sutarta svarstyti politines problemas, kurios lie ia Lietuv Lietuvos Ryt ir Vakar klausimai ir pan. - Sudarytos tiems svarstymams ir komisijos. Bet ligi šiol neteko spaudoje pasteb ti t komisij svarstymo rezultat ar pa i svarstym .

Periodin je tautinink spaudoje ("Dirvoje" ir "Vienyb je") vyravo per visa kita rašiniai apie Vliko "neteistus žygius" — kad jis pakeit statut ir nerinko nuo nauj met nauj pirminink ... Toji gaida ir ligi šiol aštriausiai girdima. Savo ruožtu abiejuose dienrašiuose ("Drauge" ir "Naujienose") buvo vanojamas St. Lozoraitis. "Draugas" kirtio St. Lozorai io juridinius pagrindus — rodin jo min. Urbšio telegramos gal ir nebuvim . "Naujienos" ju-

sunkiai manomos, nes atstov skaičius yra pakankamai didelis, kad sutelkt ir tas realias j gas, kurios (ar kam patinka ar nepatinka) reiškiasi politiniame gyvenime ir šalia Vliko ar LLK.

Jo strukt ra pakankamai lanksti, kad jame gal t dalyvauti ir diplomatai.

Šituo keliu gal t b ti apjungtos j gos bendrai nuomonei sudaryti. O jau eil kit organ , jei nenorima radikalesni persitvarkym , gal t pagal savo išgales sutartus darbus vykdyti.

Tokia sugestija n ra idealas, bet ji gal t b ti pakeniama praktin išeitis dabartiniu metu, kada daros vis sunkiau susiklaudyti; kada autoritetai pašlyja, o betgi kada momentas reikalauja ir aiškaus vieningo sprendimo ir tempo veikimo.

J. B.

dino St. Lozorai io moralinius "pagrindus" — vaizdavo, kaip Lozoraitis laik save lenku ir prie lietuvi prisid jo tik d l karjeros.

Lietuvos pakraš i problema te-svarstyta tik iš apgail tinos pus s—mažlietuvi vyresnioji ir jaunesnioji karta kirtosi tarp sav s d l pirmenyb s, kas atstovauja mažlietuvi rezistencijai — ar MLT, ar M. Lietuvos Rezistencinis S j dis. Šita kova buvo inspiruota tautinink spaudos.

Tuo tarpu vis tai kovos "d l valdžios". Bet d l to, kas ir kaip turi b ti "valdoma", rimtesn s diskusijos nebuvo periodin je spaudoje.

*

Akys nukrypsta ir politin nepperiodin literat r . Knygoje "Aš kaltinu" atgyvenusia retorine forma prikašiojomas šiam ir tam Lietuvos praradimas... Knyga b t prasminga, jei jos mintys verst giliau susim styti prie Lietuvos likimo klausim , arba kad ji b t bent autentiška objektyvi medžiaga m s istorijai. Bet ji n ra vertinga nei vienu nei antru atžvilgiu. Perskaityta ji palieka tok pat kartum kaip vokie i okupacijos metais vokiškai išleista lietuviu parašyta "Bala". Ji tever ia susim styti tik d l to, kaip tremties atmosfera yra išvedus pat autori iš dvasin s pusiausvyros.

Prie politini leidini tenka priskirti ir Daubaro "Duonos beieškant". Tai pasakojimas vokietait s, kuri badas iš Karaliau iaus išvar Lietuv , ir ten vyk jos nuotyčiai. Pasakojimas paprastas, nuoširdus ir skaitomas vienu pris dimu. Jis papildo informacij , kuri turim J. Daumanto knygoj "Partizanai už geležin s uždangos".. Ana vokietait taip buvo sužav ta lietuviiais pavergtoje Lietuvoje, kad ir laisv je esantiais lietuviiais tik jo ir atvirai jiems pasakojo savo pergyvenimus, te prašydama, kad jie niekur nevirtot nei jos pavard s, nei t lietuvi , ku-

rie jai parod globos. Tas prašymas buvo remiamas saugumo sumetimais. Bet ia jai teko apsvilti. Minimos knygos autorius jos prašymo nepais ir jos laiškus, protestus dėl to visai neatsakinjo. Nejauku, kad mergait iš pavergtosios Lietuvos patyr glob , o iš laisv je esančio lietuvio išnaudojim .

*

Akys nukrypsta ir nelietuvišk , bet Lietuvos reikalus lie an i knyga . Šiais metais išspausdinta angl , pranc z ir vokie i kalbomis knyga, vardu "Slaptieji Wilhelmstrass s archyvai". Tie Vokietijos užsieni reikal ministerijos dokumentai parengti amerikie i , angl ir pranc z j gomis . J penktame tome lie iam os ir dvi Lietuvos bylos — Lenkijos ultimatas Lietuvai 1938 ir Klaip dos byla, iki to krašte per jimo Vokie i rankas.

Pirmuoju klausimu patiriam nauja tai, kad Vokietijos užsieni reikal ministerija buvo interesuota Lenkijos sumanymais Lietuvoje; ji su jo d l to su Lenkijos vyriausybe kontakt , Lenkija apie savo ketinimus j informavo, o Vokietijos kariuomenei buvo duotas slaptas sakymas žygiuoti Klaip d , jei Lenkijos kariuomen pasijudins Lietuv . Taciau domiausia, kad Klaip da vokieiai neb t tenkin si. Kariuomenei buvo sakyta žygiuoti iki Dubysos. Vadinas, užimti žemai i juost , kaip seniau to siek kryžiuo i ordinas...

Antru klausimu dokumentuose randame kai kuri netik t ir pikantišk dalyk : ne tik, kaip vokieiai spaud Lietuvos vyriausyb d l Klaip dos, bet ir kaip Lietuva žingsnis po žingsnio tur jo kapituluoti prieš t spaudim . Iš pasikalb jimo su Lietuvos gen. konsulu Karaliau iuje L. Dymša vokie i pareig nas padar išvad , kad per j Lietuvos vyriausyb lansavo kondominioumo ga-

limyb Klaip doje (536 p. pranc - ziškame leidime); Vokietijos atstovas Kaune Zechlin informavo savo vyriausyb , kad Lietuvos vyriausyb , ieškodama susipratimo su Vokietijos vyriausybe, svarsto galimyb Klaip dos statut pakeisti nauju statutu tokios r šies kaip D nziže (538 psl.); iš pasikalb jimo su žurnalistu V. Gustainiu, kur vokie i dokumentas vadina prezidento A. Smetonos draugu, vokie i pareig nas susidar išvad , kad Gustainis padar s aliuzij d l galimyb s perleisti Klaip d Vokietijai teži rint, kad Lietuvos prestižas ir jos ekonominiai interesai nenukent t (544 p.).

B t klaida iš t dokument tuojau padaryti kaltinim vyriausybei ir režimui, kad jis nu jo "išdavimo" kelias. Dokumentai vaizduoja vienos pus s supratim . Galutinis sprendimas b t tik gavus antros pus s dokument . Ir šioje vietoj galimas b t teis tas priekaištas savom staugom, kad jos turim dokument nepaskelbia ir nesirengia j skelbti.

ia paskelbtieji dokumentai n ra tik nemaloni istorin medžiaga, domi praeiiai nušviesti. Ji teb ra ginklas ateiiai d l tos pa ios Klaip dos. Ginklas nukreiptas prieš Lietuv . Jis tik parodo, kaip Lietuva tur t b ti pati "apsiginklavusi" tikra dokumentine medžiaga, kuri vis žadam rengti, bet kurios rengim nustumia aktualusis reikalas "kovoti d l valdžios" ir d l laisvinimo organizacijos.

*

Iš tos spaudos, kuri gausiau paliet frontininkus, tepažym sim pora atsiliepim . "N. Lietuvoje" birželio 22 red. J. Kardelio pasikalb jime su rašytoju Jonu Ais iu d l lietuvi vi suomen s randame pastarojo tok atsiliepim :

"Daug vil i d jau jaunimo: frontinink ir šviesinink jud jim . Gaila, kad tik pirmoji grup išaugo

Vardai vykiuose

TARP JUBILIAT

Juozas Prunskis, kun. dr., redaktorius, keliautojas, švent savo 25 žurnalistinio darbo metus. Jo jubilį pažymintinas tuo, kad padarė rimtą žingsnį sulaužyti prastines jubilį žines tradicijas. Yra mada jubiliatui dovanoti automobilius, pinigų ar kitus apygerius daiktus, o jis parodė, kad tokia proga pats jubilias gali padaryti aukštesnę. Prunskis paaukojo 2,500 dol. vairoms premijoms. Kai kurie draugai, už tai sveikindami, betgi atkreipė dėmesį, kad ir jis savo premijomis aplenkė lituanistinę mokslą. Ten pat Chicagoje švent 75 savo amžiaus metus dailininkas Adomas Varnas. Tai buvo visuomenės pagarbos ir šilumos demonstracija jam už tai, kad jis visada jo visuomene gyvas ir judrus. Net ir

rimtą politinį pajūgą. Tai jau yra pavojaus, kad kovodama su senomis partijomis, prisiims jėgų kumus ir ydas. Gi jei tos dvi naujos jėgos būtų pradėjus varžytis ideologinį plotmę, tai su laiku būtų senias nusitelbusios, nes tos partijos, kurios praranda jaunimą, yra pasmerktos suskursti ir išnykti. Būdinga tai, kad pradžioje šviesieji frontininkai kvietė si pas save su paskaitomis (Maceina ir kt.). Tuo noriu pasakyti, kad vienur ir kitur tolerancija nebuvo mirusi raidė. To veiksniam labiausia stinga”.

O “T viškas Žiburiai” birželio 23, komentuodami naujus Vliko nutarimus (atsisakyti pirmininkams, “praplėsti bazę”) informuoja ir apie Vliko pirmininko nusistatymą frontininkų atžvilgiu:

“Kai kam vis keista atrodo jo (Vliko pirmininko. Red.) taktika: sakykite, kad ir su frontininkais jis laikosi labai kietai, tuo tarpu su tautininkų žmonėmis, kad ir su buvusiuoju jėgų atstovu (tiesa, centro dar neatšauktu) jis yra švelnus”.

dabar. Ta proga suruošta paroda buvo jo viso gyvenimo karybos manifestacija.

Julius Starka, buvęs operos chormeisteris, susilaukė 70 metų. Tas sukaktis jis prajo tyliam, nes jis pats nepaprastai tylus ir kuklus žmogus, bet didelio skonio ir kruopštus atsidėjus muzikai. Dabar jis sau taip pat tyliam vargoninkauja Brooklyne lenkų parapijoje.

Muzikas Alfonsas Mikulskis savo darbo 25 ir jo vadovaujamas iurionų ansamblis 15 metų iškilmingai ir vertai atšventė. Tai vienas iš ryšių, kuris visas roves gražiai jungia.

TARP LIETUVOS VARDŲ GARSINTOJ

Lietuvos vardai ir informacijai kukliai, bet simpatingai pristato angliškajai studentijai studentų draugijos leidžiamas “Lituanus”. Tai garsintojas “bevardis”. O iš individualių asmenų, kurie eina su savo žodžiu ar darbu tarp svetimųjų, dabar vėl teko pastebėti keletą. Antanas Maceina išleido naują savo veikalą vokiečių kalba “Geheimnis der Bosheit”. Leidinys Herderio. Aldona Stempuzienė Clevelande laimėjo dieną išpaskelbtą dainavimo konkursą, kur iš 94 kandidatų buvo atrinkti 3 vyrai ir 3 moterys. Algimantas Šalčius, žurnalistas, laišku N. Y. Times ir kongresmanams tinkamai atkreipė dėmesį ir sulaukė jėgų pasisakymo dėl sovietų atnaujintos propagandos už repatriaciją. Marija Gimbutienė parašė angliškai enciklopedijai platų straipsnį apie Lietuvos ir lietuvių praeitį. Kazys Ibiras Verax išleido vėl dvi naujas knygas apie Lietuvą ispanų kalba: “Imperio d l Genocidio” (1954) ir “Lithuania Lo Que Fue, Lo Que Es”.

Benediktas Babrauskas, rašytojas draugijos pirmininkas, parašė straipsnį apie naują lietuvių literatūrą Oklahomos universiteto žurnale “Books Abroad”.

PAKILK, T VIŠKE

K A R I N A S

*Ži r k, pavasaris atbunda, saul juokias,
Ir up se tuoj ižas pajud s.
Pakilk ir tujen, mano t viške,
Pakilk iš naujo džiaugtis ir žyd t*

*Tave sukaust ilgos, sunkios žiemos.
Tu kaip gražuol mieganti buvai.
Ži r k, per dang paukš iai m lyni sugr žta,
Ir tu laisva išeisi dži gauti su jais.*

*Žyd s purienos gelsvos pakel se.
Žyd s žibut s m lynam šile,
Ir tu pajusi tave šaukiant —
Gyvent jaunyst s ir pavasario galia ...*

*Ir mes žyd sim ia, pavasariais žyd sim,
Žyd sim vasarom, ir niekad neateis ruduo.
Tu m s širdyse šakel m r t sužaliuosi,
O soduos vyšnios žydin ios baltuos.*

Iš partizan poezijos

Ar tai asmen nesugyvenimo vaisius?

Seku straipsnius, kurie rodo žmoni visuomeninio galvojimo raid tremyje. Nes nuo visuomeninio galvojimo priklauso (bent iš dalies), kuria linkme pl tosis j tos srities veiksmi. Paskutiniu laiku teko steb ti pasisakymus apie politin s vienyb s nebuvim tarp katalik . Spaudos pasisakymuose buvo jausti daugiau noro tos nevienyb s priežastis minimalizuoti nurodant, kad nevienyb ar kit pavadinimas skilimas atsirad s dl asmenini nesusipratim , dl vadovaujan i žmoni nesugyvenimo, o id jinio skirtumo, skirtingo visuomeniniais klausimais galvojimo tarp j esama nedidelio ar visai nejausti.

Tuos pasisakymus pergalvodamas ir ieškodamas savos išvados, susilaukiau naujos medžiagos. — 1 Jos at jo su lapkri io 4 d. "Draugu", kuriame buvo ilgas A. Graži no straipsnis "Ar turim ko iš komunist pasimokyti?" Visais argumentais jis ved tai, kad iš j pasimokyti negalima nieko. Ta iau buvo jausti, kad straipsnis su kažkuo gin ijasi. Ypa kažk sp ja straipsnio pabaiga: "kas pasišauja griebtis komunistini metod — dažniausiai kovos su pa iu komunizmu pretekstu — neilgai trukus pajunta didel pagund tais metodais pasinaudoti ir santykiuose su nekomunistais. Juo labiau, kad ki tiems šitoki dalyk nesitikint, galima — bent laikinai — pasiekti kokio nors 'stebuklingo' efekto. Ta iau tai nesuderinama nei su krikš-

ionyb s, nei su demokratijas dvasia bei principais, tod l bet kenoj vartojimas griež iansiai smerktinas. Tokius metodus šiuo atveju vartojantieji — vistiek iš kurios ideologines ar politin s grup s jie b t — turi b ti traktuojami lygiais nusikalt liais, kokiais laikomituos metodus vartojantieji komunistai".

2. Tik "Aidams" 1954 Nr. 8 paskelbus Simo Sužied lio straipsn "Ateitininkai lietuvi tautos egzistencin je kovoje", susidariau sp d, kad tas kažkas, prieš kur "Draugas" anuo straipsniu buvo iš j s neatvir kov , gali b ti S. Sužied lis, nes pastarojo straipsny buvo reiškiami tarp kitko mintis:

"Dabar mums reikia daugiau galvoti ir r pintis, kaip savo principus geriau gyvendinti atitinkamomis priemon mis ir metodais (pabr. Suž.). Kiti ia mus yra ap lenk , jei norite, ir komunistai, kurie gerai žino, kaip prieiti prie žmogaus, jo r pes i , psichologijos, laiko dvasios ir vietos aplinkybi . Tegu ir priešas, jis moko mus studijas papildyti praktiškais klausimais: kaip su krikš ionišk ja pasaul ži ra geriau prieiti prie žmogaus, j paveikti ir skatinti daugiau dirbti ir aukotis Dievui ir T vynei. Smulkiau to nenagrin jant, tenka tiktai pabr žti, kad stipriausiai kitus veikia gerai organizuotas visuomeninas darbas ir iš jo atšvint s paties veik jo pavyzdys".

Šit autorias nurodym pasimokyti ko gero ir iš komunist kaip tik atakuoja anas "Draugo" straipsnis.

3. Labiau teko nustebti, kada gavau naujai išleist St. Šalkauskio "Ateitinink ideologij ". Joje raudau, kad S. Sužied lio mintis nuostabiai sutaria su Šalkauskio mintimi. Tik pastarasis t mint išpleia, suskirsto, ko galima iš komunist bei fašist pasimokyti ir k reikia atmesti, ir teigia griežtesne forma:

“Reikia pripažinti, kad ne visa, kas apib. dina bolševikus bei fašistus, yra principaliai bloga . . . Kas bolševizme bei fašizme yra visai teigiamo ir priklauso nuo aktualio laiko aplinkybi, katalikams reikia pasisavinti, kad jie gyvenime neatsilik, nes toks nedovanotinas atsilikimas reikšt katalik pralaim jim kovoje už savo idealus. Kas yra abejinga doriniui atžvilgiu, bet naudinga kovos išdavoms, gali b ti katalik pasisavinta, ta iau ta s - lyga, kad jie tai prasmint gerai savo tikslais bei intencijomis. Kas bolševikuose ir fašistuose yra neigiamo, privalu atmesti ir pastatyti prieš tai teigiamas ypatybes.

“Prie kategorijos teigiam j ypatybi, kuri iš tikr j reikalauja m s laik dvasia ir gyvenimo santvarka, galima priskaityti korporatyvin drausmingum, pasitik jim savo vadais, griežt jiems paklusnum ir visišk pasiaukojim savo idealams...

“Prie antrosios kategorijos reikia priskirti griežt karing temperament, nebijant kovos ir stipri priemoni. Toks temperamentas, kiek jis yra apvaldytas išmintingumo sakym, n ra dar blogas iš savo esm s. Jis net yra teigiama katalik ypatyb tada, kai katalikyb s priešai, agresyviai nusistat prieš universalinius principus, prigimtias žmoni teises ir amžinas kult ros vertybes, be jokios atodairos provokuoja katalikus kov, k iš tikro ir daro bolševikai ir fašistai” (226—7 p.).

Taigi ir St. Šalkauskis, priešingai nei “Draugas”, randa šio to pasimokyti iš bolševik bei fašist. D mesio verta, kad Šalkauskis ir Sužied lis yra Ateitinink Federacijos vadai — vienas buv s, kitas es s. Šalkauskis savo mintis truk ateitinink ideologij. O Sužied lis jas kalb jo taip pat kaip federacijos vadas ateitinink kongrese Chi-

cagoje. Jei taip, tai “Draugas” iš - jo atak prieš ateitinink federacijos vad sugestijas.

Toks neatviras atsiribojimas nuo federacijos vad min i ar n ra ženklas, jog ia esama daugiau negu asmeninio nesutarimo ar nesugyvenimo? Kuo gi bent mir s Šalkauskis gali b ti “nesugyvenamas” “Draugo” redaktoriams? Tai jau atskilimas nuo galvojimo, kuris yra trauktas ateitinink ideologij.

Šia prasme stebin iam visuomeninio galvojimo raid tai yra naujas dispersijos, minties skaldymosi ženklas vienos srov s galvoje tremtyje.

J. Mat. Chicago.

REDAKCIJOS PASTABOS

Su skaitytojo J. Mat. nuomoni viena dalim tenka sutikti, d l kitos yra rimto pagrindo abejoti.

1. Tiesa, kad Šalkauskis ir Sužied lis rado ko pasimokyti iš komunist ir fašist. Šalkauskis net apgailestavo konkreiai, kad “katalik spauda kaip tik tod l taip toli yra atsilikusi nuo prideramos aukštumos, kad katalik visuomen iki šiolei n ra dar pasigaminusi reikiamo kadro spaudos darbinink, kurie, tur dami visus dorinius nusiteikimus džentelmeniškai kovai, sykiu tur t pakankamai davini pozityviam kuriamajam darbui žurnalistikos srityje” (184 p.).

Ne tik spaudos reikalui — Šalkauskis ragino ruošti žmoni kadrus ir apskritai vadovavimui: “Šalia viso to yra gyvas reikalas ruošti sau vad, kurie gal t organizacijai tinkamai vadovauti ir kuriems su pasitik jimu galima b t paklusti organizacijos darbe ir kovoje už savo idealus” (228 p.).

Taigi tiesa, kad ia “Draugas” skelbia priešingai nei Šalkauskis ir Sužied lis, ateitinink vadai.

Ta iau nemanome, kad "Draugas" su jais polemizuoti tur jo intencij. Mums rodos, kad "Draugas" j keltas id jas puol ne d lto, kad jas laikyt klaidingas ir d lto nepriimtinas, bet d lto, kad šiuo tarpu tas id jas pataik rasti iškeltas kaip tik frontinink, kuri mintims ir j reiškimu formai "Draugas" simpatij neturi... LF biuletenyje, skirtame organizacijos vidaus reikalams bei informacijai, samb iriai buvo raginami susir pinti organizaciniais kadrais, t. y. ruošti žmones sis moninusius organizacijos siekimus, pareigingum, drausmingum. Toki kadr reikšmei pažym ti biuletenyje buvo nurodyta komunist organizacijos taka, kurios jie pasiekia savo paruošt kadr d ka, nors ir b dami negaus s... Bet tam tikrame visuomenin s kult ros lygyje ži rime ne id jas, o tai, kas jas šiuo tarpu skelbia. Jei nepriimtini žmon s, tai nepriimtinos ir j skelbiamos id jos. Tur b t, ir šiuo atveju su tuo pasimokymu iš komunist bus taip nutik ...

LF biuletėnis n ra viešas, tad J. Mat. gal jo jo nematyti ir susidaryti sp d, kad "Draugo" bendradarbiai kimba ak Šalkauskiui ir Sužied liui. Esame betgi sitikin ir jau iame pareig tai pasakyti, kad tas "Draugo" sm gis buvo taikytas ne S. Sužied liui ir St. Šalkauskiui, bet frontininkams ...

Ta iau nenustebtume, jei tie visuomen s veik jai, kurie žodžiu ir raštu platina gandus, kad aname kongrese frontininkai t nuvert, šitame kongrese tokius ir kitokius planus apvert, — kad jie tiek ir šitiek pavojingi, ir dabar imt skelbti, jog frontininkai savo kadr d ka klastingai išviliojo "Draugo" bendradarb turnyr ir vietoje sav s pakišo jam kautis su ateitinink federacijos vadais, net dviem iš karto... bet tai b t

ženklas karš iavimo, kur tiem veik jam sukelia timor frontiėnis ...

2. Kautis su "Draugu" d l komunist, ar iš j ko pasimokyti galima, tikrai nematome prasm s. Ne tik d to, kad toje diskusijoje nesame vardu suminti. Labiau d lto, kad atsakymas t klausim priklauso nuo paties individualaus žmogaus. Vieni mano, kad jie gim visk mok dami, ar jau visk išmoko, o jei dar reikia mokyti, tai tik iš garsi mokytoj. Kiti mano, kad mokyti niekad n ra per daug ir kad net iš mažiau už save išmanan io dar galima šio to gero išmokti. Kas tikisi es s pirm j eil se, palikime j jo tik jime. Kas nori b ti antr j eil se, turi toki pat teis laukti, kad niekas nesibraut jo but ir netrukdyt jam "mokyti". Nesikišimas kito reikalus ia gali b ti pagrindas galimai "koegzistencijai".

Ta iau tenka apgailestauti, kad veik jai partijos, kuri naudojasi "Draugo" simpatijomis, kitaip šiuo atveju pasiėlg frontinink atžvilgiu. Aplinkraš iais ir laiškais jie intervenavo vadovaujan ius asmenis t organizacij, kuriose dalyvauja ir eil frontinink, apie frontinink tariam žal, kuri jie dar ar darysi komunistiniais metodais. Mums nežinia, nei k ia b t gal j padaryti tie, kurie buvo intervenuojami, nei kaip jie reagavo. Ta iau ties šiuo faktu tenka ir mums sijungti skaitytojo J. Mat. emigrantin s minties steb jim ir iš jo darytis nelinksm išvad — kad demokratinio nusistatymo visuomen je atsiranda veik j, kurie pasiilgo cenz ros ir moralin s prievartos — ne sau, bet kitaip galvojan iam ir su tuo reikalavimu veržiasi svetimos organizacijos vid. Tai vienas iš ženkl, kaip tremties karštlig užtemdo demokratin s s mon s skaidrum net šiame demokratiškiausiame krašte. Laim

dar, kad toji išvada telieia ne grupės, o tik jų individualius veikėjus, kurie taip elgiasi ir kuriems už tai atsakomybė tenka.

3. Objektvumo daliai norėtume pasimokyti ir iš "Draugo" straipsnio, prisimindami tas mintis, kurios mums atrodo sveikos. O tokios mintys ir yra iš anas iš "Draugo" išrašytas teigimas, jei jį taikysim ne visuotiniu plotu, kaip padar "Draugas", bet daliniu. Būtent, tik toms komunistams bei fašistų ypatybėms, kurias Šalkauskis buvo suminęs trečiojoje neigiamos ypatybės (ir dalyto atmetin) kategorijoje. Kada pasisavini iš komunistų, anot Šalkauskio, dorinui atžvilgiu neigiamas ypatybes, tu oia imi slysti nuo savo išpažtam principo ... "Draugo" bendradarbis tam iliustruoti ia galjo turėti priešakis gyvenimo pavyzd. Užtenka prisiminti, kaip 1948 kr. dem. veikėjai organizavo "perversmą" Darbo Federacijoje, pastatyoje savo "vyriausybę" ir paskui skelbė, kad jie tik padjo Darbo Federacijai "išsilaisvinti". Tū nepaprast vykvertino tarpgrupinį komisija ir pripažino,, kad kr. dem. žmonė pavartotas metodas nepriimtinas tarpgrupiniame bendradarbiavime. Bet toks vertinimas negaljo sulaiškyti kr. dem. vadovybės nuo to metodo ir toliau: jos iniciatyva 1952 buvo paskatintas Vlikas laužyti savo statut ir balsuoti (!), kad išmest Darbo Federacijos esant atstov ir leist Vlik naujas asmen atstovu, kuris priimtinas "laisvintojams". Tai tik vienas iš tos eilės faktų, kur pasisavinta iš komunistų kaip tik tos treiosios kategorijos (neigiamosios) ypatybės s. Nejauku lyginti, bet ar ne prieš tokios ršies reiškinius tie patys žmonės Jungtinėse Pavergtose Tautose šaukė si Jungtini Tautų intervencijos, kad nepripažint svetimų jgų pastatyt atstov,

kad juos nušalint ir atities teisės atstovavim? ... Ir šios ršies fakt akivaizdoje teisingi yra "Draugo" žodžiai, kad tokiais neigiamais komunist metodais pasikimas yra nesuderinamas nei su krikščionybė nei su demokratijos dvasia bei principais. Teisinga, kad laikinai tuo galima pasiekti efekto, bet ilgesnį je distancijoje pasirodyskaudės vaisiai. Tokis dvejopas mastas — mums rodo, nra jokis padaras asmeninio nesugyvenimo. Greiau tai padaras pavargimo, dalykurio imama nebesuvokti savo princip konkretaus turinio ir nebepajgiama konkretygyvenimo reikalavimus. Ir eina tada išsibgimo seni žodžiai apie principusau, o veiksmai sau. Žmoguje sigalidualizmas, suskilimas, ir svarbiausia, jos žin to suskilimo nebejaia. Daroms panašs tkinink, kuris ramias žine susigin galvijus svetim piev ir rankeje suka rožan i ...

Tik ir šiuo atveju mums būt nepriimtina ne ta išvada, kuri padar "Draugas" sakydamas, kad su tokiais metodais vartojant ia organizacija reikt elgtis kaip su nusikaltalais, prieš kuriuos reikalinga saugumo organų pagalba... Vietoj saugumo organų mums labiau prieširdies — kitos priemonės s. Pirmiausia tos paios grupės kit žmonė draugiškas spjantis balsas. Toliau viešoji opinija, kuri demokratinėje visuomenėje veikia kaip saulės spinduliai mikrobus. Ja ir norime naudotis, kada bsim patys lieiami, žinia, daug maloniau, kai galima apsieiti ir be šios opinijos "X spinduliu": kai be jgalima baigti bet kur visuomeninį epizod su "happy end".

Tai yra tiek ramybės siekianios visuomenės, tiek ir mūsų noras.

... Sveikinu išvaizd , turin ir id -
jas...

F. V. Kaunas, M. D., Cicero, III.

... Siun iu padidint -5.00—prenu-
merat " Laisv ". Linkiu, kad laik-
raštis dažniau lankyti savo skaityto-
jus ... daugiau tiesaus ir atviro žo-
džio...

Jonas B., Chicago, 111.

... Paskutinis " Laisv " man labai
patiko savo nuoširdumu...

L. Barauskas,
Melrose Park, 111.

... Siun iu už " Laisv " už 1954
ir už 1955 metus. Negražu b t ne-
atsilyginti, kai žinau, kad J s dirba-
te iš id jos. Tik man daug meiliau
b t , jei J s dirbtum te išvien su
mano simpatikais — su krikš . de-
mokratais...

Kun. J. Velutis, Chicago, Ill.

... Gerai, kad Vlikui primenamas
moralinio susitvarkymo reikalas. Tik
man atrodo, kad deklamavimas apie
moral ... nedaug k tepad s , kai mes
nedr stame kalb ti konkre iai apie
tuos prasilenkimus... Kai Rastenio
laiškas vadinamas moraliniu ciniz-
mu", o apie kit nemažesn "morali-
n cinizm " nenorima n užsiminti,
tai gaunamas sp dis, kad tautinin-
k cinizmas yra cinizmas, bet kata-
lik cinizmas yra ar turi b ti pa-
ken iamas... Kaikas iš m s bi iuli
gundo, kad tik nesipyktume su K.
D., t. y., kad kryžiaus nebrangin-
tume labiau už taik . Bet tai yra vel-
nio gundymas, kuris mus, jeigu pa-
klausytume, gal t pražudyti...

L. D., Washington, D. C.

... Jei " Laisv " pakeist savo tu-
rinio dvasi , b t apvilti tie, kurie
" L. " prenumeruoja. Jei LFB keis-
t pozicijas, b t apvilti tie, kurie
jas laiko teisingas...

S. Sutkaitis, Toronto, Ont.

... Malonu paimti rankas 1954 m.
" Laisv " komplekt ...

K. Kazlauskas, N. Chicago, Ill.

... Liesdami prof. Vc. Biržiškos su-
kakt , cituojate McArthurą žodžius.
Tuos žodžius jau aš buvau naudojęs
1948 m. "Ateities" Nr. 3/4... Jei ten
neb iau nurod s j autoriaus, gal -
iau girtis, kad McArthuras mane
nuplajijavo... Iš tikro tai yra ameri-
kie io Samuelio Ullmanno žodžiai...

J. Kojelis, Los Angeles, Cal.

... " Laisv "... augšto lygio žur-
nalas...

Dr. A. Valiuškis, Ottumwa, Iowa.

... Žurnale ne k dros, bet tek s
up s vanduo liejasi, ir tod l malonu,
kai matai entuziazm , dinamik ir
ties žod ...

V. B t nas, Chicago, Ill.

... Bravo vyrai, kad r žiat ties ...
ženkit ir toliau tuo pat keliu...

J. Švaistas, Chicago, Ill.

... daili savo išore, turtinga ir kul-
t ringa savo turiniu... Malonu, kai...
vis ir vis pasirodo nauji vardai...

K. J. eginskas,
Strasbourg, Pranc zija.

... Laisv ... lyg neatskiriamai
priklauso prie ketvirtojo bažny ios
sakymo: Užmok k bent kart me-
tuose, o v liausiai apie Velykas už
prenumerat ... dom s ir tikrai susi-
m styti skatin yra LFB Visuome-
nini Studij Biuro straipsniai...

Z. Brinkis, Strasbourg.

ATITAIŠYMAS

Laisv Nr. 5 (42) str. Informaci-
j tobulinant atitaisytinus šios klai-
dos: 60 pusl. kairioji skiltis 7 e. v.
parašyta: "Daug žinomuos A. Pane-
mun s Rokuos", o turi b ti: Daug
kam žinomuos...; tame pat pusl. de-
šiniojo sk. 8 e. v. parašyta: "kol-
chozo "B" ha ploto kvie iai", o turi
b ti: "kolchozo "B" 200 ha ploto..."

T u r i n y s

Psl.

Vytautas Vaitiek nas: Bendruomen s keliu	1
Studij Biuras: Valstyb ir valdžia (t sinys iš ciklo: pilnutin demokratij)	9
Julius Vidzgiris: Ateina valdži technikas	17
Simas Sužied lis: Steigiamasis Seimas	23
Zenonas Ivinskis: šešios savait s	31
Kari nas: Lietuva (iš partizan poezijos)	41

DARBAI IR ID JOS: T vyn je: Jaunimas su kauke turi augti Lietuvoje; Žodynas subolševikintas (J. Diržys); Rezistencijos pamin jimas (J. Brazaitis); Tremtyje: Gudai ir Lietuva (S. S.); Tautin s bendruomen s amerikie i akimis (A. Šal ius); M s socialistinis jaunimas pasisak (Vt. Vt.); Dienos reikalai laisvinimo veikloje (J. B.); Id jos spaudoje; Vardai vykiuose; Kelkis, t višk le (Kari - nas); Laiškai: Ar tai asmeninio nesugyvenimo vaisius?	42-46
---	-------

MALON S SKAITYTOJAI,

LAIŠV nori b ti ne tik leid j bei redaktori min i ir nuotaik reišk jas, bet ir savo skaitytoj gyvosios minties veidrodis.

Neretai labai vertingos mintys ir konstruktyv s sumanymai ateina žmogui ir stovint prie savo darbo stakli . Reikia tur ti tik truput daugiau lankstumo apie tai pora sakini pranešti Laisv redakcijai.

Ši dien gyvenime gausu problem . Kiekvienas Laisv skaitytojas turi savo išvad d l j . Reikia tik truput daugiau “artimo meil s” — nelaikyti savo id j pavožus po “saiku”, kaip šykštuoliui turtus, o leisti jomis pasidalinti ir pla iai Laisv skaitytoj šeimai.

Redakcija kvie ia skaitytojus nesitenkinti tik pasyviu id j priimtovo vaidmeniu, o tapti aktyviais gyvosios minties dalininkais.

Su geros vasaros link jimais

LAIŠV

LAISV R M JAMS NUOŠIRDUS A I

" Laisv " reikalams aukojo: A. B. — \$25, S. Daunys — \$25, dr. J. Kižys — \$25, V. Naudžius — \$25, A. P. — \$25, J. Pajaujis (Švedijoje) — \$20, kn. P. V. — \$15, A. Baronas — \$10, V. Baronas (Venecuela) — \$10, K. Bružas — \$10, M. Jurgaitis \$10, dr. M. J. — \$10, V. Ramonas — \$10, S. R. — \$10, dr. V. S. — \$10, prel. I. Albavius — \$5, dr. A. Šmulktys — \$5, K. eginškas — \$3, dr. Z. Brinkis — \$3, V. B. t nas, V. Banelis, G. Galva, A. Girmius, V. Kulbokas, E. Pakulis, kn. J. Petr nas, kn. A. Petraitis, J. Pažemecas, kn. A. Ra kauskas, kn. Totoraitis, V. Vebelis, dr. P. Žemaitis, C. K. — po \$2., kn. M. yvas, kan. F. K., — po \$1.

Mieliesiems " Laisv " r m jams jos leid jai nuoširdžiai d koja.

" LAISV " ATSTOVYB S:

Australijoje: A. Grigaitis, 86 Gheringhap St., Geelong, Vic., Br. Zumeris, 37 Roxburgh St., Ascot Vale, Melbourne, Vic.

D. Britanijoje: V. Akelaitis, 41 Bloemfontein Ave., Shepherds/Bush W. 12.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, via Brescia 16, Roma.

Jungtin se Valstyb se: Chicago, 111. — S. Daunys, 2234 So. Sawyer Ave., tel.: Clifside 4-6690; Cleveland, Ohio — V. Palubinskas, 6711 Bonna Rd., Tel.: He 1-8423; Detroit, Mich. — B. Polikaitis, 8911 Kimberly, Tel.: TY 4-7890; Los Angeles, Calif. — J. žuolaitis, 2012 N. Catalina St., Philadelphia, Pa. — A. Gaigalas, 335 Titan St., Tel.: HO 7-4176; Waterbury, Conn. — V. Vaitkus, 85 Arnold St.

Kanadoje: Hamilton, Ont. — J. Pleinys, 113 Cannon St. E., Tel.: 2-2698; Toronto, Ont. - VI. Gir ys, 31 Concord Ave., Tel.: OL 2156, Sudbury, Ont. — V. Montvilas, 252 College St.: Windsor, Ont. — J. Urbonas, 1421 Peissier St., Tel.: CL 6-3049.

V. Vokietijoje: (16)Huettenfeld b/Lampertheim, Lit. Gymnasium — A. Grinien ; (13b)Muenchen — J. Medušauskas, Pariserstr. 18/12; (14b)Pfullingen — L. Prapuolenis, Lindenstr. 5.

Švedijoje: P. D da c/o Johanson, Norrtullsgat 22, Stockholm.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern.

" LAISV " METIN PRENUMERATA: Amerikoje (Šiaur s ir Piet)— \$3.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-10; Italijoje — L.900-; Pranc zijoje — Fr.750.-; Švedijoje — Kr.8.-; Šveicarijoje — Fr.8.-; V. Vokietijoje — DM.6.-.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — \$.0.75; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-2.50; Italijoje — L.250.-; Pranc zijoje — Fr.200.-; Švedijoje — Kr.2.-; Švt icarijoje — Fr.2.-; V. Vokietijoje — DM.1.75. (Norintieji gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas).

LAISV leidžia — Lietuvi Fronto Bi iuliai.

Redakcijos kolegija: vyr. redaktorius — Juozas Brazaitis, redaktoriai — Dr. Juozas Kazickas ir Dr. Antanas Musteikis.

Viršelio vinjet — dailininko Telesforo Valiaus.

Redakcijos ir administracijos adresas: 23 Linden Street, Brooklyn 21, N. Y., Tel.: Glenmore 3-9522.

LAISV — TOWARD FREEDOM, Lithuanian magazine published quarterly by the Friends of the Lithuanian Front, 23 Linden St., Brooklyn 21, N. Y.